

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

9

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

30 LET

československo-sovětských vojenských vztahů

(Dokončení)

„Úmluva mezi Svazem Sovětských socialistických republik a Republikou Československou“, podepsaná dne 18. července 1941, byla velmi důležitým mezníkem vzájemných československo-sovětských vztahů v době 2. světové války.

Vzhledem k tomu, čeho chtěla dosáhnout, však znamenala první krok. K její

realizaci bylo třeba dořešit ještě celou řadu důležitých otázek. Protože obě strany měly zájem na jejím naplnění (i když motivace byla různá), došlo mezi nimi v letech 1941–1943 k uzavření celé řady dalších dohod, jejichž smyslem bylo uvést úmluvu z 18. 7. 1941 v život.

Boj našich národů za své osvobození nezačínal v nejpříznivějších podmínkách. Nová situace zastihla převážnou většinu českého národa nepřipravenou pro nové úkoly. Pouze KSČ věděla přesně co chce, zač bojuje a co pro to musí udělat. Do zahraničí odešlo sice mnoho občanů ČSR, ale neodešla žádná kompaktní část bývalé státní moci, tj. ani celá vláda, ani ucelená část armády a nakonec ani větší část obyvatelstva.

Až na výjimky bylo rozbití a porobení Československa — přes celkové rozhořčení, které ve světě vyvolalo — považováno za hotovou skutečnost. To stavělo zejména československou zahraniční emigraci a její osvobozenecský boj před dvoj-
jediný úkol:

— organizovat zahraniční emigraci do protifašistického boje, za osvobození Československa,

— dosáhnout opětového uznání samostatného Československa v jeho předmnichovských hranicích.

To nebyl úkol lehký, zvláště proto, že protifašistické hnutí v Československu ne-

bylo ve svých počátcích ani později jednotným celkem. Jednotlivé složky společnosti formovaly svůj odpor proti hitlerovské moci podle koncepcí a s konečnými cíli, které odpovídaly jejich třídním zájmům.

Jestliže však měl mít národně osvobozenecský boj naději na úspěch, potom určitého jednotícího prvku, který by dal všem silám národa jednotnou ideu, jednotný cíl, bylo potřeba.

Tímto obecným a společným cílem byla obnova národní nezávislosti a státní existence.

Dosavadní rozdíly a rozpory nezmizely. Nová situace pouze způsobila, že byly dočasně potlačeny a odsunuty do pozadí a podřízeny tomuto nejobecnějšímu cíli. Jednota existovala pouze v nejobecněji formulovaném konečném cíli — dosažení svobodného Československa. Existoval však hluboký rozdíl v chápání obsahu i forem jeho dosažení, protože samostatnost Československa úzce souvisela i s otázkou, jak svobodné Československo uspořádat a dále rozvíjet — souvisela s otázkou příští moci ve státě. Rozdílnost pojetí se kon-

centrovala v podstatě do tří problémů: problému „kontinuity“; vztahu domácího a zahraničního odboje a vojenské problematiky československého národně osvobozeneckého hnutí.

Buržoazní pojetí prvního problému Beneš vyjádřil nejpřesněji v teorii „právní kontinuity“, formulované jako obnovu předmnichovské republiky. Na první pohled by se mohlo zdát, že v pojetí nebyla zahrnuta a respektována ani uplynulá zkušenost ani nové převratné změny, ke kterým s největší pravděpodobností dojde. Ve skutečnosti si však i buržoazie uvědomila, že prostá obnova starých pořádků předmnichovské republiky není možná. Proto přijala řadu opatření v podobě reformních plánů, které měly být výrazem toho nového, ale současně i zachování základních principů starého.

KŠČ naproti tomu, svým pojetím a programem „kontinuity“, vyjádřila celkovou koncepci protifašistického boje vypracovanou VII. kongresem Kominterny a VI. sjezdem KŠČ, potvrzenou praxí bojů v předmnichovském i pomnichovském období. Národně osvobozenecký boj chápala jako příjezd nových odpovídajících forem boje, které byly pokračováním a rozvinutím dřívějších forem.

Nové Československo si nepředstavovala jako obnovu předmnichovského státu, ale jako novou formu odpovídající široké lidové protifašistické frontě — jako lidovou demokracii.

V důsledku toho, že po 15. březnu 1939 na domácí půdě nejsou nejlepší podmínky pro řízení národně osvobozeneckého hnutí, budovala svou zahraniční emigraci. Neznamenalo to, že se chce utrhnout od své základny. Národně osvobozenecké hnutí doma, boj proti nenáviděnému německému fašismu a jeho přísluhovačům na domácí půdě měl pro ni i nadále hlavní význam.¹⁾

Naproti tomu buržoazní směry vedené Benešem hájily především zájmy úzké třídní vrstvy. Jestliže pro komunisty znamenal protifašistický boj především mobilizaci širokých mas, pro Beneše a jeho skupinu to byla obratná diplomacie a rozsáhlé spekulace v oblasti zahraniční politiky. Revoluční hnutí uvnitř republiky

bylo pro ně pouze pomocným směrem, který bylo třeba pečlivě hlídat, aby nepřerostlo míru, kterou mu stanovili. Odtud také pramenila jejich charakteristická koncepce pasivity domácího hnutí.

Problematika organizování československých jednotek v zahraničí — vojenské zahraniční akce, souvisela velmi úzce s oběma předcházejícími rysy. V případě Benešova směru tvořily tyto tři momenty ucelenou koncepci, která určovala veškerou jejich činnost.

Pokusím se ji stručně zrekonstruovat.

Buržoazie jako vládnoucí třída měla vždy velmi úzké spojení s armádou. V její politice, která prosazovala a hájila především zájmy úzké vrstvy národa proti zájmům většiny pracujícího lidu, byla armáda nezbytným nástrojem její moci, a to jak uvnitř, tak i vně státu.

15. březen 1939 vytvořil situaci, kdy buržoazie, která neviděla svou perspektivu v kolaboraci s fašistickým Německem, ale v samostatném pokračování v obnovené předmnichovské republice, se ocitla mimo stát, bez armády a téměř bez spojenců. Její vyhlídky na prosazení poválečných plánů nebyly velké.

To však zdaleka nebylo vše. Válka a její zakončení vždy přináší zvýšenou revolučnost širokých mas, možnost různých nečekaných zvratů, chaos a dezorganizaci. Nakonec ani Sovětský svaz nebylo možné podceňovat. Bylo nepochybné, že ve válce bude představovat významnou sílu. Dokonce bylo více než pravděpodobné, že svobodu a nezávislost Československa můžeme čekat právě z této strany. Jak se však projeví jeho vliv umocněný zvýšenou revolučností na poměry v Československu? A jak se vyvine situace v samotném Německu na konci války? Otazníky bylo velmi mnoho a buržoazie hleděla na konec války s velkými obavami.

Vytvářela celou řadu různých plánů a opatření (chtěla na konci války disponovat vlastní reálnou silou. Tímto hlediskem, které bylo podle přesvědčení buržoazie hlavní pro zajištění cílů a veškerého snažení, také orientovala úsilí doma i za hranicemi.

Doma měl být oporou těchto plánů především důstojnický sbor likvidované buržoazní armády (viz plány podzemní organizace „Obrana národa“) a v zahraničí vojenské jednotky, které měly plnit dvě funkce:

— boj proti fašismu,

— zásah proti revolučnímu hnutí doma — prosazení poválečných plánů československé buržoazní emigrace, vedené E. Benešem.

1) Se vši snahou zdůrazňujeme, že hlavní a rozhodující význam přikládáme domácímu odbojovému hnutí národa, který si ve své vlastní svém vlastním bojem musí nakonec určit svůj osud. Zahraniční odbojovou práci, i když má velký význam, pokládáme jen za doplněk a součást domácího odboje. Za prostředek podpory domácího odbojového hnutí a uspokojení vítězného boje za osvobození. — Směrnice o politické práci strany v zahraničí, vydané zahraničním sekretariátem KŠČ v Paříži v červnu 1939 — Viz: Za svobodu českého a slovenského národa, Praha 1958, str. 93—94.

Jestliže tyto své plány mohla celkem bez zábran uskutečňovat na Západě, v Sovětském svazu byly pro jejich realizaci zcela jiné objektivní a subjektivní podmínky. Československá emigrační vláda v Londýně tam narážela v podstatě na dva, pro ni nepříznivé momenty.

Byla to především principiální politika Sovětského svazu, která svou maximální podporou iniciativy a aktivity širokých lidových mas své země i národně osvobozeneckého hnutí ostatních evropských národů vytvářela i neoptimálnější podmínky pro vytvoření jednotné protifašistické fronty. Boj proti fašismu, za jeho úplnou porážku, byl základním kritériem jeho činnosti.

Sovětský svaz sice plně respektoval autonomní postavení československých jednotek na svém území, tak jako uznával i československou vládu v Londýně za spojeneckou vládu, ale prostředím a celková atmosféra protifašistického boje nebyly příznivé plánům československé buržoazní emigrace.

Sovětské prostředí a celková atmosféra jeho protifašistického zaměření by však pravděpodobně nestačily. Proti plánům londýnské vlády a jejího MNO bylo nutné mobilizovat reálnou a aktivní politickou sílu, která by se postavila proti jejím reakčním plánům a prosadila zájmy širokých vrstev našeho lidu. Tuto významnou úlohu sehrála KSČ, její moskevské vedení a řádoví komunisté ve vojenských jednotkách.

Komunisté přes zcela odlišnou motivaci své činnosti, rozdílnost cílů a celkového zaměření, byli ochotni spolupracovat s buržoazní emigrací. Tím jí však nepřenechávali vedení národně osvobozeneckého boje. V jejich pojetí spolupráce bylo obsaženo jak zachování vlastní samostatnosti,

tak i kritický poměr k politice buržoazních skupin.

Komunistická strana nevystupovala v žádném případě jako pasivní divák. Měla velmi jasnou představu nejen o organizaci těchto jednotek, ale i o jejich použití a funkci v příští osvobozené republice. Byla to koncepce zahraniční armády, která se vyznačovala vysokou demokratičností a lidovostí a odpovídala charakteru československého osvobozeneckého hnutí i těm, kteří tvořili její masovou základnu.

Základní rysy představ KSČ o vojenských otázkách národně osvobozeneckého hnutí byly zcela jasné z memoranda londýnského vedení KSČ, které 16. září 1939 posílá Benešovi jako podklad vzájemné diskuse o těchto otázkách.

Podle představ komunistů neměla být vytvářena „nějaká symbolická armáda k pozdějšímu použití, ale armáda, která se plně zapojí do protifašistického boje“; že zahraničního vojska nemělo být použito k boji proti jiným než fašistickým silám a zejména ne na potlačení demokratického lidového hnutí; že vojsko již svým složením mělo „odpovídat obrazu budoucí republiky“ a že „mělo být zásadně vybudoвано na podkladě dobrovolnosti vstupu“.

Spolu s návrhem KSČ, aby zahraniční vojsko bylo podřízeno jednotnému, demokratickému cestou vytvořenému politickému vedení, vystupoval zcela jasně základní protiklad obou koncepcí ve všech směrech. V návrhu, který komunisté předložili buržoaznímu vedení československé emigrace, je zkoncentrována celá bohatá zkušenost, kterou načerpali z bojů v předmnichovské armádě, z bojů španělských interbrigadistů i z dosavadního boje proti německému fašismu.

Prosazení „Úmluvy mezi SSSR a ČSR“ si vyžadovalo přijetí celé řady dalších opatření. Především šlo o přijetí dokumentu, který by na základě obecné politické linie řešil specificky vojenské otázky, které tvoří její podstatnou část.

Projednáním všech vojenských a technických záležitostí s úřady SSSR zplnomocnil Beneš plukovníka Heliodora Píku. Pokud šlo o vojenskopolitické záležitosti, Píka měl v maximální míře spolupracovat s československým vyslancem v Moskvě Z. Fierlingerem.²⁾

Nezávisle na jednání, která probíhala na území SSSR, hovořilo se o otázkách příští československo-sovětské vojenské spolupráce i v Londýně.

Dne 30. 7. 1941 se konala u Beneše v Londýně reprezentativní porada, složená z vojenských odborníků [gen. Ingr — ministr národní obrany, gen. Viest — státní tajemník MNO, gen. Nižborský — přednosta vojenské kanceláře prezidenta republiky, gen. Miroslav — velitel československé samostatné brigády, gen. dr. Janoušek — inspektor československého letectva, plk. gšt. Bosý — náčelník štábu MNO, plk. Chodský — přednosta odboru MNO a plk. gšt. Vastl — důstojník vojenské kanceláře prezidenta republiky].

Porada řešila důležité otázky československé vojenské mise a organizace československých jednotek na území SSSR. Gen. Ingr informoval o návrhu na ustanovení plk. gšt. Píky šéfem vojenské mise

2) VHA — MNO — L — 28/16/19

v Rusku (členy mise — pplk. Svoboda, pplk. Stoy a mjr. gšt. Pátý). Dále v souvislosti s předpokládanou výstavbou smíšené brigády hovořilo se i o jejím veliteli. Jako vhodní kandidáti byly navrženy tři osoby: gen. Gak, plk. Kratochvíl a pplk. Svoboda. Po delší diskusi na této poradě její účastníci rozhodli, že velitelem se má stát gen. Gak.³⁾

Velkou pozornost věnovali účastníci porady možnosti, která se podle jejich přesvědčení otevírala, získat bližší informace o činnosti a použití ruského letectva. Organizování československé letecké jednotky v Rusku odmítli. Jako důvod uváděli: nedostatek lidí a dlouhou dobu, které by bylo třeba k přípravě její činnosti. Celá otázka měla být proto řešena pouze zařazením i dalších členů vojenské mise, kteří by tuto otázku sledovali. (Navržení a sovětskou vládou byli později schválení plk. Berounský a mjr. Perníkář.⁴⁾)

Zájem československých vojenských kruhů o zřízení ozbrojených jednotek na území SSSR nebyl rozhodně předstíraný. Dával jim možnost zvýšit celkovou důležitost Československa jako jednoho z členů protifašistické koalice a tedy i jeho podíl při rozhodování o poválečném uspořádání v Evropě. Byl však i důležitým pramenem informací a zkušeností z tohoto hlavního válčiště 2. světové války.

Hovořím-li o opatřeních ke zřízení československých jednotek na území SSSR připomínám, že to nebyla první jednotka, která se tam v době 2. světové války zřizovala. Ještě před fašistickým vpádem do SSSR umožnily sovětské vojenské orgány na žádost zahraničního vedení KSČ, aby se v okolí Moskvy soustředili někteří funkcionáři KSČ, kteří emigrovali do SSSR. Byl pro ně uspořádán parašutistický výcvik, kterého se zúčastnili i někteří příslušníci vojenské skupiny L. Svobody. „Ještě před napadením SSSR jsme u naší vojenské jednotky v SSSR prováděli výcvik velitelských kádrů, výcvik nováčků a zřídili několik kursů pro výcvik specialistů,“ vzpomíná L. Svoboda. „Poblíž Moskvy se školili naši parašutisté, kteří byli v několika skupinách vysazeni nad územím Moravy a Slovenska, a to velmi krátce po napadení SSSR Hitlerem.“⁵⁾

V polovině září v podstatě skončily přípravy nové vojenské úmluvy. Dne 18. 9. 1941 hlásil plk. Píka do Londýna, že „pro-

jednání smlouvy je skončeno. Všechny naše požadavky respektovány“.⁶⁾

27. 9. 1941 byla potom podepsána „Vojenská úmluva mezi vrchním velitelstvím SSSR a vrchním velitelstvím československým“.

Úmluva byla jedním z nejdůležitějších dokumentů, které rozvíjely československo-sovětskou úmluvu z 18. 7. 1941.

V úmluvě bylo jasné řečeno, že jednotky postavené na území SSSR

— budou součástí ozbrojených sil suverénní Československé republiky a jsou určeny pro boj proti Německu;

— příslušníci těchto jednotek budou přisahat věrnost Československé republice;

— po skončení války budou jednotky odeslány do Československa;

— operačně budou podřízeny vrchnímu velitelství SSSR a organizačně hlavnímu veliteli československých branných sil, přes velitele československých jednotek v SSSR.

Bylo v ní dále řečeno, že velitele československých jednotek jmenuje československá strana po dohodě se sovětskou vládou a že velikost a počty jednotek budou záviset na počtu československých občanů v SSSR a možnostech materiálního vybavení.

Úmluva hovořila o organizaci, výstroji a výstroji československých jednotek. Organizace a výstroj měla odpovídat podle možností vzorům zavedeným na území Velké Británie, při čemž „výstroj, výbroj, oděv a autovozidla atd. pro československé vojenské jednotky budou dodány vládou Československé republiky“ (podle čl. 10).

Otázky výdajů na tyto jednotky měla řešit zvláštní finanční smlouva. Důležitý je i článek 12, v němž je zakotveno zřízení Československé vojenské mise při vrchním velitelství SSSR v Moskvě a sovětské vojenské mise při vrchním velitelství Československa v Londýně.⁷⁾ Úmluvu podepsal za sovětskou stranu gen. Vasilevskij a za československou stranu plk. Píka, kterého k tomu zmocnil prezident Beneš.⁸⁾

6) VHA — MNO — L — 28/21/20

7) Viz plné znění Úmluvy, Sborník — Za svobodu Československa sv. I, Praha 1959, str. 112 až 114; Československo-sovětské vztahy v době VVV 1941—1945, Praha 1960, str. 19—21

8) VHA — MNO — L — 28/18/9 — Plnou mocí dává plk. Píka se mění plná moc, která byla dána vyslanci Fierlingerovi 18. 8. 1941 k tomu, aby podepsal zvláštní úmluvu a doklady, které budou sjednány k provedení bodů 2) a 3) Úmluvy mezi republikou ČSSR a SSSR ze dne 18. 7. 1941. Změna byla provedena s ohledem na to, že se sovětské strany podepisuje úmluvu nejvyšší velitel armády SSSR; VHA — MNO — L — 28/19/20

3) Gen. Gak byl v té době na Středním východě. Později bylo toto rozhodnutí změněno ve prospěch pplk. Svobody.

4) VHA — MNO — L — 28/15/18; 85/15/18 a 28/16/19

5) L. Svoboda, Z Buzuluku do Prahy, str. 21 — blíže viz Č. Amort SSSR a osvobození Československa, Praha 1970, str. 68.

Jednou ze složitých otázek byla otázka výzbroje a výstroje pro československé jednotky. V úmluvě je řečeno, že výstroj dodá československá strana. Proč však na sebe přijímala tak velký závazek? Důvody jsou dva.

První je žádost sovětského vrchního velitelství, aby tuto výstroj a výzbroj dodala československá vláda.⁹⁾ Plk. Pika o tom píše ve své zprávě, kterou 18. 9. 1941 posílá do Londýna: „Nejdůležitější požadavek na výzbrojení a výstrojení vojenské jednotky za dnešní situace nelze zajistit sověty. Taktéž je u polské armády. Výstroj a výzbroj musí být dodána československou vládou. Pro sověty je to otázkou principu smlouvy, neodmítá však ještě možnosti použít německého materiálu. Pro začátek dodá nejnutnější výstroj.“¹⁰⁾

Již z těchto několika řádek je zřejmé, že Sovětský svaz byl sám v těžké situaci. Prožíval údobí těžkých bojů, strádání a nepředstavitelného utrpení. Sám mobilizoval veškeré prostředky ke své obraně. Přesto i v této těžké situaci hledala sovětská vláda přijatelné řešení a přijala konkrétní opatření ve prospěch československé akce. Sovětské velení dalo našim vojákům k dispozici kasárna a výcvikové prostory v Buzuluku. Umožnila svým občanům českého a slovenského původu, aby vstoupili do formujících se československých jednotek.

Druhým důvodem byly vlastní plány československých politických představitelů z Londýna. Domnívali se, že právě v duchu tohoto sedmého článku úmluvy, který si vymíní, že organizace a vojenská výstroj příslušníků československých vojenských jednotek budou odpovídat vzorům zavedeným v československé armádě na území Velké Británie, budou moci prosadit svůj vliv. Výzbroj a výstroj pro naše jednotky měla na území SSSR dodat buď Velká Británie, nebo USA v rámci dodávek do SSSR.

Jednání na západě však ukázala něco jiného. Působila nejen velká vzdálenost těchto zemí od SSSR, ale i jejich ochota pomáhat československé emigraci plnit její plány. Velká Británie se např. bránila konkrétním požadavkům tím, že do SSSR dodává především letadla a tanky a ne lehkou výzbroj, kterou potřebujeme.¹¹⁾

Skutečný důvod však spíše obsahoval telegram velvyslance SSSR u Spojeneckých vlád v Londýně (tj. evropských zemí dočasně okupovaných fašisty jako např. Československa, Polska, Jugoslávie aj.) A. Bo-

golomova lidovému komisariátu zahraničních věcí SSSR, kde se můžeme dočíst: „Dnes byl u mne československý státní ministr Ripka... měl rozhovor s Angličany, kteří mu řekli, že nyní nemají možnost opatřit Čechoslovákům zbraně a v nejlepším případě navrhuji odeslat je (československé jednotky v SSSR — J. D.) na Blízký Východ s tím, aby se tam připojily k jednotkám anglické armády.“¹²⁾

Z archivních materiálů vyplývá, že při jednání s War Office „nám Velká Británie dávala ještě jeden návrh a sice abychom se přičlenili k polským jednotkám v SSSR. Jejich úmysl je myslím jasný. Poláci měli v SSSR asi 150 tisíc lidí. Nás byla v porovnání s nimi hrstka. Při dobře známých anglicko-polských stycích nebylo by potom těžké přes polskou armádu dirigovat i nás (přechod polských jednotek na Střední Východ byl nakonec uskutečněn). Oba tyto návrhy, tj. přechod našich jednotek na Střední Východ i začlenění polských jednotek, byly ze strany československé vlády odmítnuty.“¹³⁾

Československá emigrační vláda se nikdy nezapomněla poradit s britskou vládou a její názor vždy brala v úvahu. V tomto případě však převážil zájem československé vlády na vybudování jednotek v SSSR.

Jiným zdrojem, se kterým počítala, byla americká pomoc ve vedení války poskytovaná státům protifašistické koalice. O tuto pomoc žádal u administrátora Lend and Lease Stettinuse¹⁴⁾ jménem československé vlády 5. 1. 1942 její vyslanec. Žádost se vztahovala nejen na válečné potřeby našich jednotek ve Velké Británii, na Středním Východě, v SSSR a pro domácí odboj, ale počítala i předvídané první potřeby československé armády ve vlasti, jakmile to vývoj dovolí. K tomu účelu byly zpracovány i konkrétní seznamy požadovaného materiálu.¹⁵⁾ Žádost byla vyřízena kladně a tak 11. 7. 1942 podepisuje plk. Hurban ve Washingtonu „Americko-československou dohodu o zásadách vzájemné pomoci ve vedení války proti agresi“ tzv. Lend and Lease Agreement.¹⁶⁾

Československo však potřebovalo pomoc okamžitě. Proto se Ripka obrátil prostřednictvím A. Bogomolova na sovětskou vládu a ta jako již mnohokrát před tím

12) Československo-sovětské vztahy v době VVV ... str. 23 — VHA — VKPR — 1940 — 45 — 29/21/8

13) VHA — VKPR — 1940—1945 — 29/2/18

14) VHA — HNO — L — 30/6/36

15) Tamtéž

16) Za Spojené státy americké podepsal Mr. Cordell Hull a za ČR plk. Hurban; viz VHA — MNO — L — 30/20/40

9) VHA — MNO — L — 28/19/20

10) VHA — MNO — L — 28/21/20 — Zpráva plk. Píky z 18. 9. 1941

11) VHA — VKPR 1940 a 1945 — 29/2/18

nezištně ihned pomohla.¹⁷⁾ Již v jedné z prvních zpráv šéfa československé vojenské mise v SSSR ve vzpomínaném hlášení z 18. 9. 1941 se říká, že: „Široký rámec nevylučuje rozšíření našich požadavků v politickém provádění smlouvy.“ Sovětský svaz tak jako již dříve v minulosti překročil literu uzavřených smluv s námi, a to nejen ve vystrojení našich vojenských jednotek. To dokazuje i další příklad. Dne 16. ledna 1942 pronesl plk. Pika v moskevském rozhlase výzvu k československým příslušníkům v SSSR ke vstupu do československé armády.¹⁸⁾ Sovětská vláda prostřednictvím svých orgánů pomohla při soupisu našich příslušníků, uvolnila z Rudé armády příslušníky české a slovenské národnosti, dala příkaz propustit na svobodu všechny uvězněné a internované československé příslušníky (výjimku tvořily pouze osoby důvodně obviněné ze špionáže proti SSSR) a přijala ještě celou řadu dalších opatření.¹⁹⁾

Velmi důležitou otázkou bylo finanční zajištění našich jednotek na území SSSR, ovšem i dalších našich orgánů, které tam byly zřízeny.²⁰⁾ Plk. Pika měl jednat v SSSR o těchto otázkách již v srpnu 1941. Snahou československé vlády bylo otevřít v SSSR úvěr, s nímž by velitelství československých vojenských jednotek v SSSR mohlo hospodařit samo podle československých služebních předpisů s tím, že by se dodržovala jak ustanovení platná pro armádu SSSR, tak i československou misi.

Naše ministerstvo financí mělo v tomto směru zájem na řešení především těchto otázek:

— financování československých vojenských jednotek v SSSR,

— financování československých zastupitelských úřadů a československé vojenské mise v SSSR,

— sovětské účasti na financování civilních potřeb československé zahraniční akce,

17) Ripka žádal jménem československé vlády, „aby byla učiněna pro ně výjimka a aby byl onen jediný československý prapor — ... vyzbrojen sovětskými zbraněmi a vybaven stejnokroji“. — Československo-sovětské vztahy v době VVV ... str. 23 — VHA — VKPR — 1940 — 45 — 29/2/1/8; Telegram lidovému komisariátu zahraničních věcí SSSR velvyslanci SSSR u spojeneckých vlád v Londýně ze 13. 11. 1941 — obsah telegramu byl sdělen Benešovi 16. 11. 1941 — tamtéž str. 24

18) VHA — VKPR — 67/2/1/23

19) Tamtéž

20) O těžké finanční situaci čs. vojenské mise v SSSR viz VHA — MNO — L — 28/22/20 z 10. 10. 1941

— mobilizaci československých pohledávek v SSSR,

— technické spolupráci ve válečném průmyslu,

— spolupráci v přípravě poválečné hospodářské rekonstrukce.

Již v této době přesahovaly požadavky válečnou potřebu. Odpověď na tyto požadavky a představy dala „Dohoda o půjčce, poskytnuté vládou Svazu Sovětských socialistických republik vládě Československé republiky na udržování československé brigády na území SSSR“, podepsaná 22. 1. 1942. Odpověď zněla: řešit zatím především otázky bezprostředně spjaté s výstavbou našich jednotek a problémy, které přináší válka. Dohoda měla 4 články. V prvním se hovořilo o bezúročné půjčce ve výši 5 milionů rublů na výdaje spojené s udržováním prvních jednotek československé brigády na území SSSR v 1. pololetí 1942. Druhý článek hovořil o poválečném umocnění této půjčky — 10 stejných ročních splátek, splatných 5 let po ukončení války. Článek 3 a 4 pak mluvil o způsobu umocnění a formě vyplácení této půjčky. Dohodu podepsal za Československo jeho velvyslanec Z. Fierlinger a za SSSR náměstek lidového komisaře zahraničních věcí A. J. Vyšinskij.²¹⁾

Dohoda tedy otevřela první položku, kterou sovětská vláda uvolnila na krytí výdajů „souvisejících s vydržováním prvního praporu, jakož i rezervní rotý brigády v počtu 1250 mužů. Stejně má krytí sovětskou vládou dodané zbraně a stělivu. Příslušný rozpočet těchto vydání připravila československá vojenská mise v dohodě se sovětským generálním štábem. Při jednání vyslanec s NARKOMINDELEM (Narodnyj komisariat inostrannych děl — lidový komisariát zahraničních věcí — J. D.) bylo zdůrazněno, že je třeba počítat s tím, že bude výše uvedeného početního stavu brzy dosaženo a že tudíž bude nutno Dohodu co nejdříve revidovat, ještě před uplynutím šesti měsíců“. Pojetí této smlouvy nedovolovalo, aby z uvedeného úvěru byly hrazeny výdaje československé mise.²²⁾

Finanční situace československé vojenské mise byla řešena až v souvislosti s řešením finančních otázek na 2. polovinu roku 1942. Toto řešení nacházíme v dopise lidového komisaře zahraničních věcí SSSR A. Vyšinského československému vyslanci v SSSR z 21. 7. 1942. A. Vyšinskij mu v něm z příkazu vlády SSSR sděloval, že:

— Udržování československé brigády

21) Viz Čs.-sovětské vztahy v době VVV ... str. 28—29

22) VHA — VKPR — 40 — 45 — 29/2/1/8 — zpráva vyslanec Fierlingera z 25. 1. 1942

ve druhém pololetí r. 1942 na základě Dohody o půjčce poskytnuté vládou SSSR vládě Československé republiky na udržování československé brigády na území SSSR z 22. 1. 1942, bude provedeno z prostředků, které zůstaly nevyužity v 1. pololetí běžného roku.

— Na přání československé vlády je sovětská vláda ochotna financovat udržování československé vojenské mise a československé diplomatické mise v SSSR na účet půjčky poskytnuté na základě dohody z 22. 1. 1942. K tomu účelu nechala sovětská vláda převést 500 000 rublů z celkové půjčky na zvláštní účet československého vyslance v SSSR.²³⁾

Ptáme-li se po příčinách těchto úspěšně se rozvíjejících československo-sovětských vztahů, je třeba si promítnout celý jejich vývoj od spojenecké smlouvy z roku 1935, na základě které Sovětský svaz jako jediný z našich předmnichovských spojenců byl ochoten plnit své závazky do důsledku, až ke smlouvě z 18. 7. 1941 postavené již na základech respektujících nové objektivní podmínky. Byl to právě Sovětský svaz, který nikdy nesouhlasil s Mnichovem. Svůj postoj k této otázce vyjádřil jasně nejen bezprostředně po vyhlášení jeho výsledků. Stejně jednoznačně o ní hovořil i v souvislosti s úmluvou mezi Československem a Sovětským svazem z 18. 7. 1941 i později dne 9. 6. 1942, kdy lidový komisař zahraničních věcí SSSR v rozhovoru s Benešem při své návštěvě v Londýně znovu prohlásil, že sovětská vláda nesouhlasila a nesouhlasí s Mnichovem a že by pochopitelně chtěla, aby Československo bylo obnoveno se všemi těmi územími, která mu byla odňata Hitlerem. Dne 24. 10. 1942 totéž opakuje ve svém dopise československému vyslanci v SSSR.²⁴⁾

Pomoc SSSR se však neomezovala jen na tato slovní prohlášení. To velmi jasně dokazovala mimo jiné i úspěšná realizace doposud uzavřených smluv.

Opatření v oblasti finančního zabezpečení však měla prozatím stále jen dočasný charakter. Proto dala československá vláda pokyn Z. Fierlingerovi k ujednání definitivní finanční dohody. Tato dohoda byla podepsána 28. 5. 1943 v Moskvě. (dohodu podepsal Z. Fierlinger a A. Kornejčuk, zástupce lidového komisaře zahraničních věcí SSSR).

Definitivní finanční dohoda navazovala na prozatímní finanční dohodu o půjčce z 22. 1. 1942, podepsanou v Kujbyševě (na dobu do 30. 6. 1942 a později prodlouženou do konce roku 1942). Je s ní v podstatě identická až na to, že nová není časově vymezena, ale platí na celou dobu války.

Období, ve kterém jsme sledovali některé vojenské aspekty československo-sovětských vztahů znamená počátek nové etapy jejich vzájemné spolupráce. Je to spolupráce, ve které určujícím momentem ze strany buržoazního Československa nejsou probuzené sympatie či nějaké její přátelství k této slovanské mocnosti, ale nové objektivní podmínky a především tlak širokých vrstev našeho lidu.

Určujícím prvkem pro Sovětský svaz je principiální leninská zahraniční politika, která byla v této době ještě umocněna snahou o vytvoření jednotné protifašistické koalice.

Charakteristické již pro toto první období, které pokládalo smluvní základ příští vzájemné spolupráce, byl i zápas, který vedlo moskevské vedení KSČ za podpory všech komunistů a s nimi sympatizujících našich občanů s buržoazní československou londýnskou vládou, MNO i s nově utvořenou československou vojenskou misí v SSSR.

Mnohé bylo třeba ještě proboujet, ale již tuto nastoupenou cestu bylo možné považovat za vítězný krok moskevského vedení KSČ a všech pokrokových sil národně osvobozenického hnutí Československa.

23) Čs.-sovětské vztahy v době VVV ... str. 48

24) Tamtéž ... str. 54

INICIATIVA

Jen málokterá povinnost vojáka je tak zpochybňována a zároveň vyžadována jako je iniciativa. Budeme-li objektivně zkoumat tuto záležitost, pak hned na začátku musíme ukázat na první příčinu pochybností o možnostech vzniku iniciativy v armádním organismu. Mnoho nejasností totiž způsobují názory těch, kteří buď o vojenské problematice mluví a sami vojáky nejsou nebo jsou, ale směřují různé podmínky a situace, vydávají podstatně za nepodstatné, dávají se úmyslně nebo neúmyslně unést prvním pohledem, zevšeobecňujícím na základě ukvapených nebo neúplných soudů. Co mám na mysli?

Především obligátní ztotožnění povinnosti plnit rozkazy přesně podle základních řádů nebo řádů pojednávajících o pořadové a jí podobné přípravě s povinností řešit všechny úkoly podobným, jednou daným způsobem. Jaká pak tedy iniciativa, když cvik „k počtě zbraň“ je závazný jednou provždy. Jaká iniciativa, když se vstává a uléhá podle denního řádu! To jsou ty nejprimitivnější argumenty. Proto také jejich vyvrácení nebude těžké. Vojáci totiž nežijí jen tím, že konají předepsané cviky a povinnosti, které iniciativu znemožňují. Nebezpečnost výše uvedených námitek je však v tom, že pokládají tento úsek vojenského života za hlavní a rozhodující. Odtud je jen krok k druhé možnosti, totiž té, že se argumentuje ztotožněním rozkazu se zákonem. Jaká iniciativa, když každý velitel je povinen řídit, tedy formulovat svá rozhodnutí v rozkazy a jejich plnění vyža-

dovat všemi prostředky! Neplnit rozkaz je totéž co neplnit zákon.

Na první pohled je to logická argumentace, a proto pro mnohé přesvědčivá. Nepředpokládá totiž, že by rozkaz nemusel být někdy vydán nebo vydán sice byl, ale nedošel k adresátovi. Není to možné? Jistě, na kasárenském dvoře nebo při přehlídkách se to nestane. Žije však voják jen tam? Tyto argumenty tedy také neobstojí. Je v nich však skryta možnost již rafinovanějších zdůvodnění proti iniciativě. Zhruba můžeme takové námitky formulovat takto: „Voják je posuzován podle toho jak přesný, rozhodný a přísný je jako vykonavatel rozkazu. Je proto cvičen a vzděláván jako muž činu a ne jako muž myšlenky. Na prvním místě jde tedy o záležitost vůle a ne intelektu, a proto je rozhodující návyk, praktická dovednost a schopnost k prosazení vlastní vůle nebo vůle nadřízeného a ne schopnost samostatného tvůrčího myšlení.“ Zní to velmi přesvědčivě. V tom je také největší nebezpečnost takových názorů. Jednak proto, že vlastně předem degradují vojáka — a velitele zejména, na jakéhosi vůli silného a přitom mnoho nepřemýšlejícího tvora a jednak proto, že tím zamezují využití schopností a zkušeností každého vojáka. Příčina takového argumentace není v hluboké znalosti problematiky, i když formulace je brilantní, ale právě v tom, že je odvozena z povrchního pohledu a na základě hluboké neznalosti vojenské problematiky, a to nejen válečné, ale i mírové.

Snad je vhodné uvést i ten názor na iniciativu, který můžeme shrnout v lapidární větě: „Iniciativa na vojně nastává tam, kde někdo opomenul vydat rozkaz.“ Tento názor je bezpochyby uváděn jako ironizující stanovisko. Jenomže je v něm mnoho racionálního. I když vlastně kritizuje skutečnost nevydání rozkazu, tedy zanedbání čísi povinnosti, což by se zřejmě nemělo nikdy stát, přece jen tuto možnost připouští. To je důležité. Je tomu skutečně totiž tak, že rozkaz nemusí být buďto vydán nebo dojit. Kdo zná celou složitou, neopakovatelnou a obtížnou problematiku vojenské služby a zejména takové služby ve válce, vůbec se nad takovou možností nepozastaví. V tom smyslu je tedy ironie posledně uvedeného stanoviska neoprávněná. Naše řady, především Vševojsk-1-1 a Oper-1-1, možnosti nevydání nebo nedojít

rozkazu předvídají. Nejen to, stanovi i opatření pro tyto případy.

Zpochybňování možnosti vzniku iniciativy je proto založeno na neznalosti vojenské problematiky. Ke zpochybňování dochází různými cestami, které všechny, ve svém realizovaném důsledku, vylučují tvůrčí přístupy, tvůrčí myšlenky a degradují vojáky v málo myslící bytosti a zabraňují tak využití kolektivní moudrosti, zkušeností a schopností masy vojáků.

Otázku nevydání rozkazu, tedy něčeho kolem čeho se má veškerý život vojenského organismu otáčet, nemůžeme přitom chápat jen jako opomenutí a porušení povinností. Jsou situace, kdy určitý stupeň ani rozkaz vydat nemůže. To je proto velmi důležitý poznatek hovořící pro možnost a nutnost iniciativních řešení.

Co je iniciativa

V nejprostším významu je to podnět, počín. Náš Příruční slovník naučný definuje iniciativu jako: „Cílevědomý popud, první krok k činu, podnětnost.“ Rozšiřuje tedy obsah o slovo: cílevědomý. Tento poznatek je jistě podstatný. Zapamatujme si proto, že jde o cílevědomou činnost a ne jen o jakoukoli první, počáteční činnost. Není tedy znakem iniciativy jen prvotnost, ale i cílevědomost.

Vojenský terminologický slovník charakterizuje význam a obsah slova iniciativa ve vojenských podmínkách takto: „Iniciativa je vlastnost, která vede k nalezení nejlepšího způsobu jak splnit daný úkol, využít příznivé situace a bez čekání na rozkaz nadřízeného uskutečnit v co nejkratší době nejúčelnější opatření. Změnil-li se situace, je velitel povinen z vlastní iniciativy se nově rozhodnout, při první možnosti to hlásit svému nadřízenému a uvědomit sousedy.“

I když můžeme mít námitky proti druhé větě, ne pro její nesprávnost, ale pro to, že v definici by se nemělo vyskytnout v uvedeném smyslu definované slovo (iniciativa), pak je celkem naprosto jasné, že iniciativa předpokládá a vyžaduje právě všechno to, co bylo v jedné z argumentací proti její možnosti uváděno v pochybnosti. Všimněme si:

— naléztí nejlepší způsob jak splnit daný úkol... to je tvůrčí činnost, tvůrčí myšlení a ne věc volného projevu v prosazení rozkazu nadřízeného,

— uskutečnit v co nejkratší době nejúčelnější opatření... to sice předpokládá vůli, ale nejprve intelekt, který ona opatření musí stanovit,

— bez čekání na rozkaz nadřízeného...

to předpokládá neexistenci rozkazu a tedy vylučuje možnost situovat rozhodnutí do rámce něčeho co není a mimo to jasně předpokládá i nevydání rozkazu a neironizuje tuto skutečnost tak, jak obsah posledního argumentu proti iniciativě.

Iniciativa chápaná v podmínkách vojenské služby svým obsahem vyvrací námitky, které jsem uváděl na začátku úvah. Někdo ovšem může namítnout, že jedna věc je podat definici a druhá je mít praktickou možnost definovanou skutečností realizovat.

Doslovné znění našich řádů Vševojsk-1-1 a Oper-1-1 nehovoří vůbec o možnosti, ale povinnosti jednat iniciativně a ukládá ji velitelům a vojskům zcela závazně. Nemůže být proto pochyb, že existence iniciativy jako součást projevu velitelů a vojsk je nějak omezována a připuštěna pouze teoreticky. Oba zmíněné řády vysvětlují i význam a místo iniciativy. Jen pro osvěžení paměti připomíná ustanovení Vševojsk-1-1:

— čl. 3: „... v soudobém boji... zvyšuje se význam samostatné a iniciativní činnosti svazků a útvarů...“

— čl. 38: „... úspěch v boji má ten, kdo je smělý, neustále projevuje iniciativu, zmocňuje se jí a pevně jí drží a tím vnučuje nepříteli svou vůli...“ a zejména dále v tomto článku:

„Iniciativa záleží ve snaze jednat aktivně i v nejsložitějších situacích, v odhodlání vzít na sebe odpovědnost za smělé rozhodnutí...“

Iniciativu tedy řády nejen přesně definují, ale i vyžadují; má velký prostor pro svoji působnost a spočívá na ní řešení velmi důležitých úkolů a situací.

Druhy iniciativy co do projevů

Z dosud uvedených úvah vyplývá, že iniciativa je počín nebo podnět. Dále si připomeňme, že se ukládá velitelům i vojskům. Doplňme, že jak Vševojsk-1-1 v čl. 74, tak Oper-1-1 v čl. 60 ukládá politickým orgánům pěstovat iniciativu a vynalézávat v všech vojáků. Tedy i řadových bojovníků. Konečně náš Zákl-1-1 v čl. 2 ukládá tuto povinnost — projevovat iniciativu — každému vojákovi.

To znamená, že iniciativa se může projevit buď jako podnět v podobě návrhu, nebo podnětem pro druhé může být počín v podobě iniciativního činu. Iniciativa se může dále projevit jako činnost, tedy trvalejší stav, který nepředpokládá jen jednorázovost. Nositelem pak může být jednotlivec, především velitel, ale i řadový voják, nebo kterýkoli voják či celý kolektiv. Projevem iniciativy může být jednorázový a časově omezený akt. Je to třeba vzpomínat na iniciativní návrh. Klasickou ukázkou je v tomto případě návrh Stalin-gradského frontu STAVCE z podzimu 1942, který obsahuje první formulaci na řešení situace na tomto úseku fronty: „Řešení úkolu zničit nepřítel v oblasti Stalingradu je třeba hledat v úderu silných skupin ze severu na Kalač a v úderu z jihu fronty 57. a 51. armády směrem na Agbaněrovo a dále na severozápad.“

Projevem iniciativy může být i počín, který ukazuje možnosti jak trvale a v širokém okruhu využít nových, dosud nepředpokládaných možností. Opět můžeme uvést příklad ze Sovětské armády. Jde o letce při blokadě Leningradu. Svým jednáním dali vzor ke zvýšení využití lidských možností při stanovení a uskutečnění bojového úsilí letectva. Dřívější normy pro počet vzletů na jednotlivý letoun denně překračovali 3—4krát a tak prakticky a zdůvodněně umožnili požadovat podobné výkony i v ostatních leteckých svazcích.

Projevem iniciativy může být samozřejmě i rozhodnutí velitele v situaci, která nebyla nebo nemohla být předvídána. U ve-

litele se musíme poněkud zastavit. Samotné jeho rozhodnutí, byť sebelepší, pokud nebude uskutečněno jeho podřízenými, nemá cenu. Proto iniciativní činnost útvarů a svazků předpokládá nejprve iniciativní činnost jejich velitelů. Je nemyslitelné tyto dvě věci od sebe oddělovat. Hlavní tíha bude vždy ležet na velitelích. Iniciativní rozhodnutí velitele kteréhokoli stupně se projeví až v činnosti jeho podřízených. Tak je třeba chápat požadavek řádů na iniciativní činnost útvarů a svazků. Potom samozřejmě i tak, že jejich celkové označení jako iniciativní činnost útvarů a svazků — se vztahuje k porovnání s jinými útvary a svazky, které v daný moment iniciativně nejednají.

Může však nastat i opačný případ, kdy jednotlivec — řadový bojovník — strhne svým činem ostatní. Nejen on, ale třeba i nižší jednotka. Využití takového momentu je efektivní opět jen tehdy, když se realizuje sice pod pojmem podnětu, ale pod řízením prvního nejbližší stojícího velitele. Pokud by tomu bylo jinak, může se změnit iniciativní čin i v anarchii. To je třeba mít na mysli v každém z těchto případů.

Při podrobnějším pohledu na působnost iniciativy nemůže ujít naší pozornosti dvojí vztah. Totož jeden k nepříteli a jeden k vlastním vyšším orgánům. Je to patrné ze znění našich řádů.

Tak třeba zmíněný článek 38 Vševojsk-1-1 hovoří o zmocnění se iniciativy, pevném jejím držení a tím vnucování své vůle nepříteli. Jde tedy o vztah k nepříteli, kdy my naši iniciativou mu vnucujeme svou vůli. Týž článek ovšem hovoří i o odpovědnosti vzít na sebe směle rozhodování. O odpovědnosti před kým a ve vztahu k čemu? K vyššímu vlastnímu velení. Definice iniciativy ostatně jasně hovořila o nepřipustnosti čekání na rozkaz nadřízeného, tedy opět o něčem co předpokládá vztah k vlastním. V souvislosti s tím se dostáváme k další oblasti.

Druhy iniciativy co do působnosti a rozsahu

Jistě je pochopitelné, že iniciativní činnost se může dít vždy jen v určitém rámci. Buď je to jednotlivec, užší kolektiv nebo je to útvar, svazek, svaz. Může to být i celá armáda nebo koalice. Protože je všeobecně známé, že činnost vojsk dělíme na taktickou, operační a strategickou, celkem logicky dělíme iniciativu v rámci této činnosti na iniciativu taktickou, operační nebo strategickou. Protože je dále známé,

kteří z organizačních celků patří k taktickým a které k operačním a co je to strategie, pak iniciativní činnost pluku je taktickou iniciativou, iniciativní činnost armády nebo frontu operační iniciativou a iniciativní strategické operace nebo vedení války v celku tvoří strategickou iniciativu.

Kromě toho např. operační iniciativu musíme chápat nejen z hlediska organizačního členění vojsk, ale i podle dosahu

jejího významu. Citovaný iniciativní návrh Stalingradského frontu byl dílem úzkého kolektivu několika osob. Přesto měl operačně strategický význam již pro svůj teoretický obsah. Zrovna tak se může stát, že několik jednotlivců (viz případ s obsazením neporušeného mostu u Remagen) svým iniciativním činem dá základ k iniciativní činnosti operačního významu. Je proto nutné iniciativu posuzovat nejen vzhledem k počtu a síle zúčastněných, ale i k dosahu iniciativního činu. Vzpomeňme např. iniciativního činu konstruktéra bitevního letadla B 33. Jeden člověk způsobil revoluční převrat v přímé podpoře pozemních vojsk letectvem použitím prvního obrněného letounu.

Existuje ještě jiná okolnost. Totiž ta, zda můžeme vzhledem k iniciativě tvrdit, že taktická přerůstá v operační a operační ve strategickou.

Typický příklad můžeme opět uvést v souvislosti se Stalingradem. Sovětská armáda se v průběhu této operace zmocnila operační iniciativy. To znamená, že nešlo o podobný stav na celé sovětsko-německé frontě, ale jen v tomto prostoru. Iniciativu chtěli Němci Sovětské armádě opět vyrvat. Příležitost se naskytla u Kurska. Operačním úspěchem Sovětské armády v Kurské bitvě bylo nejen to, že toho Němci nedosáhli, ale jako důsledek své porážky ztratili iniciativu strategickou. Právem se hovoří a konečném přelomu na východní frontě v souvislosti s Kurskem. Úspěch ve

dvou operacích, poměrně krátce za sebou jdoucích, vedl k získání strategické iniciativy. To potom znamená, že v soudobé válce jedna jediná operace není zárukou přerůstání operační iniciativy ve strategickou. Naopak to ale znamená, že i ten, kdo nemá strategickou iniciativu, může dočasně získat iniciativu operační. Typický příklad můžeme uvést i ze západní fronty v souvislosti s ardenskou operací.

Existuje však další problém, a to vztah iniciativy taktické k operační. Logika věci napovídá, že operační iniciativa nemůže vzniknout z ničeho. Musí jí předcházet taktické úspěchy. Je tomu tak opravdu? Víme přece, že taktické úspěchy a tedy taktická iniciativa se projevovала i u těch armád, které neměly strategickou ani operační iniciativu.

Taktická stránka iniciativy je nejpoměnlivější prvek. Může se vyskytnout v největším počtu případů a za jistých okolností přerůstá v iniciativu a úspěch operační. Řešit tyto vztahy dopodrobna není jen záležitostí iniciativy. Co je však důležité je poznatek, že taktická iniciativa předcházela operační a pokud operační se projevila formou protiútoků, pak pole taktické iniciativy bylo i v obraně, která protiútok předcházela. Nemůžeme tedy popírat možnost iniciativy v obraně. Podrobně o tom pojednáme dále.

Vráťme se nyní k dřívější otázce: jak je to s iniciativou vzhledem k nadřazenému stupni velení?

Iniciativa a velení

Vševojsk-1-1 v článku 45 a Oper-1-1 v článku 22 charakterizují velení vojskům mezi jiným tak, že: „... je založeno na centrálním řízení vojsk nadřazeným velitelem a na rozumné iniciativě podřízených při plnění těchto úkolů.“

Velení proto předpokládá jak pevnost, což je věc centralizace, tak pružnost, což je především věc iniciativy.

Článek 70 Vševojsk-1-1 doslova tuto myšlenku formuluje v souvislosti s pružností velení takto: „Nedostane-li velitel při náhlé změně situace včas pokyny nadřazeného velitele, je povinen na sebe vzít odpovědnost, samostatně se rozhodnout a své rozhodnutí houževnatě uskutečňovat.“

Můžeme proto tvrdit, že iniciativa je součástí velení a představuje jeden z jeho rozhodujících rysů, a to pružnost. Pružnost však nemůžeme ztotožňovat pouze s iniciativou, protože ji můžeme vysvětlit i změnou rozhodnutí dříve vydaných, ale již neodpovídajících situací. Taková rozhodnutí formuluje v nové rozkazy ten velitel, který dříve vydal jiné. Důležité

vzhledem ke zkoumání souvislostí iniciativy s velením je to, jaký je obsah této iniciativy. Naše řády v podstatě stanoví své požadavky dvojím směrem. Iniciativu vždy chápou v okamžiku, kdy nejsou přesné, včasné nebo žádné dispoziční od nadřazeného. Za této situace se má velitel samostatně rozhodnout. Samostatnost se pak projeví buď iniciativním jednáním odpovídajícím nepředvídané situaci, nebo jednáním předem stanoveným v obecné rovině, či na základě předem dojednané ideje součinnosti. To je případ třeba takového momentu, kdy zpozorujeme odchod nepřítelů. Bez čekání na rozkaz je každý velitel povinen zahájit pronásledování. Je to však iniciativa v pravém slova smyslu? Vždyť pro tuto situaci má velitel předem danou obecnou povinnost jednat zcela jednoznačně! Takových momentů je víc. Při úspěchu protizteče v obraně má každý velitel povinnost, aby bez čekání na rozkaz obnovoval systém palby, součinnost, zátarasy atd. Jistě bude jednat samostatně, ale ve zcela určitém, přesně vymezeném směru.

Celá tato činnost je zajisté tvůrčí, detailně předem vymezená, ale výsledek je kladen do jistých mezí. Tato věc se pak snadno může stát podkladem pro pochybnosti o možnosti vzniku iniciativy vůbec. To se stane za předpokladu, že popisované případy budou považovány za typické.

Uvedl jsem již citaci článku 70 Vševojsk-1-1, že prostor pro iniciativu není jen takového druhu. Domnívám se, že není ani především takového druhu. Požadavek iniciativního jednání předem obecně nevymezeného je daleko častější a také v důsledcích vážnější než ten, kterým jsem se právě zabýval.

Společný je oběma fakt neexistence rozkazu nadřízeného a požadavek vzít na sebe odpovědnost před nadřízeným velitelem.

Tato odpovědnost je dána při posouzení výsledku iniciativního činu především konečným efektem činnosti. Obecně stále platí, že vítěz není souzen. Není to tak aforistické jak se zdá, ale zároveň to přece jen vždy plně nevystihuje celou záležitost.

Každý iniciativní čin bude posuzovat nadřízený stupeň podle názorů právě tohoto nadřízeného stupně. Jestliže nemohl včas vydat podrobný rozkaz nebo nevydal rozkaz žádný, mělo to své důvody. Těch může být mnoho. Pro podřízeného je lhostejné, že nadřízený rozkaz nevydal vůbec, nebo vydal, ale nedošel. Stačí mu, že není k dispozici. Důvody tohoto stavu nejsou důležité pro velitele, který má nyní iniciativně jednat, ale pro jeho nadřízeného. Ten třeba nevydal rozkaz proto, že neměl žádné podklady pro rozhodnutí. Podklady vynucující si novou reakci na situaci má však podřízený velitel. To je běžná záležitost způsobená lepší znalostí situace nepřítelů a zároveň ztrátou spojení s nadřízeným. V tomto případě pak iniciativní činnost podřízeného posuzuje nadřízený dodatečně a ze stejných podkladů jaké měl podřízený. Při vyloučení hrubých chyb obou velitelů by mělo dojít ke shodě.

Může se stát, že rozkaz nadřízený vydal, ale nedošel. Oba dva, podřízený i nadřízený znají situaci ve stejné míře, ale pro ztrátu spojení ani jeden o tom neví. Vyloučíme-li opět předpoklady hrubých omy-

lů obou velitelů, obvykle oba nezávisle na sobě dojdou ke stejnému řešení.

Další případ může nastat tehdy, kdy nadřízený ví o situaci víc než podřízený a rozkaz opět pro ztrátu spojení nedojde. To je záležitost, která přináší největší riziko při převzetí odpovědnosti. Je také příčinou nechuti mnohých jednat iniciativně. Podřízený, iniciativně se rozhodující velitel, v žádném z těchto případů předem nezná stav znalostí svých v poměru ke znalostem nadřízeného. V tomto případě by měl být posuzován iniciativní čin podřízeného jednak na základě těch znalostí, které měl podřízený, a ne těch, které navíc měl nadřízený stupeň, jednak vzhledem k naplnění idejí zámyslu. Pak musí dojít opět ke shodě v názorech.

Hlavní riziko při převzetí zodpovědnosti za samostatnou činnost je v tom, že velitel nemá k dispozici tolik podkladů pro rozhodování, kolik by jich potřeboval. Tyto podklady přitom mohou být k dispozici, ale ne tomu veliteli, který se má rozhodnout. Vždy dojde k porušení kontinuity velení a z toho plyne, že podřízený musí svým počínáním nahrazovat v určitém rozsahu i vyšší rozhodovací stupeň. Tím, že jej nahradí podle svých představ, vytváří si hypotézu, ze které pak pro sebe konkrétně vyvodí nutnou praktickou činnost.

Taková situace předpokládá především vysokou úroveň znalostí a schopností. Předpokládá tvůrčí přístup, široký rozhled a příslušný intelekt. Ne nadarmo zaznívá požadavek, aby každý velitel byl schopen velet na nejbližší vyšším stupni. Tato skutečnost vyplývá z osvědčené válečné praxe s nejlepšími výsledky všude tam, kde se jí podařilo dosáhnout. Riziko omylu je vždycky. Přesto je obecným požadavkem, aby iniciativa měla přednost před vyčkáváním, a to i za cenu nezdaru. Zcela přesně o tom hovoří článek 38 Vševojsk-1-1: „Výtku si nezaslouží ten, kdo ve snaze zničit nepřítel nedosáhl stanoveného cíle, ale ten, kdo ze strachu před odpovědností zůstal nečinný a nevyužil všech sil a prostředků k dosažení úspěchu v boji.“

Znění tohoto článku je také nejlepší odpovědí na námitky proti iniciativě, přílišné nebezpečnosti a neúměrné odpovědnosti za ni.

Výchova k iniciativě

Všeobecně vyslovovaný požadavek o nutnosti být iniciativní je jedna věc. Pokud vojáci nebudou mít možnost se cvičit, připravovat a prakticky projevovat na poli iniciativy v malých činech pro velké, v míru pro válku a v krátkodobých projevech

pro trvalou tendenci, zůstane jen u slov. Výchova k iniciativě je věc nadřízených.

Můžeme říci, že jsou velmi různé typy velitelů, kteří svým způsobem pěstují v podřízených cit pro iniciativu. Jsou i takoví, o těch se nebudeme šířit, kteří na-

opak dělají vše, aby se iniciativa nemohla projevit.

Prvním typem velitele, který se snaží pěstovat cit pro iniciativu je ten, který tuto snahu veřejně proklamuje. Postupuje asi tak, že předem upozorní na očekávanou iniciativu a když pak dojde v tomto směru k nějakému činu nebo činnosti, zhodnotí ji v podstatě stejným způsobem jako zadaný a vypočítaný matematický příklad. Je zřejmé, že proklamovat iniciativu je nesmyslné. Iniciativa je iniciativou především proto, že vychází z vnitřní potřeby podřízeného a ne z toho, že je mu jako úkol uložena. Přece velitelé ale tohoto způsobu velmi často používají a dokonce jej pokládají za jeden z případů možného přístupu k problému.

Druhým typem je pak ten velitel, který sice iniciativu neproklamuje, ale když k ní nedochází, vytýká to podřízeným. Vytýká a pohoršuje se, aniž by on sám pro ni vytvořil potřebné podmínky. Budť totiž nevědomky svým detailním řízením vzniku iniciativy zabrání, nebo naopak nevelí vůbec a očekává, že za tohoto bezvládní se věci vyřeší iniciativou. Přitom zcela zanedbává tu myšlenku, o které jsem se již zmiňoval na konci předchozího článku — totiž intelektuální úroveň, odbornou schopnost a zkušenost podřízených.

Třetím typem je pak takový velitel, který si uvědomuje základní předpoklad úspěšné iniciativy — tím je schopnost rozhodovat aspoň o jeden stupeň výše. Pro to pak činí opatření zásadního významu, která se mohou zdát, že s iniciativou vůbec nesouvisí. Totiž v teoretické i praktické činnosti připravuje své podřízené na zastávání vyšší funkce, na plnění samostatných úkolů při řešení složitých a netypických případů. Bez toho je celá příprava a výchova k iniciativě zcela marná.

Zhodnocení iniciativních jednání je pak další podmínkou výchovy v této oblasti. Domnívám se, že bychom neměli mezi klady počítat

— snahu být za každých okolností ve všem první,

— očividně pomíjet detaily,

— nadřazení vůle rozumu.

Naopak ke kladům pak počítáme

— smysl pro fakta,

— sebedůvěru,

— snahu po hledání optimálního řešení,

— preciznost v dokončení započatého.

Při rozboru iniciativního činu nemůžeme vycházet jen ze základního prvku iniciativy — totiž, že je to první krok k něčemu. Priorita není jediný znak. Musíme posuzovat i clevědomost, tedy v přeneseném slova smyslu domyšlenost a uvážednost. Jde o to posoudit dokončení činu, jeho praktickou realizaci a nejen popud v oblasti hrubého námětu. Ale v souvislosti s tím musíme i správně rozlišit, který nápad je skutečně účelný již právě jen oním hrubým obsahem a který je jen fantastickou představou.

Mluvíme-li o výchově, pak je třeba zachovávat i jistá stanoviska a způsoby při formulaci zhodnocení takovýchto iniciativních činů. Totiž taková stanoviska, která by i při špatném zhodnocení neurážela a neodrazovala.

Vždy musíme být cílem opravdové pochození příčin zdu nebo nezdu. Iniciativa totiž předpokládá nejen znalosti, ale i zkušenosti. Znalosti musí nabýt každý sám, zkušenosti může i přejmout od jiných. Není to nic ponižujícího, ale naopak je to chytré a rozumné. Zmiňujeme-li se o taktu a serióznosti při zhodnocení, což je nutné ve všech případech, pak proto, že pole iniciativy je polem trochu neobvyklým a vymykajícím se běžným výkonům a práci. Tím spíše je zde nutné zachovávat uvedené zásady.

U výchovy k iniciativě nebudou proto nic platná taková hesla jako: teď buďte iniciativní, nejste iniciativní, více iniciativy! Především bude vždy záležet na vytváření podmínek pro její vznik. Nadřazení by se pak měli zbavit dojmu, že pěstováním iniciativy u svých podřízených ohrožují svoje postavení.

Některé možné nejasnosti

Bude vhodné, abych se nyní pozastavil u některých pojmů, které při podrobném zkoumání mohou vzbudit otázky. Vysvětlí-li bude na místě zejména pro zjednotání jasná dříve, než přistoupím k úvahám o iniciativě v základních druzích boje.

První dvě takové pojmové dvojice jsou

— rozumná iniciativa,

— osobní iniciativa.

V hovorovém slova smyslu dochází ke ztotožňování slova „rozumný“ obvykle s významem „umírněný“. Rekne-li někomu „buď rozumný!“, pak je to často totéž jako „drž se zpátky!“ To je všeobecně známé. Kdybychom však takto měli chápat pojem rozumná iniciativa, pak je to vlastně jen krok k tomu, abychom se iniciativy zcela vzdávali. Meze, které zde existují, jsou jistě nutné, ale rozhodně je

nemůžeme chápat ve výše uvedeném smyslu. Rozumnost iniciativy hledáme v něčem zcela jiném.

Předně si připomeňme stanovisko při uvádění definice iniciativy. Tam jsem používal slova „cílevědomá“. V tom je první požadavek rozumnosti. Tedy ne na základě emoce, na základě neuváženosti, ale na základě rozumu. Dále jsem uváděl při citování řádů, že iniciativní rozhodnutí má být houževnatě dovedeno do konce. Toto dovádění do konce, realizace zprvu jen teoreticky myšlené činnosti předpokládá rovněž rozumnost. Tím spíše, že dodatečné změny a vlivy působící na původní záměr nastanou i v tomto případě. Konečně jsem již hovořil o hlavním předpokladu vzniku iniciativy, totiž potřebném rozhledu jednatelů osoby, předpokládající hluboké pochopení cíle jednání, boje či operace. Tento rozhled v jistém smyslu musí sahát o stupeň výš než stojí sám iniciativně jednatel. Veškerá vhodnost, rozsah, cíl, prostě všechno musí směřovat ve prospěch celku, vyššího stupně, toho totiž, ve kterém se iniciativní činnost pak rozvíjí. To předpokládá rozum zejména.

Nechápeme proto rozumnost iniciativy jako memento brzdění, ale vyloučení nepředložených, emocemi podložených činů. To především. Není ten rozumně iniciativní, který má na každém kroku nějaký nápad, jehož uskutečnění bez ohledu na zájem celku prosazuje. Není ten iniciativní, kdo musí být všude vždycky první. Není ten iniciativní, kdo se odtrhne od faktů a žije ve světě představ podobajícím se situacím fantastických románů. Není konečně ani ten iniciativní, kdo všechno staré pokládá za špatné a vymýšlí vše jinak.

Dalšího vysvětlení vyžaduje termín „osobní iniciativa“.

Iniciativa nepochází od věcí, ale lidí a je proto vždycky osobní. Oper-1-1 v článku 6 však hovoří o nutnosti osobní iniciativy každého velitele. Již tedy ne od každé osoby, ale velitele především. Hovořil jsem o tom, že sebelepší iniciativní záměr kterékoli osoby není ničím, neuskuteční-li se činností masy vojsk. To je pochopitelné. Dále řád hovoří o obecné povinnosti být iniciativní, tedy něčeho, co se týká všech. Proč ono zdůrazňování osobní iniciativy v tomto článku řádu? To proto, že v uváděných souvislostech (jde o počáteční období války) není možné, aby velitel stál stranou a očekával jen iniciativní návrhy svých podřízených a zejména svého štábu. Domnívám se, že zdůrazňovaná osobní iniciativa velitele je totiž především myšlena s ohledem na jeho štáb. V tomto období naprosté časové tísně, nepřehledné situa-

ce, velkých ztrát, překvapení, setkání se poprvé s tváří války atd. není možné dlouho rozvažovat, dávat si předkládat sáhodlouhé rozborů od svých podřízených, či čekat na pokyny shora a pak se teprve rozhodnout. Velitel nemůže vyčkávat, nemůže být pasivní, může jen iniciativně jednat. Tím, že iniciativa vznikne právě u toho velitele, který ji potom bude i realizovat v činnosti svých vojsk, v tom je záruka jednotné (lépe: jediné) vůle, je záruka rychlosti jednání, v tom je příklad osoby nejvýše postavené.

V tomto smyslu je třeba chápat termín osobní iniciativa velitelů. Nejenom ovšem v počátečním období války, ale vždycky kdy jsou podobné tísnivé podmínky a situace. Osobní iniciativa velitelů je proto myšlena v souvislosti s iniciativou jiných osob (zástupců, štábních pracovníků). Její zdůrazňování má proto svůj význam a není nadbytečným užíváním slov. Domnívám se, že tento požadavek se však spíše dotýká těch velitelů, kteří málokdy co sami rozhodnou bez toho, aniž by jim jejich štáb nepředložil obsáhlé návrhy. Ten velitel, který zná, jaké místo zaujímá štáb v jeho činnosti, ten velitel, který má dostatek rozhodnosti, ale ne ukvapenosti a přehlížení štábu, projeví se správně i v oblasti iniciativy.

Velmi složitý vztah je mezi pojmy iniciativa a aktivita. Můžeme hned na začátku říci, že aktivita je v každé iniciativě, ale iniciativa nemusí být v každé aktivitě. Když některý velitel plní se svými vojsky úkol, který nadřazený přesně formuloval v aktivním smyslu, pak důsledně jednání v tomto smyslu a podle těchto dispozic nemá s iniciativou nic společného. Nejlépe tento vztah ukážeme na případě obrany a útoku. Podmínkou úspěchu útoku je aktivnost. Tato aktivnost je živnou půdou pro iniciativní řešení ve všech směrech a předem neurčitelných a nepředvídatelných situacích. V obraně však také požadujeme aktivnost. Hlavním nositelem aktivnosti je vlastně útok (v podmínkách obrany protizteč a protiúder). Iniciativu pak i naše řady především a velmi konkrétně v případě obrany předpokládají právě v souvislosti s protiútokem a protiztečí.

Iniciativu ve vztahu k aktivitě proto chápeme jako snahu vnutit nepříteli vlastní vůli s cílem ho zničit. Takový cíl si obrana klást nemůže. Její uskutečnění však předpokládá také vnucovat nepříteli vůli, totiž dosáhnout toho, abychom ho zastavili, způsobili mu ztráty, abychom udrželi obsazený terén atd. Proto všude tam, kde jednáme aktivně, můžeme, ale nemusíme jednat iniciativně. Vnucování vůle totiž předpokládá aktivitu. To platí

ve vztahu k nepříteli. Ve vztahu k vlastnímu velení však iniciativa není dána jen aktivitou, ale i jinými podmínkami. Hovořil jsem o nich ve stati „Iniciativa a velení“ a krátce řečeno týkají se předpokladů pružného velení (to obrana vylučuje) a zejména neexistence rozkazu od nadřízeného stupně.

Mluvíme-li o aktivní činnosti, pak musí existovat i pasivní činnost. V jiném případě by totiž termín „aktivní činnost“ bylo zbytečné užívání slov. Vždyť akt je čin, akce je činnost a aktivní je činný.

Naše řády sice výslovně nehovoří o pasivní činnosti, ale o pasivitě a pasivním chování velitelů a vojsk. To je v praxi totéž. V čem je tedy rozdíl, proč se používá termínu aktivní činnost? Aktivní činnost je taková činnost, která jednak vnucuje nepříteli naši vůli a jednak, a to zejména, se vede s cílem nepřítele zničit. Hovoří-li se proto v různých souvislostech o tom, že je třeba zmocnit se iniciativy, udržet ji a rozvíjet, pak je to myšleno prá-

vě ve smyslu zahájit aktivní činnost, nepřerušovat ji a rozvíjet s cílem zničit nepřítele. To je ono: zmocnit se strategické (operační) iniciativy. Iniciativa je představována jak aktivitou a proto vnucováním vůle nepříteli, tak snahou zničit nepřítele používáním nových způsobů vedení boje, používáním překvapivým způsobem stejných nebo nových prostředků, působením na širokém prostoru, nepřetržitostí takové činnosti.

Zmocnění se iniciativy a její držení a rozvíjení myslíme ve vztahu k nepříteli. V této souvislosti nikoho nemůže napadnout, že by to mělo být chápáno jako něco, co bylo vynuceno iniciativně jednajícím na účet nadřízeného, že nadřízená složka k tomu nedala souhlas nebo vydala dokonce zákaz. Vztah iniciativy k nepříteli a k vlastnímu nadřízenému tedy chápeme ve správných proporcích, aby nedocházelo ke zkreslování celé záležitosti.

(Dokončení v příštím čísle)

Socialistické právo a ČSLA

Patrně každý člověk, dříve nebo později, si v nějaké souvislosti — kladné či záporné — uvědomuje existenci práva. Tak jako jednotlivec je obklopen společností, tak je také obklopen právem. Právo „stojí“ u zrodu člověka a doprovází jej na životní pouti, „přežívá“ jeho smrt.

Člověk se rodí ve společnosti, která je určitým způsobem uspořádána a její vědomí je historickým vývojem zformováno. Vědomí společnosti působí na jeho chování. Součástí společenského vědomí je právní vědomí. U člověka od raného dětství dochází k formování právního vědomí, a to daleko dříve, než je schopen si uvědomit existenci platného práva. Ač nelze u občanů předpokládat úplnou znalost právního řádu, přesto se lidé v převážné většině chovají podle práva. Stupeň tohoto podřízení ovlivňuje právní vědomí a morálka.

Právo je nepochybně významnou sociální institucí. Dá se říci, že je zvláštním sociálním fenoménem, který determinuje člověka. Determinantní charakter práva se promítá do myšlení, chování, vystupování lidí.

V lidském vědomí přežívá názor, jako by právem bylo pouze to právo, které je uplatňováno u soudů¹⁾ (trestní a procesní právo). Případy řešené soudem jsou patologickými případy práva, kdy právo nepůsobí normálně.

¹⁾ Tento názor je značně rozšířen také v ČSLA.

Hlavním vykonavatelem společenských úkolů je však to právo, které působí v každém okamžiku a v rozmanitých společenských souvislostech při nesčetných vztazích mezi lidmi (smlouvy, půjčky, platby atd.).

Převážnou část společenského života regulují právní předpisy (platné právo); dále právní přesvědčení dané společností, které nemá oficiální závaznost.

Právo ve společnosti působí výchovně a motivačně. Tím, že právní předpisy vynucují určité jednání (i pod hrozbou trestu), fixují ve vědomí lidí požadavek určitého chování, které se průběhem času stane návykem. Tedy po jistém nátlaku se právo prosazuje do chování lidí a působí automaticky; tak se chování a konání lidí zdá být přirozené (proces interiorizace, tzn. přijetí za své). Motivační funkci spatřujeme v tom, že právo vybízí ke sta-
novenému chování.

V právu můžeme vidět jisté vývojové tendence.

Právní řád klade postupně na občana stále větší požadavky, a to ve smyslu kvalitativním i kvantitativním. Zvětšuje se počet povinností a rozšiřuje se okruh právní úpravy.

— Zatímco dříve bylo těžiště v hrozbě sankcí a tomu odpovídal i krutý donucovací aparát, nyní vystupuje do popředí motivační úloha práva doplněná sociálně ekonomickými vlivy (změna motivačních pohnutek).

— Projevuje se snaha o snížení motivačního nátlaku práva.

Století, ve kterém žijeme, využívá práva s mimořádnou intenzitou. Stále více se ukazuje, že právo se může uplatnit v nejrůznějších společensky prospěšných službách.

Aktivní úloha práva jako základního prostředku při rozsáhlých sociálně ekonomických přeměnách oprávněně vyvolává zvýšený zájem o právo. Zvýraznění nové úlohy a poslání práva vyžaduje zkoumání předpokladů a podmínek efektivního působení práva, používání nových, rozmanitých právních prostředků při realizaci základních společenských cílů.

Kusá charakteristika práva a jeho funkce ve společnosti snad dává určitou představu o právu a jeho společenském významu. Vyplývá z ní, že v socialistické společnosti není právo anachronismem předcházející společensko-ekonomické formace, ale nutným aktivním jevem.

Pomocí práva dochází v socialistické společnosti k transformaci politické linie vytyčované vedoucí složkou společnosti — Komunistickou stranou — k realizaci politiky socialistického státu, k důsledné ochraně třídních a celospolečenských zájmů k vymezení a ochraně práv občanů.

V. I. Lenin charakterizuje poslání práva pro socialistickou společnost takto:

„...nemáme-li propadnout utopismu, nesmíme se domnívat, že lidé, jakmile svrhnou kapitalismus, rázem se naučí pracovat pro společnost bez jakýchkoli právních norem a kromě toho odstraněním kapitalismu nejsou náraz dány ani ekonomické předpoklady pro takové přeměny.“²⁾

Právo a ČSLA

ČSLA je nedílnou, organickou součástí socialistické společnosti. Má však své specifické úkoly, které jí vtiskují zvláštní charakter. Pokud bychom se měli pokusit o konstrukci pracovní charakteristiky armády jako sociálního systému, pak by zněla:

²⁾ V. I. Lenin: Vybrané spisy, sv. II, SNPL 1955, str. 187

„...armáda je relativně uzavřený sociální systém, centralizovaný, hierarchický a funkčně budovaný, s přesně vymezenými kompetencemi a značně formalizovanými vztahy, které upravují příslušné kogentní normy, pravidla a organizační pořádky. Profesionálním posláním tohoto systému je funkce politickomocenského nástroje.“

Takto definovaný sociální systém může racionálně fungovat za předpokladu, že jeho výstavba, funkce, bude přísně a přesně vymezena. Toho se dosahuje zvláštním druhem právní úpravy, kterou nazýváme podle odvětví (obsahu a problematiky) **vojenské právo**.

Pracovní definici vojenského práva můžeme formulovat takto:

„Vojenským právem ve smyslu právního odvětví v nejobecnějším pojetí nazýváme souhrn právních norem, které upravují specifické vztahy vznikající při řízení branného systému a ozbrojených sil čs. socialistického státu.“

Souhrn právních norem a správních aktů (aktů řízení) a jim odpovídajících vztahů vytváří právní pořádek (který je specifickou součástí čs. právního řádu). O právním pořádku můžeme mluvit tam, kde se právní normy v podstatě, v převážné většině případů, zachovávají.

Vojenské právo má v porovnání s jinými právními odvětvími výrazné charakteristické znaky (distinkce).

Vojenské právo je **výrazným politickým nástrojem**.

Komunistická strana ozbrojeným silám formuluje úkoly a cíle svým vojenským programem a svojí vojenskou politikou. Právo je nástrojem realizace vojenské politiky strany v oblasti ozbrojených sil.

Ve vojenském právu **převládá kogentnost právních norem**, dispoziční normy mohou být použity jen výjimečně.

Vojenské právo ve svém souhrnu je a musí být kogentní. Kogentní (kategorické) normy nepřipouštějí žádné odchylky od oprávnění a jednoznačné plnění je vyžadováno pod hrozbou donucení a sankcí. Ko-

gentní charakter vojenského práva je pro regulaci vztahu nezbytný.

Právo je z hlediska potřeby uplatňováno jak extenzivním, tak intenzivním způsobem.

V armádě je každý vztah, každé předpokládané jednání a konání upraveno právem; bez této regulace nelze zabezpečit fungování armádního mechanismu. Proto hovoříme o extenzivním a intenzivním a také jednotném použití práva v podmínkách armády. Není možné připsat existenci právních mezer, tj. otázek neregulovaných právem. Převaha právem regulovaných vztahů vtiskuje těmto vztahům oficiální a formální ráz. V podmínkách armády působí nejen právo vojenské, ale některé vztahy upravují i další odvětví práva (např. občanské, pracovní, hospodářské právo atd.).

Vojenské právo překračuje hranice systému a promítá se do dalších nevojenských systémů, podsystémů sféry civilní.

Vojenské právo působí nejen v tomto relativně uzavřeném systému, ale má dosah i mimo jeho rámec. Pomocí tohoto práva jsou prosazovány zájmy státu v široké oblasti zabezpečení obranyschopnosti země.

Vzhledem k významu použití právní regulace **je vyžadována jeho realita, stabilita, efektivnost.**

Klademe-li takový důraz na právo, musíme ihned dodat, že toto právo musí být reálné, efektivní, aktivní, fungující, stabilní. Jen za těchto podmínek může sehrávat předpokládanou regulativní úlohu.

Vojenské právo má internacionální charakter.

Internacionální charakter vojenského práva spatřujeme ve sjednocené vůli dvou rovnoprávných národů, rozhodně zabezpečit obranu socialistického státu. Dále pak v tom, že vojenské právo je formováno zkušenostmi, zájmy a potřebami koalice socialistických států.

V systému vojenského práva zaujímá dominantní postavení jednotlivce—velitel.

Obecným principem výstavby ČSLA je princip nedílné vojenské pravomoci. Prin-

cip vybavuje velitele rozsáhlými právy i zákonnou odpovědností. Nedílná velitelská pravomoc v sobě zahrnuje vedle politických, odborně vojenských aspektů, také aspekty právní. Právní aspekty nedílné velitelské pravomoci spatřujeme v tom, že velitelé jsou vůči stranickému a státnímu zřízení garanty uplatňování práva a právní politiky v duchu linie politického a státního vedení.

K právním aspektům nedílné velitelské pravomoci náleží skutečnost, že nositelé pravomoci jsou v jistém smyslu vybaveni zákonodárnou pravomocí (vydávání vnitroresortních norem, řádů, předpisů — normativní akty řízení) a současně i pravomocí soudcovskou (viz rozsáhlá práva stanovená KŘ, která umožňují kázeňský postih přestupků, přečinů, ale i některých trestních činů).

Pro velitele a náčelníky je právo důležitým a účinným nástrojem řízení, velení, organizování a výchovy.

Institucionální zabezpečení fungování vojenského práva

Realizace práva a zákonnosti v ČSLA vyžaduje, aby příslušné stupně řízení a velení, které mají vymezenou povinnost právo realizovat (konají transformaci politické linie do vojenských řádů a předpisů, rozkazů, tvorbu práva — legislativní činnost, interpretaci práva, atd.), tj. dělat právní politiku a zabezpečit odpovídající úroveň této činnosti.

Pro představu o rozsahu činností uvedme **základní charakteristiku odborných právních činností:**

— rozvíjet legislativní činnost v součinnosti s jinými články státní správy za účelem přípravy návrhů, zákonů, vládních usnesení apod. Při této činnosti jde zejména o koordinování a uplatňování zájmů a potřeb obrany a MNO v čs. právním řádu;

— vnitroresortní legislativní činnost; — interpretaci práva (odborný výklad práva);

— vlastní právní činnost operativní po-

vahy (poradenství, expertizní činnost, zástupčí činnost, arbitrážní, apod.);

— studovat fungování práva a jeho efektivnost; sledovat právní problematiku a zjišťovat, které společenské vztahy nebo jiné vztahy by měly být regulovány právem a jaký obsah a způsob právní úpravy by měl být zvolen;

— zjišťovat, zda platné právo plní svoji funkci.

Z rozsahu a náročnosti vojenského práva, z povahy odborné činnosti vyplývá, že **výkon právních činností musí zabezpečovat odpovídající síť právních institucí (pracovišť)**. Právní instituce pro svou činnost kvalifikovány, budou plnit úlohu odborného štábního útvaru vůči příslušnému článku velení a řízení. Těmito institucemi bude probíhat tok právních informací, právních činností a právních aktů. Působení práva nemůžeme v žádném případě izolovat od instituce, která právo realizuje. Optimální činnost institucí vede k dosažení účinků, které zákonodárství sleduje.

Jde tedy o představu účinné, přirozené a nutné dělby práce. Od velitelů a náčelníků je nutné očekávat základní znalosti a orientaci v čs. právním řádu a vnitřoresortním právním řádu a plně využití odborné právních institucí k právní regulaci vztahů. Realizace naznačeného pojetí by přispěla ke

— zvýšení právní kultury, kterou lze spatřovat v úrovni a kvalitě právní regulace vnitřoresortních vztahů a socialistické zákonnosti,

— v upevnění a rozvíjení právního vědomí všech příslušníků ČSLA.

Na některých místech a u některých funkcí přetrvává tendence podceňování práva. Nejde snad ani tak o podceňování práva jako takového, ale spíše o podceňování institucionální sféry práva.

V nástihu vymezení místa a úlohy práva jsem podtrhl výrazný profil kvantity, kvality a intenzity právní regulace v podmínkách armády. Z tohoto poznání by mělo vyplynout přehodnocení místa a úlohy institucí práva v ČSLA.

Konstituování institucí práva a legislativní činnosti vymezují příslušná stranická usnesení.³

V diskusích o poslání společenských věd ČSLA se nesetkáváme s pochybami o jejich potřebě a využití poznatků.⁴ Nesetkáváme se pravděpodobně s odmítnutím potřeby odborné specializace i v oblasti společenských věd. O postavení práva jakožto angažované vědy a jeho místa ve společenských vědách uvnitř ČSLA není dosud nastolena otázka. Zatímco ostatní právní odvětví (civilní) se rozvíjejí, mají své teoretické zázemí, u vojenského práva tomu tak není. Ač nemůže být pochyb o tom, že vojenské právo by mělo „dělat“ především vojáky. Výsledky budou využity pro armádu a zároveň přínosem armády k rozvoji právní teorie a praxe.

Nástin zájmových oblastí a problémů teorie a praxe vojenského práva

— Vyjasnění normativně právních a legislativních koncepcí z hlediska politické linie strany, potřeb a zájmů obrany, stanovení jejich pořadí;

— vojenské právo (teorie a platné právo) států Varšavské smlouvy — jeho soustavné a seriózní poznávání a srovnávání; zejména vojenské právo SSSR; v sovětské armádě jsou dlouhodobým vývojem ověřeny zákony a předpisy, které je možné recipovat, nebo aplikovat s přihlédnutím k našim podmínkám;

— model institucionální právní struktury ČSLA, jeho politické a odborné řízení, vnitřní a vnější vazby;

— vojenské právo v branném systému ČSSR z hlediska koaličních potřeb a vlastních zájmů obrany; problematika vojenského práva za mimořádných situací;

— čs. ústavní zákonodárství a jeho vli-

3) Usnesení předsednictva ÚV KSČ z 18. 5. 1965 o opatřeních ke zdokonalení legislativy; Usnesení byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích z 23. 2. 1970 k metodice legislativních prací a k uplatnění vedoucí úlohy KSČ v této oblasti

4) „Společenské vědy v armádě jsou nástrojem komunistické strany v jejím nekompromisním ideologickém a politickém boji při realizaci socialistických idejí“. Z článku „Společenské vědy a obrana státu — Vojenská mysl č. 6-1970, str. 18.

vy na vývoj vojenského práva (zda odpovídá změnám);

- studovat efektivnost vojenského práva u základních kategorií příslušníků a pracovníků ČSLA;

- současné a perspektivní možnosti optimalizování právních a sociálních jistot lidského činitele v ČSLA;

- právní regulace ekonomických zájmů obrany v ekonomickém zákonodárství ČSSR;

- projekt diferencované výuky a právní propagandy v ČSLA;

- analýzy stížností a podání MNO z hlediska porušení práva, zákonnosti nebo neefektivnosti práva;

- aplikovat projekt obecných legislativních pravidel, navrhnout jednotná vnitřní pravidla,

- unifikovat pojmosloví vojenského práva.

Náměty ke studiu některých faktů rozhodných pro osud práva v ČSLA

- stupeň znalosti práva a porozumění mu;

- vztah k právu a porušení práva;

- úroveň interpretace práva (nejasně, rozporně, mnohoznačně apod);

- stabilita (trvalost) práva a důvody rychlých změn;

- výkon kontroly plnění požadavku práva, úroveň kontroly a kontrolního aparátu;

- stupeň možností splnit požadavky právem kladené;

- autorita zákonodárce a orgánů právo aplikujících;

- poměr vedoucích funkcionářů a orgánů k právu, stupeň jejich zájmu o realizaci práva.

* * *

Politická linie KSČ vyjádřená v dokumentech z plenárního zasedání ÚV KSČ r. 1970 (červnové, zářijové, prosincové plénium) na úrovni hlavních stranickopolitických a ekonomických úkolů akcentuje tyto problémy:

- celkové upevnění státní moci,

- zvýšení organizační úlohy socialistického státu,

- upevnění právního řádu, dodržování socialistické zákonnosti a státní disciplíny.

Vyjádřeno stručně, jde o orientaci na upevnění socialistického státu i práva, jako jeho nedílné součásti.

Pro ČSLA, která je součástí socialistického státu, jsou tyto úkoly mimořádně aktuální. Mezi ně organicky náleží požadavek prohloubit a zefektivnit přínos práva pro upevňování ČSLA.

Článek si klade za cíl naznačit některé problémy související s funkcí práva v ČSLA.

Plukovník gšt. ing. Jiří Nečas

SOVĚTSKÉ *operační umění*

Košický vládní program stanovil **budovat naši armádu po vzoru armády Sovětské**. V plném rozsahu byla tato správná cesta nastoupena po dějinném vítězství dělnické třídy v únoru r. 1948. Dělo se tak i v **oblasti vojenského umění**, když sovětská strategie, operační umění a taktika se staly základem našich nových řádů a předpisů byly vyučovány na vojenských školách a jejich závěry realizovali v praktické činnosti velitelé, štáby i vojska.

Při pohledu zpět můžeme však již v první polovině 60tých let najít počátek snahy některých jednotlivců i kolektivů po „specifickém“ výkladu pouček a závěrů sovětského vojenského umění. Tyto snahy později — zvláště v roce 1968 — přerostly v otevřenou činnost, směřující k revizi principů sovětského vojenského umění u nás. A nejenom vojenského umění, ale i doktrinálních závěrů.

Různé časopisy, publikace a vědecké práce příslušníků armády zveřejňovaly nesprávné a škodlivé názory, což vedlo k nejasnostem a zmatkům v hlavách příslušníků velitelského sboru.

Tímto článkem chci přispět k obnovení správného výkladu sovětského vojenského umění vůbec a sovětského operačního umění zvláště, s důrazem na objasnění **vývoje a základů soudobého sovětského operačního umění**.

* * *

V souvislosti se známými zákony o závislosti války na rozvoji ekonomiky, můžeme v historii vývoje sovětského operačního umění najít určitá období.

Sovětské operační umění se zrodilo po VŘSR, kdy se mladá Sovětská republika musela bránit intervenci imperialistických států a jeho vznik hodnotíme jako kvalitativní skok ve vojenské vědě a vojenském umění. Výstavba armády byla prvořadým úkolem prvního socialistického státu. Byly vytvořeny fron-

ty, armády a dokonce po prvé v historii válek i dvě jezdecké armády. V. I. Lenin sehrál rozhodující úlohu nejen v oblasti výstavby ozbrojených sil, ale i při vytváření nového vojenského umění. Při tvorbě operačního umění vycházeli ze zkušeností první světové války a hlavně z praxe a zkušeností sovětských velitelů a štábů. Jestliže první světová válka se stala poziciční a útočné operace v ní měly jen omezený úspěch, pak v řešení útočných operací velitelů svazů mladé Rudé armády můžeme vidět nové, pokrokové prvky. Ukažme si to na charakteristice a rozmachu útočných operací.

Tak např. útočná operace ke zničení KOLČAKA probíhala v pásmu širokém 620 km a do hloubky 350 km. Trvala 32 dní, tj. průměrné tempo operace 11 km za den. WRANGELA zničila útočná operace frontu v pásmu širokém 400 km a 120 km hlubokém jen za 6 dní, tzn. s tempem 20 km za den. Útočící front byl učeněn do dvou operačních sledů — v 1. sledu tři vševojskové armády a ve 2. sledu dvě jezdecké armády, které rychlým rozvinutím operace do hloubky zabezpečily její vysoké tempo.

Sovětské operační umění se začalo úspěšně rozvíjet po definitivním vítězství sovětské moci nad nepřáteli socialismu v SSSR. K tomu přispělo i to, že v roce 1924 byla vytvořena katedra armádních operací ve Vojenské akademii FRUNZEHO a v roce 1936 byla založena Vojenská akademie generálního štábu ozbrojených sil SSSR. Na rychlém rozvoji sovětského operačního umění se velkou měrou podílela řada nadaných a zkušených vojevůdců, jako např. FRUNZE, TUCHAČEVSKÝ, ŠAPOŠNIKOV a další. Hlavním závěrem, vyplývajícím z tehdejšího rychlého rozvoje průmyslu (automobilního, tankového, leteckého, slaboproudého apod.), bylo odmítnutí poziciční války (srovnej s Francií) a tvrzení, že příští válka bude vysoce manévrová (ne však „blesková“). Za hlavní druh operace považovali útočné operace.

Bádání v oblasti operačního umění vyústilo v rozpracování **teorie hluboké útočné operace**, která počítala s širokým použitím tanků, letectva a výsadek.

Podle této teorie front mohl útočit v pásmu 300 km (armáda 150—200 km) širokém do hloubky 150—200 km. Obranu nepřítele prolamoval front v šířce 60—80 km (armáda do 30 km), přičemž se počítalo s vytvořením těchto hustot: v tancích 60—70 na 1 km, v dělech a minometech 70—75 na 1 km fronty.

Vzhledem ke známým skutečnostem, spojeným se ztrátou vojenských kádru v letech 1937/38 nebyly některé otázky rozpracovány (např. počáteční období války, použití tanků a letectva, velení). To se nepříznivě projevilo v roce 1941 po napadení SSSR fašistickým Německem.

Široký rozvoj sovětského operačního umění, zvláště v oblasti teorie obranných a útočných operací, probíhal v letech Velké vlastenecké války, kdy v průběhu války teoretické závěry byly aplikovány a úspěšně prověřovány v praxi (hlubší rozbor tohoto období nemohu uvést v tomto článku).

Poměrně přesně mohu uvést **periodizaci rozvoje sovětského operačního umění po Velké vlastenecké válce**.

1. období do roku 1953 je charakteristické využitím zkušeností Velké vlastenecké války, přičemž již byly brány v úvahu nová výzbroj a organizace vojsk (motorizace a mechanizace armád, začlenění tankových divizí do armád a mechanizovaných armád do frontu apod.). Bylo pokračováno v rozpracování „teorie hluboké útočné operace“, přičemž charakteristika tehdejších frontových operací při cvičeních byla v průměru tato: šířka pásma 250—300 km, hloubka operace 350—400 km, trvání operace 13—15 dnů, tempo operace okolo 25 km za den.

2. období začalo v roce 1954, kdy se začínají používat jaderné zbraně a celková příprava na jadernou válku. Teorie přípravy a vedení operací s použitím jaderných zbraní však byla vypracována již dříve (příslušný předpis vydán v r. 1953). V závislosti na zvyšování předpokládaného počtu použitých jaderných zbraní a zavádění raketové techniky můžeme toto období dělit ještě dále:

— **první etapa** (1954—1956), kdy jaderné zbraně používal front pouze na směr hlavního úderu a kdy front dostal na operaci přiděleno 30—50 jaderných pum.

Teorie sovětského operačního umění tentokrát ještě byla plně závislá na zkušenostech Velké vlastenecké války. Při cvičeních front útočil v pásmu širokém 250—300 km a do hloubky 450 km s tempem 30—50 km za den;

— **druhá etapa** (1957—1960) je charakterizována přidělováním většího množství jaderných nábojů (front pro útočnou operaci do 280 kusů) a používáním raketových vojsk (taktického a operačně taktického dosahu). Frontové operace byly procvičovány v pásmech širokých okolo 500 km, do hloubky do 800 km a s tempem 60 km za den;

— **třetí etapa** od roku 1960, kdy začíná rychlý rozvoj „raketových vojsk strategického určení“, jako hlavního druhu ozbrojených sil a kdy například technické vlastnosti tanků dovoluji vést operaci této etapy: šířka pásma 500 km, hloubka úkolu 1 000 km (i více), tempo do 100 km za den. Frontu může být pro útočnou operaci přiděleno do 500 jaderných nábojů.

Historie prokázala, že sovětské operační umění, založené na marx-leninském učení o válce a armádě a praktických zkušenostech draze vykoupených životy miliónů sovětských lidí, je jediné správným učení o použití operačních svazů ve válce ke splnění úkolů, které vytyčuje vojenská strategie. Jeho zásady a závěry jsou plně závazné pro každou armádu socialistických států, včetně Československé lidové armády. Pro nás z toho vyplývá jednoznačně — všemi tvůrčími silami přispívat k dalšímu rozvoji operačního umění v našich štábech, školách i vědeckých pracovištích, chránit jeho čistotu a odmítat jakékoli cizí nepřátelské vlivy.

— * —

Sovětské operační umění je nauka o použití operačních svazů ve válce pro splnění úkolů, které určuje strategie. Jeho předmětem je výzkum a rozpracování otázek, týkajících se operací jako souhrnu činností různých druhů vojsk v rámci operačního svazu.

Ve spojitosti s „revolucí ve vojenství“, spočívající v zavedení jaderných a raketových zbraní a jiných druhů nové bojové techniky, sovětské operační umění prošlo některými změnami. Jejich podstata vyplývá z vojenskotechnického přezbrojování, nového obsahu sovětské vojenské doktríny, změn organizačních struktur ozbrojených sil, rozpracování nových zásad vojenského umění a rozvoje bojové přípravy vojsk.

Obsahem sovětského operačního umění je teorie a praxe přípravy a vedení operací a bojové činnosti operačními svazy druhů ozbrojených sil v podmínkách širokého použití zbraní hromadného ničení.

Sovětské operační umění se zabývá:

- zkoumáním charakteru operací,
- rozpracováním zásad operačních svazů v ozbrojeném zápase a teorie a praxe organizace a vedení operací a bojové činnosti operačních svazů,

— vyhledáváním nejefektivnějších způsobů použití jaderných zbraní a zvyšování bojové pohotovosti vojsk,

— zdokonalování operačního zabezpečení a velení.

Přitom všechny operace a bojová činnost jsou zkoumány v rámci „strategické operace na válčišti“ jako nového způsobu ozbrojeného zápasu.

Obsah a rozvoj sovětského operačního umění ovlivňuje:

— výstavba ozbrojených sil, kterou řídí komunistická strana, vytyčuje úkoly pro jejich výstavbu;

— možný charakter budoucí války, kdy především v podmínkách hromadného použití jaderných zbraní lze dosáhnout jejich cílů v krátkých lhůtách. Důležitou otázkou je příprava a průběh prvních operací při zahájení války, jejichž cílem je zmařit jaderné napadení nepřítele. Hlavním prostředkem k uskutečnění tohoto cíle jsou strategické rakety středního dosahu;

— stav vlastních ozbrojených sil, tj. jejich organizační struktura, vybavenost zbraněmi a technikou, vysoký morální duch jejich příslušníků a úroveň bojové přípravy. Přitom nová výzbroj a technika vyžadují rozpracování nových způsobů jejich použití a vedení bojové činnosti;

— **stav ozbrojených sil pravděpodobného nepřítele** (příprava vojsk, jejich morální stav, bojové zkušenosti, výzbroj, teorie a praxe vojenského umění). Všestranné zhodnocení stavu nepřítele je nezbytné především pro správné ocenění podmínek příští možné války;

— **vojensko-geografické podmínky válčiště**, které kromě jiného mají značný vliv na způsoby bojové činnosti, na rozmach a tempo operací;

— **zkušenosti minulých válek**, které je třeba využívat v závislosti na nových bojových prostředcích a nových organizačních strukturách vojsk.

Principy, které určují metody a způsoby přípravy a vedení operací a bojové činnosti operačních svazů všech druhů ozbrojených sil¹⁾ nazýváme **základními, obecnými zásadami operačního umění**. Tyto obecné zásady mají stejný význam a závaznost pro všechny operační svazy a na základě nich každý druh ozbrojených sil rozpracovává teorii použití svých sil a prostředků.

Sovětské operační umění vytyčuje pro svazy všech druhů ozbrojených sil tyto obecné zásady:

1. **Stálá vysoká bojová pohotovost operačních svazů** k splnění libovolných úkolů. To má zvláštní význam při zahájení války, kdy je třeba zmařit napadení nepřítele a získat iniciativu. K tomu je třeba organizovat uvádění vojsk do zvýšené a plné bojové pohotovosti.

V době míru může být stav bojové pohotovosti operačních svazů druhů ozbrojených sil různý, v závislosti na vojenskopolitické situaci a mezinárodním napětí.

2. Rozhodnost cílů a velký prostorový rozmach operací

Rozhodnost cílů operací je založena na možnostech rychlého zničení nepřítele hromadným použitím jaderných zbraní, využití pohyblivosti a manévru schopnosti všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, umění velet vojskům a

¹⁾ Bojové úkoly plní operační svazy druhů ozbrojených sil různými způsoby. Svazy raketových vojsk strategického určení — jadernými údery; svazy pozemních vojsk (fronty a armády) — vedením operací; svazy PVOS — vedením bojové činnosti; svazy dálkového letectva — vedením bojové činnosti, svazy válečného loďstva — vedením námořních operací.

řídít je i ve složitých situacích a na vysokých morálních a bojových kvalitách vojsk. Tyto faktory dovolují vést hluboké operace, ve vysokých tempech a plnit jejich cíle v krátkých časových lhůtách.

Tak např. raketová vojska strategického určení vedou údery na kontinentálním válčišti, ale i zaoceánském, pozemní vojska ve „strategických operacích na válčištích“ vedou útok do celé hloubky válčiště. Vzdušné síly plní úkoly podle jednotlivých druhů, tzn. dálkové letectvo nejenom na válčišti, ale i na jiných kontinentech, frontové letectvo působí společně s pozemními vojsky ve „strategické operaci na válčišti“ a dopravní letectvo zabezpečuje manévry silami a prostředky nejen v hranicích jednoho válčiště, ale i mezi válčišti. Válečné loďstvo vede operace nejenom na mořských válčištích (Baltické, Středozemní moře apod.), ale i na oceánských válčištích. Vojska PVOS vedou bojovou činnost na celém území státu i na válčišti.

Přitom nové perspektivní zbraně, jakými jsou kosmické prostředky, dále zvyšují možnosti ničit nepřítele. Zabezpečují tím další růst rozhodnosti cílů a prostorového rozmachu operací.

3. Cílů soudobých operací lze dosáhnout jen společným úsilím operačních svazů všech druhů ozbrojených sil, za rozhodující úlohy raketových vojsk strategického určení (tj. mezikontinentálních raket a raket středního dosahu) — jinými slovy, lze je dosáhnout jen za předpokladu další organizované a trvalé součinnosti.

Sovětské vojenské umění rozeznává **strategickou, operační a taktickou součinnost.**

Strategickou součinností slaďujeme úsilí operačních svazů druhů ozbrojených sil k dosažení strategických cílů. Tuto součinnost organizuje Hlavní velení na základě jediného zámyslu a plánu, přičemž hlavní otázkou je součinnost raketových vojsk strategického určení s operačními svazy ostatních druhů ozbrojených sil.

Pod pojmem **operační součinnost** rozumíme sladění úsilí operačních svazů ke splnění úkolů v operaci na jednom strategickém nebo operačním směru. Organizují ji velitelé operačních svazů.

Taktickou součinností organizují velitelé operačních svazů, svazků a útvarů mezi svazky, útvary a druhy vojsk k vedení sladěné bojové činnosti.

Hlavní otázkou operační a taktické součinnosti je sladění použití jaderných zbraní a činnosti vojsk. Zvláště pečlivě je třeba organizovat součinnost při jaderném úderu v operacích na začátku války.

4. Novou zásadou operačního umění je, že hlavním prostředkem ničení nepřítele jsou raketové jaderné zbraně (jen v podmínkách války vedené bez jaderných zbraní je to dělostřelectvo a letectvo).

Pro názornost účinnosti jaderných zbraní mohu uvést toto srovnání: jedna salva 1. Běloruského frontu v berlínské operaci představovala 2 234 tun trhavin, kdežto jedna salva jen jaderných prostředků soudobého frontu obnáší 5—10 miliónů tun.

Raketové jaderné zbraně umožňují současně a překvapivě ohromné ztráty, takže jejich dovedným používáním lze podle potřeby měnit poměr sil ve svůj prospěch a vytvářet potřebné mezery v operačním učlenění (bojové sestavě nepřítele). Přes neustálý růst počtu jaderných zbraní používaných v operacích, je třeba s jejich pomocí řešit jen hlavní úkoly. Současně s tím nabývá na důležitosti boj s prostředky jaderného napadení nepřítele.

Dosažená úroveň jaderných a raketových zbraní není konečná. Je dále zvyšována a zlepšována jejich efektivnost, mohutnost, přesnost apod.

5. Zásada hromadného použití sil a prostředků na hlavních směrech zůstává v platnosti, ovšem změnily se způsoby jejich soustřeďování.

Hromadné použití sil a prostředků je možné jen v podmínkách jejich rozptýleného uclnění. Přitom odpadá nutnost vytvářet takové hustoty a poměry sil a prostředků, jak tomu bylo podle zkušeností z Velké vlastenecké války. Převahu nad nepřítelem vytváříme použitím jaderných zbraní a údery tankových sil.

Stanovení hlavního úderu si zachovává i v podmínkách jaderné války svůj význam. Je však třeba pod ním chápat souhrn jaderných úderů a rozhodné činnosti vojsk na směrech. Hlavní úder vedou především prostředky jaderného napadení a vojska (hlavně tanková) s cílem zničit raketové jaderné prostředky nepřítele a hlavní uskupení jeho vojsk. Vedlejší údery vedou zbytky jaderných zbraní a vojsk ke zničení ostatních uskupení nepřítele, čímž spolupůsobí při ničení hlavních sil nepřítele.

Při výběru hlavního i vedlejších úderů je třeba správně stanovit úkoly a cíle jaderných úderů a sladit se směry činnosti vojsk (tyto směry musí vycházet na boky a týly a zabezpečovat zničení nepřítele).

6. Boj o iniciativu a její pevné udržení má zvláštní význam při zahájení války, kdy se obě strany snaží splnit úkoly v krátkých časových lhůtách. Nejdůležitějším předpokladem úspěšného uchopení iniciativy je zmaření jaderného útoku nepřítele. To můžeme dosáhnout prvním jaderným úderem raketových vojsk strategického určení spolu s dálkovým letectvem, pozemními vojsky a válečným loďstvem, odražením překvapivého vzdušného napadení nepřítele a ckmžitým rozvinutím aktivní činnosti operačních svazů všech druhů ozbrojených sil.

7. Další zásadou, která je založena na použití jaderných zbraní a vysoké pohyblivosti vojsk, je vysoce **manévrovací činnost**. Tato činnost je nezbytná ke splnění úkolů v krátkých lhůtách a současně zabezpečuje uchopení i udržení iniciativy a zachování bojeschopnosti.

Způsoby a formy manévru operačních svazů jednotlivých druhů ozbrojených sil mají své zvláštnosti, které vyplývají z výzbroje, techniky apod.

8. Všestranné zabezpečení operací je dáno zásadou, jejíž náplň se mění zavedením nových prostředků ozbrojeného zápasu (např. OPZHN v souvislosti s jadernými zbraněmi). Zvětšování rozmachu operací vedlo k růstu významu průzkumu všeho druhu, roste význam materiálního a technického zabezpečení vzhledem k růstu spotřeby a oklamání nepřítele s cílem změnit poměr sil.

9. Všestranná příprava a organizace operací a bojové činnosti, nepřetržitě a pevné velení vojskům. Jejich význam roste v souvislosti s vedením nepřetržitě bojové činnosti vojsk a se zkracováním lhůt pro přípravu operací operačních svazů a usměrňovat jejich úsilí na splnění zadaných úkolů a dosažení cílů operací.

* * *

Na závěr chci zdůraznit, že v souladu se zákony dialektiky, **obecné zásady sovětského operačního umění nejsou trvalé a neměnné.** Jejich **zvláštností je, že neomezují specifické stránky samotných částí teorie použití operačních svazů jednotlivých druhů ozbrojených sil.** Ve svém souhrnu se však projevují jako jediný proces.

Přikrytí státní hranice

Operační štáby v tomto výcvikovém roce měly za úkol podrobně propracovat možné varianty vedení pohraničního střetného sražení v různých podmínkách zahájení války, procvičit způsoby zmaření agrese, zničení nepřátelských uskupení a přechodu do rozhodného útoku.

V řešení všech těchto otázek má svoje místo i **přikrytí státní hranice**.

Přikrytí státní hranice chápu ve vzájemné souvislosti s plněním všech úkolů vedoucích k zmaření agrese nepřítele, zejména pak:

- odrazení překvapivých úderů pozemních i vzdušných sil nepřítele;

- včasné a organizované zasazení vlastních vojsk do sražení k zničení nepřátelských uskupení.

Přikrytí státní hranice musí ke splnění těchto úkolů vytvářet výhodné podmínky. Na druhé straně tyto úkoly budou ovlivňovat celou organizaci a způsob přikrytí státní hranice. Proto bez hlubokého a správného pochopení všech otázek souvisejících s přikrytím státní hranice nemůžeme dospět k objektivním závěrům při rozpracovávání možných variant pohraničního střetného sražení.

Chci se proto znovu k otázkám přikrytí státní hranice v podmínkách Středoevropského válčiště vrátit a podělit se o některé názory a zkušenosti k organizaci při-

krytí státní hranice proti pozemním silám pravděpodobného nepřítele.

Podle zkušeností z předešlých válek přikrytí státních hranic se zahájením války bylo pokládáno za důležitý **strategický úkol** ozbrojených sil. Mělo za cíl zabezpečit mobilizaci, soustředění a rozvinutí hlavních sil operujících armád a jejich zasažení do sražení. Doba, po kterou byla státní hranice bráněna zvláště k tomuto účelu vyčleněnými vojsky, představovala v průměru 19—20 dnů.

V soudobých podmínkách úspěšnou činnost ozbrojených sil v počátečním období války zabezpečují v době míru předem připravené síly a prostředky, udržované ve stálé bojové pohotovosti.

Rozhodnou činností vojsk prvního strategického sledu bude zabezpečena mobilizace, soustředění a rozvinutí ozbrojených sil podle válečného plánu. Řešení tohoto úkolu se zúčastní všechny druhy ozbrojených sil při rozhodující úloze raketových vojsk.

Přikrytí státních hranic silami pozemních vojsk bude součástí jejich operací při zahájení války.

Bude se uskutečňovat v těsné součinnosti s vojsky PVO státu a vojsk Pohraniční stráže. Přikrytí státní hranice v soudobých podmínkách se bude lišit od minulých válek jak co do obsahu, tak co do způsobu zabezpečení.

Podmínky, ve kterých může být organizováno přikrytí státní hranice, a požadavky z nich vyplývající

Podmínky pro organizaci přikrytí státní hranice silami příhraničních svazů, svazků a útvarů mohou být různé vzhledem k možným způsobům rozpoutání války a charakteru činnosti nepřítele se zahájením války, dislokací a stavu bojové pohotovosti vlastních vojsk a charakteru terénu v příhraničním pásmu.

1. Závěry z charakteru soudobé války, možných způsobů jejího rozpoutání a pravděpodobné činnosti nepřítele se zahájením války.

Z podrobného rozboru charakteru války, možných způsobů jejího rozpoutání a pravděpodobné činnosti nepřítele se zahájením války vyplývají tyto závěry a požadavky na organizační přikrytí státní hranice:

a) organizace musí předvídat možné způsoby rozpoutání války, avšak hlavní důraz musí klást na organizaci přikrytí pro případ jaderné války zahájené nenadálým napadením nepřítele, kdy pro nás mohou vzniknout ty nejsložitější podmínky;

b) určená vojska k přikrytí státní hranice musíme udržovat ve vysokém stupni bojové pohotovosti a musí být schopna zaujmout přikrytí v době co nejkratší;

c) možnost silných úderů nepřítele na vojska frontu ze vzduchu již v průběhu jejich uvádění do bojové pohotovosti, zaujímání operační sestavy a při přechodu do útoku vyžaduje organizovat spolehlivou protivzdušnou obranu;

d) možnost nepřítele použít značný počet jaderné munice vyžaduje:

— od samého zahájení války vést boj s prostředky jaderného napadení nepřítele všemi silami a prostředky, včetně sil přikrytí;

— síly přikrytí státní hranice svým složením, charakterem bojové činnosti a všestranným zabezpečením musí být schopny uchovat si bojeschopnost;

— při organizaci přikrytí státní hranice počítat s možným zdržením vojsk úderného uskupení svazu při jejich přesunu ke státní hranici a rozvinování a tím i prodloužení doby vedení bojové činnosti vojsky přikrytí;

e) přikrytí státní hranice je nutné organizovat na směrech pravděpodobného

útoku nepřítele, při čemž počítat s možností manévru silami a prostředky na ostatní směry (úseky);

f) vojska přikrytí musí být schopna vést účinný boj s tanky a dalšími obrněnými prostředky nepřítele a vést boj s taktickými vzdušnými výsadky a diverzními skupinami nepřítele v příhraničním pásmu.

2. Vliv dislokace a stavu bojové pohotovosti vojsk na organizaci přikrytí státní hranice.

Podmínky dislokace vlastních vojsk (vzdálenost od státní hranice především ve spojitosti s možnými způsoby rozpoutání války nepřítelem.

Bude-li zahájení války předcházet údobí ohrožení, nebudou podmínky dislokace vytvářet zvláštní těžkosti. Pak přikrytí bude možné uskutečnit včas, i při větší vzdálenosti vyčleněných sil a prostředků od státní hranice. I vojska úderného uskupení se mohou přiblížit ke státní hranici, čímž se zkrátí čas potřebný pro jejich zasazení do sražení. Tím se zkrátí i doba vedení bojové činnosti vojsk přikrytí.

Naproti tomu, při zahájení války s překvapením, podmínky dislokace vojsk budou mít značný vliv na organizaci přikrytí státní hranice.

Snaha bude včas a rychle vyjít na hranici a tak předejít nepřítele. Proto bude nutné v první řadě síly a prostředky pro přikrytí vyčlenovat od útvarů a svazků, rozmístěných nejbližší ke státní hranici. Při tom budeme pečlivě brát v úvahu časové možnosti nepřítele ve vyjití ke státní hranici i dobu potřebnou pro vlastní vojska k uvedení do bojové pohotovosti, pro přesun a na přípravu bojové činnosti.

Při nestejně vzdálenosti prostorů dislokace svazků a útvarů od státní hranice, může vzniknout i nutnost organizovat přikrytí státní hranice silami svazků, které jsou dislokovány poblíž státních hranic i mimo vlastní pásma, tj. v pásmech divizí prvního sledu, ale dislokovaných ve značné vzdálenosti od státní hranice.

Trvání bojové činnosti silami přikrytí bude při nenadálém napadení nepřítele zpravidla delší, než v předcházejícím případě.

Tedy dislokace vlastních vojsk bude ovlivňovat organizaci příkrytí státní hranice především z hlediska složení sil a prostředků příkrytí a bude mít vliv i na dobu dosažení jejich pohotovosti v příkrytí.

Pro zabezpečení úkolů příkrytí státní hranice je nutné vyčleňovat část sil a udržovat je v době míru na takovém stupni bojové pohotovosti, která by zabezpečila příkrytí státní hranice po dobu, než dosáhnou další síly bojové pohotovosti a budou schopny zesílit příkrytí státní hranice.

Zvýšeným stupněm bojové pohotovosti některých svazků a útvarů, především PVOS, PVO, PS, RV apod. se vytvoří podmínky k včasnému příkrytí státní hranice.

3. Vliv charakteru terénu v příhraničném pásmu na organizaci příkrytí státní hranice.

Charakter terénu v příhraničném pásmu může mít též důležitý vliv nejen na organizaci příkrytí státní hranice, ale i na celkovou organizaci vyvedení, rozvinutí a způsoby vedení bojové činnosti vojsk. To bude záviset na konkrétní situaci na jednotlivých směrech, nebo pásmech činnosti vojsk.

Organizace příkrytí hranice

Pod pojmem příkrytí státní hranice v soudobých podmínkách rozumíme **souhrn opatření**, která řeší vojska jak v míru, tak i v období války, jež jsou zaměřena na odrazení překvapivých napadení nepřítel. Příkrytí státní hranice je důležitým operačním opatřením a součástí operace a organizuje se v zájmu celé operace v souladu s jejím zámyslem. Toto příkrytí bude mít jen dočasný charakter a bude končit zasazením dalších sil a prostředků do sražení.

Proto konkrétní **cíle a úkoly příkrytí** a způsob jejich plnění stanoví velitel v souladu se zámyslem operace a konkrétní situací.

Obecně mohou říci, že příkrytí státní hranice se organizuje s cílem nedopustit proniknutí nepřítel na naše státní území a zabezpečit našim vojákům podmínky pro uvedení do plné bojové a mobilizační pohotovosti, vyvedení a zasazení do sražení.

Vojska příkrytí mohou podle konkrétní situace plnit tyto úkoly:

Při horském a zalesněném charakteru terénu v příhraničném pásmu můžeme dojít k závěru, že příznačným pro tyto prostory je omezený počet pohraničních (horských) přechodů. Většina těchto přechodů vytváří z hlediska vedení bojovou činnost samostatné izolované směry s minimální šířkou s omezenými možnostmi objížděk.

Tímto způsobem horský charakter terénu v příhraničném pásmu představuje zvláštnost, se kterou je nutné počítat.

Na některých směrech horský a zalesněný charakter terénu může být výhodný pro organizaci příkrytí státní hranice. Nutí nepřítele přecházet do útoku na jednotlivých směrech, s omezenou kapacitou, ztěžuje manévry silami z jednoho směru na druhý.

Horský a zalesněný charakter terénu je výhodný k vytvoření zátarasů všeho druhu a k vedení obranného boje omezenými silami a prostředky, případně i s využitím předem připravených obranných nařízení.

K této skutečnosti musíme přihlížet při organizaci příkrytí státní hranice, která prochází horským a zalesněným terénem, zvláště při volbě způsobů bojové činnosti vojsk příkrytí.

— ničit taktické prostředky jaderného napadení nepřítel rozmístěné v příhraničním prostoru;

— odrazit útok útvarů a svazků prvního sledu nepřítel, oslabit jejich údernou sílu a nedopustit, aby pronikly na naše státní území;

— v případě proniknutí nepřítel na naše státní území zničit ho, nebo vytvořit podmínky pro jeho zničení;

— udržet, nebo ovládnout důležité objekty (prostory, čáry) výhodné pro rozvinutí a zasazení vlastních vojsk do sražení;

— zabezpečit zasazení svazků do sražení s důrazem na ochranu jejich boků;

— zničit taktické výsadky nepřítel v příhraničném pásmu;

— narušit systém velení svazkům 1. sledu nepřítel;

— získávat zprávy o nepříteli v příhraničním prostoru a zabezpečovat přechod státní hranice našich průzkumných orgánů.

Podle cílů, úkolů a podmínek organizace přikrytí státní hranice se vyčleňují **nutné síly a prostředky** — vojska přikrytí.

Pro praktické stanovení hodnoty sil a prostředků je však určující **doba**, po kterou vojska přikrytí povedou bojovou činnost, a **možnosti** nepřítel, tj. jakou hodnotu sil a prostředků nepřítel může v této době zasadit do boje s vojsky přikrytí.

Z tohoto hlediska má velký význam při přípravě a organizaci přikrytí státní hranice důkladné zhodnocení situace a potřebné propočty.

Tak např. propočty ukazují, že povedou-li vojska přikrytí bojovou činnost po dobu 3 hodin, je reálné počítat, že budou bojovat jen proti útvarům prvního sledu divizí nepřítel. Bude-li tato doba dosahovat 5—7 hodin, je nutné počítat i se zasažením útvarů druhého sledu divizí nepřítel a po 10—12 hodinách může nepřítel zasadit do boje i svazky druhého sledu armádních sborů. Tyto kalkulace jsou však závislé na konkrétní situaci při zahájení války. Potvrzují však, že bez potřebných výpočtů nelze správně určit hodnotu sil a prostředků vyčleněných k přikrytí státní hranice.

Při propočtech potřebné hodnoty sil a prostředků je třeba dále vycházet z konkrétních úkolů, které chceme vojskům přikrytí stanovit. V operačních výpočtech bereme v úvahu i zkušenosti Velké vlastenecké války, abychom vytvořili potřebný poměr sil k spolehlivému odražení útoku nepřítel. Mimořádnou pozornost musíme věnovat boji s tanky nepřítel. K odražení útoku tankových jednotek a útvarů je nutné zničit nejméně 50 % tanků těchto útvarů. K tomu je třeba vytvořit potřebnou hustotu tanků a protitankových prostředků na 1 km fronty.

Vzniká otázka, **které síly a prostředky můžeme nejúčelněji použít k přikrytí státní hranice?**

Vzhledem k požadavkům na vojska přikrytí a podmínkám přikrytí můžeme dojít k závěru, že úkoly přikrytí státní hranice mohou plnit nejspěšněji tankové a motostřelecké útvary, zesílené protitankovým dělostřelectvem, jednotkami protitankových řízených střel v součinnosti s raketovým vojskem, dělostřelectvem a letectvem při rozsáhlém využití ženijních zátarasů všeho druhu.

Tankové vojsko je vysoce odolné proti účinkům jaderných zbraní, vyznačuje se vysokou manévrovostí a účinnou palbou. Může v krátké době zaujmout postavení, vést přímou palbu, rychle uskutečnit manévr a účinně protizteče. Proto výhodně můžeme použít tankové prapory motostřeleckých pluků a samostatné tankové prapory motostřeleckých divizí. Avšak k pevnému udržení obsazené čáry (postavení, prostoru) je účelné tankové útvary zesílit motostřeleckými jednotkami.

Rovněž motostřelecké jednotky mohou úspěšně plnit úkoly přikrytí zvláště na směrech, kde nepředpokládáme hromadné použití tanků nepřítel a v členitém terénu.

V některých případech, podle konkrétní situace, bude výhodné nebo nutné pro přikrytí vyčlenit celou motostřeleckou divizi.

Kromě toho, na nejnebezpečnějších směrech je nutné předvídat včasné rozvíjení protitankových záloh, pohyblivých odřadů zatarasovacích. Bude též výhodné využít protirádiových útvarů k umlčování radioelektronických prostředků nepřítel a k dezorganizaci jeho velení.

Do sestavy vojsk přikrytí je nutné počítat i vojska Pohraniční stráže.

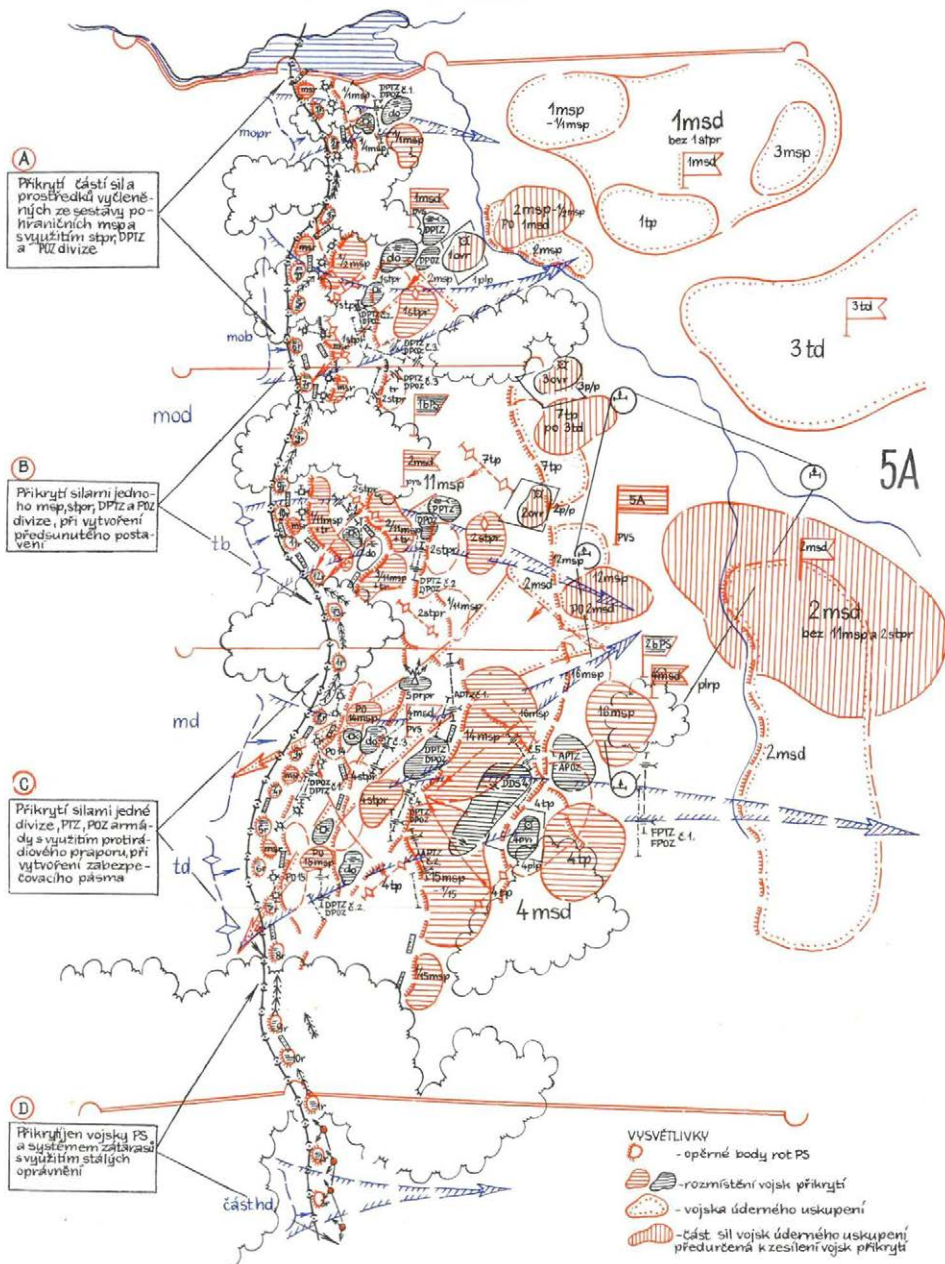
Je výhodné a i nutné, kromě předem vyčleněných sil a prostředků, předvídat možnost použití i části sil hlavních uskupení armád k plnění úkolů přikrytí. Půjde o rychlé zničení proniknuvších uskupení nepřítel na důležitých směrech protiztečemi a protiúderu, nebo o vytvoření hloubky přikrytí k zabránění dalšímu pronikání nepřítel do hloubky našeho území. Tyto síly můžeme využít i k manévru na jiné ohrožené směry, kde jsme útok nepřítel při organizaci přikrytí státní hranice nepředpokládali.

Včasné předvídání možného zesílení vojsk přikrytí je zvláště aktuální pro případ zahájení války s použitím jaderných zbraní od samého jejího začátku, kdy v důsledku hromadného úderu nepřítel může část vojsk přikrytí ztratit bojeschopnost. Může dojít též k narušení bojeschopnosti hlavních sil a k podstatnému jejich zdržení a tím i k prodloužení doby vedení bojové činnosti vojsk přikrytí.

SCHÉMA PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

v pásmu armády - varianta

Příloha 1

Způsoby přikrytí státní hranice

Základem přikrytí státní hranice proti úderům pozemních vojsk nepřítel musí být protitanková palba, manévry silami a prostředky spolu s údery na nepřítel ze vzduchu.

Hlavní úsilí vojsk přikrytí je nutné soustřeďovat na nejpravděpodobnější a nejnebezpečnější směry (úseky) možného útoku nepřítel, se zřetelem na vytvoření potřebné hustoty a uceleného systému palby a zátarasů k zabezpečování odrazení úderů přesily tanků a motopěchoty nepřítel. Mají-li vojska přikrytí tento úkol splnit, musí mít určitou hloubku sestavy a udržet ty čáry, nebo objekty v blízkosti státní hranice, které mají důležitý význam pro zasazení hlavních sil do sražení.

Hloubka sestavy vojsk přikrytí musí zabezpečit narůstající odolnost proti účinnosti nepřítel, musí zajistit volnost manévru vojsk, zejména druhých sledů a záloh, rozptýlení všech útvarů (jednotek) k jejich ochraně proti zbraním hromadného ničení.

Učlenění vojsk přikrytí musí odpovídat bojovému úkolu, zámyslu činnosti a terénu.

Přední okraj (postavení) vojsk přikrytí má zabezpečovat maximální využití výhodných podmínek terénu, těsnou součinnost a podporu boje jednotek Pohraniční stráže na státní hranici, způsobení maximálních ztrát nepříteli před předním okrajem a zabezpečit rozvinutí vlastních vojsk co nejblíže ke státní hranici.

Podle konkrétní situace vojska přikrytí mohou zaujímat jednotlivá postavení (čáry) a na důležitých směrech i pásma přikrytí včetně zabezpečovacího pásma nebo předsunutého postavení (postavení bojového zajištění) viz schéma 1. Schéma znázorňuje možné učlenění vojsk přikrytí jak k přehrazení hlavního směru, tak i na dalších směrech možného útoku nepřítel i na pasivních úsecích státní hranice. Při stanovování předního okraje jednotlivých postavení (pásma) je rovněž třeba přihlídnout i k tomu, aby byla využita opatření připravená již v míru v rámci operační přípravy státního území. Celková hloubka přikrytí na důležitých směrech může dosahovat až 20 i více km.

Pro bojovou sestavu vojsk přikrytí není šablony. Bude kromě jiného záviset i na

vyčleněných silách a prostředcích. Tak např. na směrech, které budou přikrývat jen části sil a prostředků vyčleněných ze sestavy pohraničních motostřeleckých pluků (viz schéma, část A) můžeme sestavu volit tak, že na státní hranici budou zaujímat rotní opěrné body roty Pohraniční stráže. Jejich sestava může být na důležitých směrech (pohraničních přechodech) zesílena tankovými, motostřeleckými, protitankovými a ženijními jednotkami (četaři, rotami, bateriemi) ze sestavy pohraničních motostřeleckých pluků. Tyto spolu s rotami PS zaujmají obranu na státní hranici (předsunutém postavení).

Motostřelecké (tankové) prapory ze sestavy pluků prvního sledu mohou zaujímat vyčkávací postavení v hloubce 5–7 kilometrů od státní hranice, z kterých budou zaujímat obranné rajóny na prvním postavení (2–3 km od státní hranice) nebo vést protizteče ve prospěch vojsk, bránících předsunuté postavení. Nelze vyloučit, že na důležitých směrech tyto prapory budou zaujímat přímo stanovené rajóny obrany. Tankovému praporu obrany můžeme určit i několik čar rozvinutí k odrazení útoku tanků nepřítel z místa.

V některých případech tankový prapor motostřeleckého pluku můžeme použít k zesílení protitankové obrany motostřeleckých praporů.

Samostatný tankový prapor můžeme použít obdobně jako tankový prapor motostřeleckého pluku. Vyčkávací postavení samostatného tankového praporu je však výhodnější volit ve větší hloubce od státní hranice (10–12 km). To mu umožní lépe vést manévry na ohrožené směry a v případě potřeby i k vytvoření hloubky sestavy vojsk přikrytí na dalším postavení.

Použije-li divize k přikrytí motostřelecký pluk jako celek, stanoví mu úsek přikrytí (obranu). Motostřelecký pluk může zaujímat dvě obranná postavení a v některých případech i předsunuté postavení (viz schéma, část B).

Bojová sestava motostřeleckého pluku může být v jednom nebo ve dvou sledech.

Při použití k přikrytí motostřelecké divize jako celku určíme jí pásmo přikrytí (obranu). Divize může zaujímat tři i více

postavení. Při organizaci příkrytí státní hranice silami motostřelecké divize může být před pásmem divize vytvořeno i zabezpečovací pásmo na hloubku 10—15 km od státní hranice. Vytvoření zabezpečovacího pásma bude výhodné na směru předpokládaného hlavního úderu nepřítele. Bojová sestava divize bude zpravidla ve dvou sledech (viz schéma, část C).

Plánování příkrytí státní hranice

Nyní je třeba dokonale a podrobně plánovat a organizovat příkrytí státních hranic již v době míru.

Vzhledem k tomu, že řešení úkolů příkrytí státních hranic je spojeno přímo s operací počátečního období války, plánování příkrytí musí být **součástí plánování těchto operací**.

Cílem tohoto plánování je stanovit pořadí a způsoby plnění úkolů příkrytí, způsoby součinnosti velení a všestranného zabezpečení bojové činnosti vojsk příkrytí.

Plánování příkrytí státních hranic může obsahovat samostatný plán, nebo může být součástí plánu vyvedení a rozvinutí vojsk.

Vzhledem k požadavkům podrobného plánování všech opatření spojených s příkrytím státních hranic a nutností plánování činnosti vojsk příkrytí pro různé podmínky zahájení války se ukazuje jako nejvhodnější zpracovat **samostatný plán příkrytí státní hranice**.

Tento plán je nutné sladit s plánem uvedení vojsk do bojové pohotovosti a

Kromě těchto způsobů příkrytí můžeme podle konkrétní situace na určitých úsecích použít jen vojska Pohraniční stráže a systém zátarasů pod ochrannou částí sil ze sestavy divizí prvního sledu (viz schéma, část D).

Podle konkrétní situace v celém pásmu příkrytí státní hranice můžeme využít několik způsobů současně.

zvláště pak s plánem vyvedení a rozvinutí vojsk.

Plán příkrytí bude součástí plánu operace a základním dokumentem pro velitele a štáb k velení vojskům příkrytí.

Plán příkrytí je účelné zpracovat současně se zpracováním ostatních dokumentů za účasti představitelů vojsk Pohraniční stráže. Můžeme jej zpracovat graficky na mapě s legendou. V legendě můžeme uvést tyto otázky:

- zhodnocení možností nepřítele po směrech;

- cíl a úkoly příkrytí;

- síly a prostředky vyčleňované k příkrytí;

- poměry sil a hustoty na jednotlivých směrech;

- časový rozpočet pro vyvedení sil a prostředků vyčleňovaných k příkrytí státní hranice;

- rozpočet pro vytvoření ženijních zátarasů a další ženijní práce;

- organizace velení a spojení a

- další potřebné údaje.

Rozdělování cílů pro jaderné údery

Front v soudobých podmínkách má k dispozici dva základní nosiče jaderných náloží, rakety a letouny — nosiče. Každý z těchto nosičů má své charakteristické vlastnosti, přednosti i nedostatky. Při rozhodování, který z nosičů k úderu použít, je nutné vždy plně využít předností jednoho z nich a tím zabezpečit dosažení vyšší pravděpodobnosti požadovaného výsledku úderu.

Zkušenosti z posledních let ukazují, že cíle mezi raketové vojsko a letectvo se rozděluje bez dostatečného rozboru, více méně nahodile, jen s přihlédnutím k mohutnosti jaderných náloží.

Soudobé prostředky raketového vojska frontu umožňují uskutečňovat údery v rámci svého dosahu bez ohledu na meteorologické podmínky v místě odpálení rakety, během letu rakety i v prostoru cíle, bez ohledu na denní a noční dobu a na PVO nepřítele na dráze letu rakety i v prostoru cíle. Moment převkvení při úderu uskutečněném raketovým vojskem je téměř absolutní.

K uskutečnění úderu musí mít raketové vojsko k dispozici poměrně přesné souřadnice cíle. U bodových a malorozměrných cílů je požadována přesnost souřadnic pro operačně taktické rakety do 200 m, pro taktické rakety 100 až 150 m. Nepřesnost souřadnic musí být eliminována větší kilotonáží jaderné náplně (tj. zvětšením poloměru účinného zasažení).

Úder může uskutečnit raketové vojsko po dodání souřadnic, výpočtů prvků střelby a zamíření rakety, což při dosavadních způsobech a možnostech představuje dobu od 15 minut do 35 minut, podle typu rakety a stupně pohotovosti baterie.

Průzkum cílů pro údery raketového vojska uskutečňuje především průzkumné letectvo frontu. Raketové vojsko nemá organické ani přidělené prostředky k průzkumu cílů. Tato skutečnost vyžaduje velmi úzkou součinnost při plánování i vyžadování letů průzkumného letectva. Neplánované vyžádání vzletu k průzkumu cíle představuje od doby vyžádání do dodání souřadnic

od 45 do 60 minut i více. Z toho doba od zjištění cíle do předání souřadnic štábu RVD 15—20 minut.

To znamená, že pohyblivý cíl za dobu od jeho zjištění, do doby uskutečnění úderu (10—15 minut + 15—35 minut = 25—50 minut) ujede 10—20 km. „Stojící“ cíl za tutéž dobu může uskutečnit manévry a změnit původně zjištěné postavení.

Zjistit přesné souřadnice cíle, zejména malých rozměrů, v noci a za špatné viditelnosti, je stále ještě problém.

Hlavní a zásadní rozpor v plném využití možností raketového vojska je tedy na jedné straně jeho schopnost uskutečnit úder v kteroukoliv dobu na jakýkoliv cíl a na druhé straně omezená možnost tento cíl přesně a včas zjistit.

Letectvo je schopno uskutečnit při dobré organizaci úder ihned po zjištění cíle, tj. i na pohyblivém cíli. Je však stále ještě závislé na meteorologických podmínkách v místě startu, na dráze letu i v prostoru cíle, na denní a noční době a jeho činnost je podmíněna alespoň umlčením prostředků PVO nepřítele na dráze letu a v prostoru cíle. Moment překvapení, při dobře organizované hlásné službě nepřítele, může být z velké části vyloučen.

V přesnosti úderu (rozptylu) obou typů nosičů nejsou výrazné rozdíly. Doba potřebná k uskutečnění úderu na cíl je u raketového vojska kratší než u letectva.

Vzhledem k těmto charakteristikám můžeme stanovit, jaké cíle a v které situaci je výhodné přidělovat raketovému vojsku nebo letectvu, za předpokladu, že jsou k dispozici oba prostředky s odpovídající mohutností jaderné nálože.

Pohyblivý cíl, proudy mechanizovaných nebo tankových útvarů a svazků, ale i jiných druhů vojsk, je výhodnější přidělovat letectvu. Organizace úderů letectvem na tyto cíle je méně složitá, pravděpodobnost dosažení požadovaného účinku vyšší, protože úder následuje bezprostředně po průzkumu. Raketové vojsko při tom bude muset umlčet hlavní prvky PVO nepřítele, které by mohly znemožnit činnost vlastního letectva.

Při nedostatku atomových pum u frontového letectva je možná i jiná varianta. Letectvo s použitím obyčejných prostředků nebo s minimálním počtem atomových pum použít k zastavení nepřítele a následující úder raketového vojska uskutečnit jako na nepohyblivý cíl. Tato varianta je ale rovněž náročná na pečlivou a úzkou součinnost raketového vojska s letectvem.

Není-li možná ani jedna z uvedených variant, pak je výhodnější, dovoluje-li to situace, uskutečnit úder raketového vojska v době rozvinování proudů, kdy rychlost pohybu cíle je značně snížena a možnost náhlého manévru (změny směru pohybu) méně pravděpodobná. Úder, uskutečněný v této době jsou také daleko efektivnější, než úder na proudy. Při vhodných terénních podmínkách mohou úder na soutěsky, obydlená místa, přechody přes vodní toky

apod., třeba i s použitím pozemních výbuchů, rovněž dočasně zastavit, nebo alespoň zpomalit postup proudu a způsobit nahuštění sestavy, což vytváří rovněž výhodné podmínky k uskutečnění úderů raketovým vojskem.

Malá pravděpodobnost dosažení požadovaného účinku je při úderech raketovým vojskem na malé proudy, jako jsou raketové útvary a jednotky nepřítel. Takové cíle je výhodnější a efektivnější ničit letectvem s použitím obvyklých prostředků.

Jednotlivá odpalovací zařízení raket nepřítel všech známých typů (Honest John, Sergeant, Pershing) budou pravděpodobně zjištěna vzdušným průzkumem v době od zaujetí palebného postavení do doby odpálení rakety (po odpálení, podle všeobecně přijatých zásad, každé odpalovací zařízení ihned opouští palebné postavení). To znamená, že doba setrvání zjištěného cíle tohoto typu v palebném postavení bude poměrně velmi krátká, jde-li o baterii, která zaujímá nebo zaujala palebné postavení k uskutečnění plánovaného úderu. Delší dobu pobytu lze předpokládat u hotovostní baterie, která zaujímá palebné postavení bez konkrétního palebného úkolu, s cílem uskutečnit urychleně úder na nově zjištěný cíl. U těchto baterií však budou daleko lepší opatření k maskování, takže jejich odhalení vzdušným průzkumem je méně pravděpodobné. Půjde tedy převážně o baterie, připravující se bezprostředně k úderu.

Doba setrvání odpalovacího zařízení v palebném postavení představuje u typu:

— Honest John	10—15 minut
— Lance	do 10 minut
— Sergeant	65—90 minut
— Pershing	do 15 minut

Srovnáme-li tyto časy s dobou potřebnou k úderu raketovým vojskem po dodání souřadnic, nebo letectvem po výzvě k vzletu, je uskutečnění účinného úderu a zničení zjištěného odpalovacího zařízení, s výjimkou typu Sergeant, teoreticky vyloučeno. V praxi může být doba pobytu odpalovacího zařízení v palebném postavení z mnoha důvodů i podstatně delší, proto úder na takový cíl musí být vždy potvrzen doplňkovým průzkumem, provedeným těsně před odpálením rakety (letec může uskutečnit doplňkový průzkum před shozem pumy).

Dosavadní dobu potřebnou od zjištění cíle k uskutečněnému úderu je možné a nutné dále zkracovat lepší organizací předání informace o cíli (souřadnic) z paluby letounu přímo k vykonavateli (hotovostní baterii) a automatizací výpočtu prvků střelby na daný cíl.

Vzhledem k současným podmínkám můžeme vyvodit závěr, že jednotlivá odpalovací zařízení nepřítel, zjištěná v palebných postaveních je nejvýhodnější zničit změnou úkolu části letectva (letounu — nosiči s atomovou pu-

mou, nebo letecké jednotce s obyčejnými prostředky), nacházející se ve vzduchu při letu na cíl, podle zásady, že zbraně hromadného ničení jsou prvořadým cílem a musí se ničit ihned po zjištění. Potíže mohou však nastat v tom směru, že prostory bojového rozmístění raketových útvarů nepřítele budou vždy chráněny silnou PVO a činnost letectva proti nim může být velmi ztížena až znemožněna.

V takovém případě bude nutné snažit se dalším průzkumem odhalit alespoň částečně bojovou sestavu celého raketového útvaru a podle známých zásad rozmisťování tohoto útvaru zvolit záměrný bod (případně několik) pro úder raketovým vojskem. Úder pak musí být uskutečněn s dostatečnou mohutností nálože, zaručující zničení nejdůležitějších předpokládaných prvků sestavy raketového útvaru nepřítele.

Cíle velkých rozměrů, jako jsou soustředění vojsk (druhých sledů a záloh všeho druhu), zásobovací základny, ale i relativně malých rozměrů, ale nepohyblivé, jako jsou letiště, velitelská stanoviště, jednotlivé sklady (včetně speciálních) apod., budou zpravidla vždy chráněny silnou PVO nepřítele. Nemohou v krátké době uskutečnit manévry, jednotlivé prvky uvnitř prostoru cíle můžeme pokládat za rovnoměrně rozložené a není proto bezpodmínečně nutné zjišťovat detailní sestavu. Takové cíle jsou typické k uskutečnění úderů raketovým vojskem. Při tom můžeme volit rozložení jednotlivých úderů uvnitř cíle (vyžaduje-li zničení několik úderů), ale i nejvýhodnější dobu úderů k dosažení překvapení.

V metodice uskutečnění úderů na cíle velkých rozměrů je nutné dodržovat určité zásady, které v praxi štáby ne vždy respektují:

a) Současné odpálení vzájemně na sebe navazujících úderů je možné, je-li vzdálenost mezi sousedními body $h \geq 2,5 (\bar{U}_{p1} + \bar{U}_{p2}) + 3000$ m.

V opačném případě musí být mezi dopady (výbuchy) časový interval alespoň 1 minuta.

b) Při skupinovém úderu s použitím letectva i raketového vojska na jeden cíl je výhodnější uskutečnit nejprve úder raketovým vojskem (moment překvapení) a teprve po výstupu radioaktivního oblaku nad dráhu letectva — úder letectva.

c) Není odůvodněné rozdělovat zejména v hromadných úderech cíle tak, že se letectvu přidělí celý jeden svazek a druhý zase jen raketovému vojsku. V případě nepříznivých meteorologických podmínek, kdy činnost letectva bude znemožněna, zůstal by tento svazek umlčen. Je proto správnější plánovat úder raketového vojska na stabilní prvky sestavy obou svazků (v tom i na prvky PVO nepřítele) a letectvu přidělit cíle, vyžadující doplňkový průzkum.

d) Kombinace jaderných a chemických úderů je možná, při čemž chemické úderby následují až po jaderných. Celková efektivnost takového skupinového

úderu však nijak podstatně nepřevýší efektivnost jen samotných jaderných úderů.

Vysoká efektivnost chemických úderů se dosahuje především při plném využití momentu překvapení, na nekrytou živou sílu nepřítele, uskutečněním skupinových úderů chemických raket, k dosažení dostatečné koncentrace OL. Údery jednotlivými chemickými raketami jsou prakticky téměř neúčinné.

e) Při plánování použití jaderných zbraní se nedodrží zásada, že nejvýraznější úspěch dosáhneme při jejich soustředění ke splnění hlavního úkolu. Dosud časté používání jednotlivých úderů, ve snaze ničit co nejvíce cílů, nepřináší požadovaný efekt. Zkušenosti ze cvičení však ukazují, že zejména v průběhu operace se na tuto zásadu zapomíná.

Obecně můžeme konstatovat, že „nedostatky“ raketového vojska jsou naopak zase „klady“ letectva a obráceně. Proto uvážené použití předností daného druhu nosiče může výrazně přispět ke zvýšení efektivnosti použití jaderných zbraní v operaci.

Z vývoje PTO a jejího překonávání

V článku uvedu některé zkušenosti z různých bojišť 2. světové války z budování a překonávání protitankové obrany, názory NATO na organizaci protitankové obrany a v závěru i pravděpodobný směr vývoje v této oblasti.

První vstup tanků na válčiště koncem 1. světové války nepřinesl v organizaci obrany ještě v průběhu této války žádné změny. Období mezi 1. a 2. světovou válkou je však již charakterizováno řadou úvah a teorií o použití tanků v boji a z toho vyplývajících předpokladů k budování a překonávání protitankové obrany.

První praktické zkušenosti z této oblasti byly získány již na samém začátku 2. světové války, a to při přepadení Polska a Francie hitlerovským Německem.

Lineárně budovaná mělká pásma obrany, jen slabě nasycená protitankovými prostředky, nemohla zadržet německá tanková a motorizovaná uskupení. Přesto se již v tomto období na některých úsecích podařilo organizovanou protitankovou obranou podstatně zpomalit postup nepřitele.

Podobný vývoj bojových akcí, spočívajících na teorii překvapivého úderu silných německých tankových uskupení a v jejich rychlém pronikání do hloubky, je možno dokumentovat i v prvních měsících války Německa se Sovětským svazem. Úspěchy Němců v tomto období spočívaly zejména v překvapivosti úderu, získání nadvlády ve vzduchu a v získání po-

čáteční strategické iniciativy, k čemu dopomáhala i tehdejší přetrvávající organizace protitankové obrany sovětských vojsk. Taktickou hloubku obrany tvořilo jedno — a to ještě slabě vybudované pásmo obrany o hloubce 3—5 km, obsazené pěšími divizemi 1. sledu armády. Za tímto pásmem obrany nebyla zpravidla další pásma obrany budována.

První významnou změnou v organizaci budování obrany přinesla až bitva pod Moskvou, kdy druhosledové i záložní divize armád a frontů budovaly rovněž ve svých prostorech rozmístění mělká (3—8 km hluboká) a krátká pásma obrany, zpravidla jen na nejvíce ohrožených směrech.

Rovněž hustota sovětských vojsk v takto budovaných pásmech obrany byla v této době velmi malá:

— operační hustotu tvořila jedna divize na 10 km, 10—15 hlavní a 1—2 tanky na 1 km fronty,

— taktickou hustotu tvořil 0,2-1 pěší prapor, 3,5—10 hlavní a 1—3 tanky na 1 km fronty.

Prostředky PVO téměř neexistovaly.

Protitankovost tvořila několik protitankových kanónů, rozmístěných podél fronty do hloubky 2—3 km. Pouze na některých úsecích byla protitanková minová pole o hustotě 250 min na 1 km. Další protitankovou překážku měly tvořit hromady chvojí, zapalované před nepřátelskými tanky, a psi — nosiči min. Pěchota bojovala

s tanky pomocí zápalných lahví a granáty. Dělostřelectvo zaujímalé svá postavení za přírodním překážkami a nemohlo být většinou k přímé palbě proti tankům vůbec využito.

Naproti tomu útočná uskupení Němců s velkým množstvím tanků v 1. sledu a silně podporovaná masovými údery letectva, vytvářela předpoklady k rychlému prolomení mělké obrany sovětských vojsk a k rychlému pronikání do hloubky. To mělo za následek, že v prvních týdnech války bylo dosaženo průměrného tempa postupu německých tankových uskupení 25–55 km za den.

Prvního významného úspěchu v obranném boji dosáhla Sovětská armáda v bitvě u Kurska. Zde se i přes značnou koncentraci sil a prostředků (operační hustota: jedna divize na 1–2 km a 100–120 tanků a samohybných děl na 1 km fronty) podařil Němcům vlom pouze do hloubky 15–35 km, přičemž utrpěli značné ztráty. Tento úspěch umožnila hluboce vybudovaná obrana, pozůstávající z řady obranných pásem a postavení, připravených a obsazených ještě před zahájením obranného boje. O její síle a odolnosti rozhodl dokonale organizovaný systém statických i manévrových prvků protitankové obrany (zejména silné protitankové opěrné body, ženíjní zátarasy a minová pole, plukovní, divizní a armádní protitankové rajóny, protitankové a tankové zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací), organizovaný a vybudovaný do hloubky 25–30 km i více se střední hustotou 20–25 protitankových prostředků na 1 km fronty, přičemž na některých úsecích se podařilo díky manévru těchto protitankových prvků dosáhnout dočasné hustoty až 50–80 protitankových prostředků na 1 km fronty.

V druhé polovině roku 1943 přešla německá vojska na celé východní frontě do strategické obrany. V této době byly již v německé armádě zavedeny do výzbroje účinnější dělostřelecké prostředky a tanky. Došlo i ke změnám jak v reorganizační struktuře vojsk, tak v organizaci obrany. Cílem těchto změn bylo zejména posílit protitankové prvky a tak zvýšit odolnost před sovětskými tankovými a mechanizovanými vojsky, organizovanými do tankových a mechanizovaných sborů a armád.

Rovněž organizace obrany doznala řady změn. Nejsilnější byla budována a obsa-

zována taktická hloubka obrany, jejíž základ tvořil celý systém prostředků a prvků, sloužících k zastavení útoku. Pozůstával ze systému palby PT dělostřelectva, tanků, samohybných děl i polního dělostřelectva, ze systému protitankových překážek a zátarasů (protitankové srázy, stěny a příkopy, kulové zátarasy a minová pole hustoty 2000–3000 PT min na 1 km fronty), z manévru protitankových odřadů a odřadů tanků a samohybných děl, z protiztečí, protiútoků a protiúderů tankových jednotek, útvarů a svazků, z leteckých úderů a konečně z ženíjního opatření, zejména ze systému ničení a manévru zátarasy.

Nasycení prvního pásma obrany protitankovými prostředky bylo značné: na 1 km bylo umístěno zpravidla 10 hlavních (z toho 6 PT kanónů a 4 hlavně polního dělostřelectva), nepočítaje dělostřelectvo pro nepřímou střelbu. Kromě toho na kilometrovém úseku fronty působila navíc 2–3 kočující samohybná děla, která využívala předem připravená palebná stanoviště. V sestavě pěchoty byli navíc začleněni střelci — „lovci tanků“, vyzbrojení novými, účinnými protitankovými („panzerfaust“, „panzerschreck“) prostředky.

Lovci tanků (později i příslušníci Volksturm a Jungsturm) působili zpravidla v blízkosti cest v celé hloubce obrany. Budovali pro sebe pečlivě maskovaná stanoviště s využitím všech vhodných vlastností terénu, a vedli palbu proti tankům z co nejmenší vzdálenosti.

Toto značné nasycení obrany protitankovými prostředky umožňovalo Němcům organizovat účinnou protitankovou obranu, zejména na předem připravených postaveních, způsobovat útočnickovi značné ztráty a zpomalovat jeho postup (denní tempo činilo v takových podmínkách pouze 2–6 km).

Postupně získávané bojové zkušenosti Sovětské armády umožnily však v letech 1944–45 rychle prolamovat i takto organizovanou obranu. Značný podíl na tom měl zejména průzkum, organizovaný všemi druhy vojsk a všemi prostředky, který umožnil odhalit celý systém obrany protivníka a tento předem připravenou palbou a dovedně řízeným manévrem postupně ničit. Ke ztížení průzkumu věnovali Němci proto stále více pozornosti maskování obrany s důrazem na její jednotlivé prvky

a klamání (pasivnímu i aktivnímu). Rostoucí význam klamných opatření potvrzuje skutečnost, že v posledním období války činil rozsah klamných prací, zejména při budování palebných stanovišť PT zbraní a palebných postavení dělostřelectva 30–40 % celkového rozsahu opevňovacích prací.

K prolamování takto připravovaných obranných pásem soustřeďovala Sovětská armáda své síly a prostředky do úzkých průlomových pásem. Např. ve viselsko-oderské operaci dosáhla hustota dělostřelectva 280 hlavních a v berlínské operaci dokonce 300 hlavních na km fronty; operační hustota tanků a samohybných děl dosahovala v těchto operacích 80–120 na km fronty. Dělostřelecká příprava, která měla umlčet hlavní pásmo obrany nepřítel, trvala průměrně 120–150 minut, z čehož 40–60 % času připadalo na palebné pře-pady. Letectvo přitom ničilo cíle mimo dosah palby dělostřelectva.

Vysoká koncentrace palby měla za cíl především umlčet živou sílu v zákopech a mezi ní především střelce z ručních PT zbraní. Tento úkol plnily především rakety.

Vlastní průlom obrany představoval řadu dílčích úkolů. Prvním z nich bylo vytvoření průchodů v nepřátelských zátarasích, zejména pak v minových polích. Tento úkol plnily ženisté noc před útokem neb v době dělostřelecké přípravy a vrcholil v průběhu zteče praporů 1. sledu. Kromě ručního zřizování průchodů bylo používáno tralů z táhlých náloží a v některých případech i dělostřelecké palby.

Určité potíže vznikaly při prolamování druhého a zejména třetího obranného postavení, které byly způsobeny častými protiztečemi a protiútoky protivníka a nedostatečným umlčením třetího obranného postavení dělostřeleckou palbou během dělostřelecké přípravy. Příčinou toho byl zpravidla nedostatek zpráv o cílech v tomto obranném postavení a nedostatek děl většího dosahu; děla ráže nad 100 mm představovala 40–45 % z celkového počtu hlavních na dělostřeleckou přípravu. Palebný val byl v průběhu dělostřelecké přípravy uskutečňován do hloubky prvního, někdy i druhého obranného postavení a dále byla pěchota podporována zpravidla jen postupnými palebnými soustředěními (do hloubky 5–7 km). Kromě toho při

průlomu prvního a druhého obranného postavení docházelo i k velkým ztrátám tanků přímé podpory pěchoty a ani dělostřelectvo nebylo vždy s to zabezpečit včasný přesun a zaujetí nových obranných postavení. Proto musela být již k dokončení průlomu hlavního pásma obrany často zasazována tanková uskupení, i když tato měla být zasazována až po jeho prolomení.

V některých případech byla však nepřátelská obrana tak silná, že ani zasazení těchto tankových uskupení nepřineslo žádoucí výsledek. Tak tomu bylo např. v pásmu 1. běloruského frontu v průběhu berlínské operace, kde Němci opřeli svá obranná postavení o Seelowské vrchy a do obrany zasadili silné jednotky „lovců tanků“. Zde jen při průlomu hlavního pásma obrany ztratila vojska 1. běloruského frontu více než 700 tanků a samohybných děl, což činilo 23 % celkového počtu frontu.

Během operací anglo-amerických vojsk v letech 1944–45 mělo vzhledem k poměrně malé nasycenosti dělostřelectvem (130–140 hlavních na 1 km fronty) — značný význam v umlčení obrany letectvo. Bylo používáno ve značném počtu (na jednu divizi až 260 bitevních letounů), což vytvářelo Angličanům a Američanům 15–25ti-násobnou převahu nad německým letectvem. Obrana zpravidla byla prolamována v úzkém pásmu 2–6 km s vysokou nasyceností tanky (až 100 i více tanků na 1 km fronty). Přesto působili Němci zejména při bojích v Normandii anglo-americkým tankům značné ztráty.

Z uvedených zkušeností můžeme vyvodit tyto závěry:

1. V letech 1939–41 bylo rychlé prolamování obrany umožněno její malou hloubkou a především nedostatkem protitankových prostředků, schopných zadržet neb alespoň zpomalit postup nepřátelských tanků, které tvořily hlavní údernou sílu útočících vojsk. Proto měla německá tanková uskupení, podporovaná letectvem, při prolamování takové obrany poměrně malé ztráty a tak si zachovávala značnou údernou sílu, umožňující vysoké tempo útoku, což značně ztěžovalo a postupně znemožňovalo úsilí obránce o organizování trvalého odporu.

2. Od okamžiku, kdy obránce začal ke zvýšení trvalosti obrany využívat dobře vy-

budovaná obranná postavení, byl hlavním úkolem útočnicka průlom těchto postavení tankovými a mechanizovanými jednotkami, které mohly značné manévrové schopnosti využít až v hloubce obrany.

3. Předpokladem úspěchu při průlomu dobře organizované obrany, nasycené do značného stupně protitankovými silami a prostředky, bylo její umlčení palbou dělostřelectva a údery letectva, mohutný úder a vysoké tempo postupu útočnicka.

4. Nově zavedené a vysoce účinné ruční protitankové prostředky (předchůdci dnešních pancéřovek) umožňovaly, že tempo postupu útočnických tanků v taktické hloubce obrany záviselo především na stupni zničení živé síly. Nepodařilo-li se zničit neb dostatečně umlčet obsluhy těchto ručních protitankových zbraní, znamenalo to pro útočnicka značné ztráty tanků a zpomalení jeho tempa postupu. To pak vyžadovalo zasazovat úderná tanková skupení, připravovaná k rozvíjení úspěchu v hloubce nepřátelské obrany, ještě v období dokončení průlomu obrany, čímž byl ovlivněn i další průběh útočné operace.

5. O výsledku průlomu silně, dobře organizované protitankové obrany, rozhodovala tedy i palba i pohyb, přičemž palba vytvářela předpoklady a pohyb pak konečný výsledek činnosti útočnicka.

Prvořadý vývoj ofenzivních bojových prostředků v ozbrojených silách NATO, vyplývající z jejich útočné politiky a strategie, nás nesmí vést k nespřávným závěrům, že by protivník zanedbával vývoj obranných prostředků. Naopak, z dostupných materiálů je známo, že tyto státy věnují značné úsilí i vývoji prostředků protitankové obrany, schopných využití jak v útoku, tak v obraně. Ani zavedení jaderných zbraní do výzbroje armád neubralo nic na úsilí zejména USA a NSR k získání těchto prostředků, naopak je ještě znásovalo. V bojových řádech americké, západoněmecké i francouzské armády je zdůrazněno, že jaderné údery mohou mít na bojišti význam jedině tehdy, využijí-li je okamžitě tankové a mechanizované jednotky a k zabránění využití těchto jaderných úderů našimi vojsky, musí být — podle bojových řádů západních — jejich vojska s to kdykoliv odrazit silné tankové údery.

Bojový řád pozemních vojsk USA ukládá, že k boji s tanky, které jsou hlavní

údernou silou na bojišti, musí být využito všech druhů vojsk i služeb. Stejná zásada platí i v Bundeswehru. Proto v hlavních armádách NATO bylo upuštěno od organizace speciálních protitankových jednotek, zařazených pouze na některých organizačních stupních, ale do všech jednotek všech druhů pozemních vojsk i služeb jsou začleněny síly a prostředky k boji proti tankům. Jde sice většinou o lehké přenosné prostředky s malým dostřelem (pancéřovky a puškové protitankové granáty), které však jsou schopné probít každý pancíř soudobých tanků.

Toto masové začlenění protitankových prostředků vyžaduje však značné úsilí ve výcviku vojsk, a to nejen v jejich dokonalém zvládnutí, ale i po psychické stránce, čemuž je zejména v armádě USA i v Bundeswehru věnována velká pozornost.

O významu protitankové obrany i o úsilí, které jí věnují vojenští odborníci USA i Bundeswehru, svědčí řada vědeckovýzkumných úkolů, řešených v rámci této problematiky ve výzkumných ústavech a ve vojenských výcvikových střediscích, ale i tématické zaměření cvičení a manévrů armád NATO.

I přes význam, který věnují hlavní státy NATO — USA a NSR — rozvoji prostředků a taktiky protitankové obrany, je nutné poznamenat, že toto úsilí se neseťká s potřebným pochopením u ostatních členských států NATO. Armády těchto států používají různé druhy protitankových prostředků, které jsou i různě organizačně začleněny a mají i odlišné pohledy na směry rozvoje protitankových prostředků.

Protitanková obrana v armádách NATO se převážně opírá o raketové PT řízené střely. V současné době je ve vývoji i ve vojskových zkouškách převážná většina nových vzorů i verzí těchto střel a kromě toho se soustavně zlepšují dosavadní typy střel. Vývoj nových raketových PTRS se však v převážně většině armád NATO časově protahuje, což má právě za následek značnou rozmanitost dosud v těchto armádách zavedených konvenčních PT prostředků, většinou již zastaralých. V současné době se např. zavádí do výzbroje amerických vojsk PTRS Schillelagh s dostřelem do 4 km a do britských vojsk PTRS Swingfire s dostřelem do 3 km. Všechny tyto nově zaváděné PTRS (nebo PTRS dosud ve

vojenských zkouškách) se vyznačují tím, že hlavní úsilí při jejich konstrukci je zaměřeno na jejich vybavení poloautomatickým naváděcím systémem, na snížení dolní hranice jejich účinnosti až na 50–70 m, na zvýšení rychlosti letu a na možnost jejich montáže na tanky, OT a vrtulníky.

V další etapě vývoje předpokládají západní vojenští vědci vybavení těchto PTRS takovými naváděcími systémy, které by umožňovaly vést palbu i na nepozorované cíle. Zkoušky s takovými PTRS byly již zahájeny v USA.

Samohybná PT dělá s výjimkou západo-německého kanónu 90mm „Widder“ i bezzákluzové kanóny pocházející většinou z konce čtyřicátých a z počátku padesátých let. Od té doby bylo další zdokonalování těchto prostředků zaměřeno převážně na zkvalitnění nábojů a dopravních prostředků a nikoliv na zkvalitnění vlastní výzbroje. Stejný problém se týká i většiny pancéřovek a tarasnic, kromě zavedené moderní pancéřovky M 72 v americké armádě v letech 1964–65. Nové tarasnice jsou ve vojenských zkouškách i ve francouzské armádě (89 mm STRIM a 75 mm APX). Vývoj těchto prostředků je zaměřen především na jejich další miniaturizaci a snížení jejich váhy při zachování, příp. i zvýšení jejich dosavadních bojových možností. Kromě toho se vyvíjí i těžké, několikanásobně spojené pancéřovky, umístěné na dopravních prostředcích, které mají sloužit k ničení skupinových cílů.

Podle efektivnosti tj. trvalosti a odolnosti vůči nepřátelské palbě a jejich manévrovatelnosti patří mezi nejlepší protitankové prostředky samohybné kanóny, tanky a PTRS, umístěné na tancích nebo OT. Mohou být vyřazeny z boje většinou jen pří-
mým zásahem, zatímco vyřazení ručních protitankových prostředků je přímo závislé na vyřazení živé síly. Bezzákluzové kanóny podrobují v současné době samotní západní vojenští odborníci značné kritice. Jsou totiž velmi snadno zjištělné a málo odolné. S jejich využitím se počítá jen za předpokladu, budou-li umístěny v dostatečně odolných palebných úkrytech, chránících jak samotnou zbraň, tak i její demaskující znaky. Proto se uvažuje o jejich postupném vyřazování z výzbroje a v některých armádách NATO bylo již zahá-
jeno.

Přitom neuvažují nejúčinnější protitankový prostředek — jaderné výbuchy — ať už s použitím raket, leteckých pum nebo jaderných min. O využití tohoto prostředku by mohla pojednávat zvláštní kapitola. Podle amerických řádů se předpokládá s jejich použitím především na prostory soustředění a vyčkávací prostory zejména tankových a mechanizovaných svazků a útvarů útočníka, příp. na jeho přesunující se proudy, dále k vytváření pásem ničení a zatarasení za účelem ztížení nebo vůbec znemožnění postupu protivníka.

Kromě těchto prostředků ničení předpokládají západní vojenští odborníci rozsáhlé využívání zatarasování s co největší hustotou minování a předpokládají tuto účinnost ničení tanků a OT na minových polích:

— při hustotě 1 [tj. 1000 PT min na 1 km fronty] — 50 %

— při hustotě 2 [tj. 2000 PT min na 1 km fronty] — 75 %

— při hustotě 3 [tj. 3000 PT min na 1 km fronty] — 90 %.

Vzhledem k možnostem zatarasování je nutné počítat, že v obraně, budované v normálním čase, nepřesáhne hustota zatarasování v průměru 1000 PT min na 1 km fronty, přičemž samozřejmě na některých úsecích neb směrech může činit až 2000 PT min na 1 km fronty. Průsledově jednotky a útvary budou tedy při prolamování pásma obrany divize překonávat nejméně dvakrát pole průměrné hloubky 60–90 m.

Při zřizování minových polí se ve většině armád NATO počítá s účastí všech druhů vojsk. K tomuto účelu se vyvíjí jednoduché a bezpečné miny a organizuje výcvik. Vyvíjí se rovněž zařízení k mechanickému ukládání min od nejjednodušších skluzů zavěšených na zadní část plošiny nákladních automobilů, až po poloautomatická zařízení. V Bundeswehru se v současné době používají ke zřizování minových polí obrněné transportéry M 113 (jednoduchý skluz), v americké a francouzské armádě pak minové zatarasovače ke kladení min podpovrchovým způsobem. V poslední době se značná pozornost věnuje i kladení minových polí z vrtulníků. K tomu účelu jsou konstruovány miny, odolné proti pádu z výšky a schopné účinku v jakékoliv poloze.

V USA byly vyvinuty miny z kapalné neb plastické trhaviny, uložené v obalu ze syntetické látky, které jsou především určeny ke kladení z vozidel a letounů. Kromě toho byla vyvinuta trhavina zvaná astrolit, která se vylévá na zem, do vzniklé louže se ukládá rozněcovač. Výhodou tohoto způsobu kladení je, že trhavina se spojí se zeminou, takže není zpravidla vůbec rozeznatelná na terénu a není zjistitelná současnými typy minohledáček. Nevýhodou je, že trhavina po určité době (západní prameny udávají 4 dny) ztrácí účinek. Astrolit může být rozstříkovan z aut, vrtulníků i letadel, takže zřízení minového pole z astrolitu je velmi rychlé. Takto zřizovaná minová pole se odpalují na dálku elektrickým kabelem.

V USA byly rovněž vyvinuty miny pro řízená minová pole, odpalovaná rádiem. Jde o soupravu řízeného minového pole XM 63, která obsahuje řídicí jednotku (vysílač) a 10 přijímacích jednotek (každá pro roznět 5 rozbušek). Řízené minové pole může proto obsahovat až 50 protitankových min.

Francouzské protitankové miny HPD jsou vybaveny kumulativní náloží velké účinnosti a bezkontaktním rozněcovačem, který aktivuje minu, je-li tank v kterékoliv poloze nad ní (pásem i dnem), čímž se podstatně zvyšuje účinnost minových polí.

V poslední době v armádách NATO stále více se uplatňuje ničení tanků protivníka z vrtulníků pomocí PTRS.

V USA byl rovněž vypracován perspektivní program vývoje laserových zbraní. V rámci tohoto programu je uloženo vyvinout prostředek ničení k boji s tanky a OT, využívající laserových paprsků.

Značný význam při organizaci protitankové obrany přisuzují západní vojenští odborníci i ženijní úpravě terénu. Při budování obrany se podle jejich názorů budují četná a rotní opěrné body a praporeční uzly obrany, doplněné palebnými čarami protitankových záloh (tvořených především samohybnými kanóny a tanky, případně i OT, vybavenými 20mm děly) a čarami rozvínutí tankových záloh.

Z uvedených názorů NATO můžeme usuzovat, že v současné době budou hrát palba a pohyb rozhodující úlohu při prolomování protitankové obrany. To potvrzuje zejména v podmínkách bojové činnosti bez použití JZ opět narůstající význam dělo-

střelectva, které společně s letectvem bude schopné umlčet dobře ženiinně vybudovanou obranu nepřítel.

Poněvadž podstatně vzrostl počet tanků, samohybných děl a obrněných transportérů, které budou v obraně vytvářet ohniska palby a odporu značné odolnosti, je nutné počítat zejména s dělostřelectvem větších ráží i dosahu, schopným probíjet současné pancíře. K přímé podpoře tanků a tím zabezpečení jejich manévru bude účelné zavést do výzbroje i samohybné dělostřelectvo. Také obrněné transportéry bude nutné vyzbrojit protitankovými kanóny malých ráží neb PTRS. K ničení pěchoty, vybavené ručními protitankovými prostředky je nutné mít k dispozici dostatečný počet raketometů s velkou manévrovací i palebnou možností.

Kromě toho bylo by účelné zvýšit u tankových pluků počty pěchoty, schopné ničit obsluhu ručních protitankových prostředků (a k tomu účelu i vyzbrojené).

Podstatně zvýšený počet protitankových prostředků ve většině armád NATO, zejména však v Bundeswehru, vyžaduje systém průzkumu těchto prostředků v celé hloubce pásma obrany a včas je ničit. Z tohoto hlediska vzrůstá především význam technických prostředků průzkumu, průzkumu v týlu nepřítel a vzdušného průzkumu.

Pokud jde o způsoby překonávání protitankové obrany, i zde budou nutné určité změny vyplývající zejména z nutnosti přizpůsobení bojové sestavy a bojové činnosti vojsk možnostem použití jaderných zbraní. Hlavním problémem, vyplývajícím z tohoto požadavku, je zabezpečit potřebné rozptýlení vojsk a stanovit nejvýhodnější pásma průlomu. Požadavek potřebného rozptýlení vojsk musí být zabezpečen především možností rychlého soustředění palby a zabezpečení nezbytného manévru sil a prostředků ve stanoveném čase do stanoveného pásma průlomu. Po ukončení průlomu pásma obrany musí být vojska schopna zaujmout rychle rozptýlenou sestavu, aby nevytvářela vhodný cíl pro nepřátelské jaderné údery. K rychlému průlomu pásma obrany nepřítel a k získání potřebné převahy sil a prostředků bude nutné volit pásma a úseky průlomu co nejužší (podle kalkulací jsou nejučelnější tyto šířky:

- úsek průlomu pluku do 2 km
- pásma průlomu divize do 4 km).

Z operačního hlediska je účelné volit pásmo průlomu tak, aby směřovalo do prostoru rozmístění raketových prostředků nepřítele a umožňovalo obchvat neb obklíčení jeho hlavních sil. Budou-li k tomu vytvořeny možnosti, je výhodné uskutečnit průlom pásma obrany nepřítele v noci neb za snížené viditelnosti, kdy nebude moci dokonale využít účinky svých protitankových prostředků — a to nejlépe úderem na slabá místa jeho obrany (např. do mezer mezi jednotlivými protitankovými rajóny apod.).

Nepředpokládá-li se průlom nepřátelské obrany s využitím vlastních jaderných úderů, je výhodné použít k průlomu hlavního pásma obrany motostřelecké svazky a útvary, zesílené případně tanky. Tento požadavek vyplývá ze skutečnosti, že 70—75 % protitankových prostředků nepřítele, použitých v obraně, může působit pouze na malé vzdálenosti (100—200 m) a účinnost ničení těchto prostředků samotnými tanky je velmi malá. K zabránění ztrát obrněných transportérů měly by tyto postupovat ve vzdálenosti asi 200 m za tanky 1. sledu a podporovat je palbou s důrazem na ničení palebných ohnisek ručních protitankových prostředků. Část tankových jednotek — kromě tanků přímé podpory — by měla postupovat v hloubce sestavy (asi 400 m za prvním sledem pěchoty) s úkolem ničit nepřátelské protitankové prostředky dalekého dosahu. V značně pokrytém terénu nebude začlenění tanků a OT do 1. útočného sledu vůbec účelné. V tomto případě by měly tanky i OT postupovat nejméně ve vzdálenosti 300 m za pěchotou (mimo účinný dosah ručních protitankových prostředků) a soustředěnou palbou na prostory skrytu umožňovat pěchotě její postup. Zasazení tankových svazků a útvarů do 1. sledu při

průlomu nepřátelské obrany je naproti tomu nezbytné při využití vlastních jaderných úderů, neboť jediné tyto jednotky mohou plně využít účinky těchto jaderných úderů.

Značný počet protitankových prostředků, začleněných organizačně do vojsk NATO (zejména do jednotek Bundeswehru) si pravděpodobně vyžádá na všech stupních velení i dřívější zasazení druhých sledů k doprolomení hlavního pásma obrany.

Zkušenosti z války ve Vietnamu potvrzují perspektivu nového bojového prostředku — vrtulníku. I při prolamování obrany mohou vrtulníky, vyzbrojené protitankovými prostředky, zejména raketami, sehrát velmi významnou úlohu při ničení protitankových prostředků a opěrných bodů nepřítele a tím při vytváření lepších podmínek k průlomu nepřátelské obrany. Jejich masovější zasazení si však vyžádá řešit nově i systém jejich obrany. Na druhé straně bude nutné věnovat podstatně větší pozornost než dosud ničení nepřátelských vrtulníků — jako možného protitankového prostředku — palbou pěchotních zbraní.

Kromě současných způsobů ražení průchodů bude nutné urychleně vyhodnotit i možnosti ražení průchodů pomocí tekutých trhavin, dopravovaných do minového pole buď pomocí vystřelovacích náloží, plněných těsně před použitím, neb postříkáváním z vrtulníků.

Vážnou úlohu v boji s protitankovými prostředky při prolamování nepřátelské obrany mohou sehrát — jak opět potvrzuje zkušenosti z války ve Vietnamu — zápalné prostředky, zejména napalm. Jejich použití je výhodné zejména v porostlém terénu. Předností těchto prostředků je zatím velmi malá možnost ochrany proti nim a možnost jejich použití bez ohledu na povětrnostní podmínky a roční období.

Z TÝLOVÉ VOJENSKÉ VĚDECKÉ KONFERENCE ARMÁD STÁTŮ VARŠAVSKÉ SMLOUVY

Týlová vojenská vědecká konference armád států Varšavské smlouvy, která se konala v Praze koncem roku 1970 za účasti nejvyšších představitelů velení a štábu Spojených ozbrojených sil a ČSLA, hodnotila současný stupeň připravenosti týlu armád států Varšavské smlouvy a zabývala se směry dalšího rozvoje týlu národních armád členských států koalice. Měla významný vojenskopolitický rámec, daný účastí vysokých velitelských, štábních a týlových funkcionářů všech spojeneckých armád i štábu Spojených ozbrojených sil a vysoce pracovní charakter. V sekci týlu pozemních vojsk se její práce zaměřila na otázky organizace a činnosti týlu koaličních uskupení pozemních vojsk ve společných operacích, na materiální zabezpečení včetně dopravy, na technické a zdravotní zabezpečení vojsk a na velení týlu. Sekce týlu letectva a PVOS se zabývala otázkami letištního a letištně technického zabezpečení, materiálního zabezpečení a organizace přísunu, způsoby zvyšování odolnosti letectva a vojsk PVOS. Sekce týlu vojenského námořnictva řešila problematiku rozvíjení zásobovacích základen, organizace velení a součinnosti s pozemními vojsky v operacích na přímořském směru.

Do popředí celého jednání výrazně vystupovaly zásady týlového zabezpečení vojenských uskupení ve společných operacích. Složitost otázky vyplývá z odlišnosti v řízení operační činnosti polních vojsk a řízení jejich týlového zabezpečení. Zatím co polní vojska, vyčleňovaná národními armádami koalice, jsou v operační podřízenosti Spojeného velení (a tedy řízení **polních** vojsk všech armád koalice je plně integrováno ve štábu Spojených ozbrojených sil), zůstává týlové zabezpečení polních vojsk úkolem příslušného národního velení. Je tomu zejména v důsledku nezbytných vazeb týlového zabezpečení na činnost státních a hospodářských orgánů, čili jinými slovy vázanosti týlového zabezpečení na ekonomické a jiné zdroje státu. Tyto vazby nelze ani zrušit, ani opomíjet, protože budou i nadále objektivně existovat. Uvedená skutečnost samozřejmě vyvolává problémy při realizaci konkrétních úkolů v zabezpečení polních vojsk a podstatně zvyšuje nároky na činnost teritoriálních orgá-

nů ČSLA. Je tomu taá zejména proto, že opatření učiněná v systému Spojeného velení mohou velmi silně ovlivnit i otázky týlového rázu, nebo naopak možnosti týlového zabezpečení jednotlivých států budou limitovat operační rozhodování Spojeného velení. Může k tomu docházet zejména tehdy, dojde-li k podstatným odchylkám situace od plánovaných předpokladů, a to v oblasti jak operační, tak týlové.

Svůj odraz nachází tato situace v analogických problémech i na nižší úrovni. V soudobých operacích bude zcela nutně a velmi často docházet ke změnám v podřízenosti svazů, svazků a útvarů mezi jednotlivými koaličními armádami. Z operačního hlediska — aniž bych tuto otázku podceňoval — bude taková změna podřízenosti záležitostí poněkud jednodušší než z hlediska týlového. Možnost použití nově podřízených svazů, svazků a útvarů bude v podstatě závislá především na tom, jak rychle bude možné zabezpečit je (tj. osoby a techniku) po stránce materiální, technické a zdravotnické.

A zde právě vznikají problémy, vyplývající z nutnosti řešit otázku materiálních zdrojů, sil a prostředků zabezpečujících jejich přísun k vojskům, způsobů zdravotnického, technického a jiného zabezpečení nově do soustavy včleněných vojsk, řízení týlového zabezpečení v změněných podmínkách apod.

Otázky materiálního zabezpečení jsou dále komplikovány skutečností, že řada druhů materiálu a techniky není unifikována, působí zde (např. v oblasti proviantního zabezpečení) i národní zvláštnosti a tradice. Problémy mohou vzniknout i v oblasti řízení (otázka dorozumění, způsobu vedení dokumentace, spojení apod.).

Nejjednodušší bude situace, kdy každý spojenecký stát (armáda) zabezpečuje uskupení svých vojsk bez ohledu na jeho začlenění do velitelské podřízenosti jiné armády svým vlastním týlem.

S touto možností však nelze vždy počítat. V soudobých operacích bude docházet k odtržení takto začleněných vojsk od vlastních zásobovacích, zdravotnických a technických základů. V takových případech může být povinnost týlového zabezpečení uložena týlu frontu (armády), do němož (níž) jsou spojenecká vojska začleněna, a mateřská armáda k tomu vyčlení své vlastní přiměřené síly a prostředky týlu. I v této situaci bude možné řešit týlové zabezpečení bez podstatných potíží, zejména bude-li dobře řešeno řízení převzatých spojeneckých týlových prvků.

Nejsložitější situace vznikne, dojde-li k začlenění jednotlivých divizí nebo sborů do sestavy jiné spojenecké armády nebo frontu, aniž by bylo možné vyčlenit k jejich týlovému zabezpečení odpovídající síly a prostředky. Tíha úkolů týlového zabezpečení bude tedy spočívat na týlu přejímající armády (frontu) s výjimkou zásobování **neunifikovaným** materiálem. Tento materiál může přisunovat pouze vlastník zdroje (zásob).

Bude-li tento zdroj (zásobovací etapa) vzdálen od zabezpečovacích vojsk (zejména bude-li umístěn mimo rámec uskupení, kde je spotřebitel dočasně

začleněn], bude možné řešit přísun těchto zásob jen za předpokladu použití rychlých dopravních prostředků, většího předstihu požadavků spotřebitele vůči zásobovacímu zdroji a preference v pořadí přísunu.

Možnost zásobování **unifikovaným** materiálem je limitována pouze množstvím potřebných zásob nebo též jejich vzdáleností od místa potřeby a možnostmi jejich přepravy, tedy v podstatě faktorem času. Tyto skutečnosti se projevují výrazně pouze při vzniku **náhlé** potřeby **většího** množství materiálu, např. při hromadných ztrátách.

Domnívám se, že poslední varianta bude spíše výjimkou, vynucenou okolnostmi. Přesto však musíme i s ní počítat.

V souvislosti s problematikou materiálního zabezpečení vojsk, u nichž došlo ke změně podřízenosti, vyvstává do popředí otázka **unifikace** techniky a materiálu. Požadavek studovat možnosti další účelné standardizace a unifikace výzbroje, techniky a předmětů zásobování je proto jeden z hlavních závěrů týlové konference.

Unifikace by ve válce podstatně usnadnila změnu podřízenosti celých svazů, svazků bez dosavadních potíží, zejména zjednodušením zásobovacího procesu a opravářské činnosti. Je tedy jednou z významných cest ke zkvalitňování materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení vojsk. To je ovšem její druhotný význam. Hlavní smysl unifikace spočívá v tom, že pomáhá k uplatňování účelné delimitace výzkumu, vývoje a výroby v rámci koalice, ke zvyšování produktivity práce shromadňováním výroby na jedné a omezením sortimentu výroby v jedné zemi na druhé straně. Tyto otázky podrobně rozebíral plk. ing. Berný ve Vojenské mysli č. 3/1970.

Unifikace ve vojenské oblasti směřuje jednak mimo rámec jednotlivých armád koalice, tedy k unifikaci techniky a materiálu ve všech spojeneckých armádách, jednak dovnitř každé armády, kde je nezbytné unifikovat techniku a materiál všech druhů vojsk (např. vybavovat vojska a týly dopravní technikou podobných parametrů, unifikovat mostní materiál silničního a železničního vojska apod.). Na základě licencí je nejhrouběji rozvinuta unifikovaná výroba některých bojových prostředků (tanky, letadla), některé prostředky dodává SSSR (raketové zbraně aj.).

U týlového materiálu je z hlediska potřeb unifikace nejdůležitější **materiál služby PHM**, a to především se zřetelem k tomu, že tvoří podstatnou část objemu přísunu materiálu vůbec. Zde je nutné v perspektivě přikročit od uskutečněných opatření v oboru pohonných hmot a maziv (jde o konkrétní určení možnosti záměn jednotlivých druhů materiálu na základě ekvivalentních parametrů) k unifikaci technických prostředků služby, zejména spojovacích elementů potrubní techniky, která by vytvořila podmínky k rychlému propojení, zřízení náhradních tras, okruhů polních produktovodů jako velmi efektivního dopravního prostředku pro pohonné hmoty.

V **dopravních prostředcích** jako nejschůdnější postup jít od typizace **základních** parametrů jednotlivých kategorií vozidel (např. jednotných norem obloženosti u typizovaných řad) k typizaci vozidel v **dílčích** ukazatelích a posléze i k licenční výrobě různých kategorií vozidel v jednotlivých státech Varšavské smlouvy podle doporučení unifikační komise RVHP.

U **proviantu a výstroje** jsou možnosti unifikace omezeny určitými zvyklostmi a tradicemi. Výjimkou je polní výstroj, kde jsou dílčí zkušenosti ze spolupráce armád Varšavské smlouvy. Je však možné přistoupit k unifikaci u řady druhů proviantní a výstrojní techniky, zejména u výrobních a dílenských zařízení a prostředků k přepravě a skladování pitné vody.

U **zdravotnické** techniky a materiálu lze bez problémů unifikovat individuální prostředky zdravotnické ochrany a pomoci. Perspektivně bude vhodné unifikovat některé druhy obalů k použití v poli (zejména na krev, plasmu, plyny aj.) a rovněž univerzalizovat některá zařízení k odsunutím raněných v různých dopravních prostředcích.

V oboru **silničního** materiálu je potřebné unifikovat prostředky k regulaci dopravy (současně však ujednotit i normy k činnosti pořádkových orgánů), dále je možná i potřebná unifikace některých silničních strojů a paletizačního a obalového materiálu.

Unifikace by měla směřovat i ke zvýšení univerzálnosti použití techniky, zejména k umožnění použití jejich víceúčelových modifikací při zachování stejných základních prvků.

Použití určitého druhu techniky má nesporně vliv i na organizaci sil, které tuto techniku používají. Proto se může realizace některých opatření k unifikaci techniky a materiálu odrazit i v oblasti struktury týlových jednotek, útvarů a zařízení. To je ovšem otázka odvozená a pro dané téma není aktuální.

Velmi důležitý činitel, podmiňující úspěšné vedení soudobých operací, je rovněž **unifikace a formalizace dokumentů**.

Týlová konference posoudila i tuto otázku a dospěla k závěru, že využití jednotné formalizované operačně týlové dokumentace je jedna z nezbytných podmínek nepřetržitého zabezpečení vojsk ve společně vedených operacích.

Pracovní porada zástupců všech armád států Varšavské smlouvy, konaná několik měsíců po týlové konferenci v NDR, se zabývala již zcela konkrétními otázkami, jak tento úkol realizovat co do rozsahu, obsahu i formy dokumentace i v oblasti týlového zabezpečení.

Problematika týlového zabezpečení společně vedených operací není ovšem zdaleka vyčerpána těmito poznámkami k týlovému zabezpečení spojeneckých vojsk v sestavě jiných armád a s tím související problematiky unifikace techniky a materiálu a týlové dokumentace. Týlová vojenská vědecká konference se zabývala řadou dalších otázek a je samozřejmé, že se k jejím závěrům budeme v praktické práci v oblasti týlového zabezpečení ještě dlouho vracet a využívat získané poznatky k dalšímu zlepšování práce týlu ČSLA.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Bojová pohotovost průzkumu přihraničního vojenského okruhu

Průzkum přihraničních vojenských okruhů a armád může s úspěchem splnit své úkoly v tom případě, budou-li jeho orgány, síly a prostředky na vysokém stupni bojové pohotovosti.

V současné době mají vojska pohraničních vojenských okruhů tři stupně bojové pohotovosti. Stálo, zvýšenou, plnou. Liší se jedna od druhé určením a konkrétními ukazateli, charakteristickými pro ten který stav bojové pohotovosti každého druhu vojsk, služeb, v tom i průzkumu v závislosti na jejich úloze a místě v boji a operaci, na jejich úkolech a termínech splnění, na podmínkách válčiště atd. Zabezpečení vysoké bojové pohotovosti průzkumu závisí na mnoha faktorech; v první řadě na vypracování zásad jednotného určení a základních ukazatelů stupně bojové pohotovosti průzkumu. V celku tyto faktory vymezují objem opatření, která musí vojenský okruh a armáda uskutečnit včas, ještě v době míru. Nutnost hlubšího zkoumání otázek bojové pohotovosti průzkumu podmiňují i jiné okolnosti.

1. Existují názory na operační průzkum, který neustále „vede boj“ a vzhledem k tomu je vždy v plné pohotovosti. Na druhé straně však přece známe, že v době míru vedeme průzkum jen částí sil a prostředků a že objem úkolů, charakter jeho činnosti a podmínky vedení se liší zásadně od těch, které budou v předvečer a na počátku války.

2. V praxi vojsk chápou velitelé a štáby někdy bojovou pohotovost poněkud zjednodušeně; dívají se na ni hlavně z hlediska vycvičenosti útvarů a jednotek v souvislosti s činností po vyhlášení bojového poplachu a opuštění obyvatelských prostorů.

3. Při přípravě sil a prostředků průzkumu k válce nevěnujeme vždy pozornost nejdůležitějším požadavkům, které na ně klademe v soudobých podmínkách. Zejména to, že síly a prostředky průzkumu všeho druhu musí zabezpečit zjištění takového množství objektů nepřítele, v první řadě jeho jaderných zbraní, jejichž zničení umožní vojskům úspěšně vést bojovou činnost v jaderné i konvenční válce. Musí mít schopnost přejít do plné pohotovosti za takovou dobu, která by zajistila zjistiť nejdůležitější objekty nepřítele, než uvede

do úplné bojové pohotovosti hlavní uskupení svých vojsk. Průzkum musí být schopen do zahájení bojové činnosti, během prvního dne a maximálně během 3—4 dní operace zasadit většinu svých hlavních sil a prostředků. Vysoká bojová pohotovost průzkumu v době míru je jedním z hlavních faktorů bojové pohotovosti vojsk, neboť na každodenní informovanosti a vojenskopolitické situaci v odpovídající části válčiště, na schopnosti rychle reagovat na jakékoli změny této situace a včas získávat potřebné zprávy velení, na tom ve značné míře závisí včasný přechod vojsk do úplné bojové pohotovosti, přijetí rozhodnutí pro první operaci a účinnost použití jaderných zbraní a vojsk v ní.

Ne vždy plně hodnotíme podmínky a charakter činnosti průzkumu v době míru, v předvečer války i na počátku války. Tyto podmínky nejsou stálé. Zesílení napětí v mezinárodní situaci, časté provokace nepřátelských sil v blízkosti státních hranic vyžadují na průzkumu vysokou bdělost, operativnost a pružnost. Čím více nazrává nebezpečí přímého napadení nepřítele, tím více se zvětšuje objem úkolů, komplikuje se situace týlu nepřítele, zintenzivňují příhraniční a zpravodajský režim, opatření maskování a dezinformace, rychleji se mění rozložení objektů.

Konečně nebereme v úvahu ani to, že pohotovost průzkumu není určována jen pohotovostí průzkumných útvarů a jednotek, ale především pohotovostí vyslaných průzkumných orgánů z jejich sestavy; jejich počet a doba přípravy je značně větší než u bojových jednotek vojsk.

To vše vyžaduje včasnou, pečlivou a neustálou přípravu všech sil a prostředků, které působí jak v době míru, tak i v pozdější době k vedení aktivního průzkumu v období ohrožení a potom i na začátku války. Taková příprava musí směřovat k přesnému splnění všech průzkumných a speciálních opatření co do cíle, času a místa a také k ochraně sil a prostředků průzkumu před účinky zbraní hromadného ničení nepřítele, před jeho zpravodajskými orgány, diverzními průzkumnými skupinami a radiotechnickými prostředky.

Co tedy rozumíme pod bojovou pohotovostí průzkumu příhraničního vojenského okruhu a armád? Bojová pohotovost průzkumu — to je jeho stav určující stupeň pohotovosti sil a prostředků a nezbytných podmínek k úspěšnému plnění úkolů jak v době míru, tak i při zahájení války. Zahrnuje dva nerozlučně spjaté prvky:

— průzkumové možnosti vojsk příhraničního vojenského okruhu, které závisí na množství a sestavě sil a prostředků, na odpovídající organizaci, na stupni pří-

pravy průzkumníků, jejich znalostech a morálně bojových vlastnostech a konečně na existenci a stavu bojové, průzkumné, speciální techniky, výzbroje s potřebnými takticko-technickými daty a jiných materiálně technických prostředků;

— schopnost sil a prostředků průzkumu včas a organizovaně zahájit plnění úkolů na základě všech dříve a systematicky připravených opatření, která zabezpečí včasné doručení všech potřebných zpráv o nepříteli velitelům k přijetí rozhodnutí pro operaci a rovněž rychle převést průzkumové orgány, útvary a jednotky z mírového na válečný stav.

Bojovou pohotovost průzkumu charakterizují určité ukazatele. Přitom v praktické činnosti štábů příhraničních vojenských okruhů je velmi důležité rozlišovat podobné ukazatele pro jednotlivé průzkumové útvary a jednotky a pro průzkum okruhu a armády v celku.

Pro průzkumné útvary a jednotky jsou to v podstatě tyto ukazatele:

— doplnění osobami, výzbrojí, průzkumnou, speciální a jinou bojovou technikou;

— stav výzbroje a vojenské techniky, jak odpovídají soudobé úrovni vědy, techniky a podmínkám daného válčiště;

— existence nezbytných materiálně technických prostředků;

— stav politické a speciální přípravy vojsk a stupeň operačně průzkumné kvalifikace důstojníků;

— schopnost organizovaně přejít do pohotovosti ke splnění bojových úkolů nebo k mobilizování v určené době;

— stupeň účinnosti průzkumu v době míru (je-li veden) a připravenost pohotovostních sil a prostředků k okamžité činnosti;

— množství průzkumných orgánů (skupin, osádek, hlídek aj.) které útvar nebo jednotka může vyslat, hodnota jejich přípravy a materiálně technického zabezpečení ke splnění úkolů v první operaci;

— stav vojenské kázně a podmínek života a služby vojsk.

Bojová pohotovost průzkumu příhraničního vojenského okruhu a armád v celku sestává z bojové pohotovosti jejich organických útvarů a jednotek. Bylo by ovšem velmi chybné hodnotit ji jen jako souhrn pohotovosti různých útvarů, jednotek a orgánů průzkumu. V soudobých podmínkách průzkumu může splnit s úspěchem své úkoly v tom případě, jestliže činnost průzkumných orgánů, útvarů a jednotek bude včas sjednocena jednotným cílem, zámyslem a celkovým plánem činnosti, jestliže budou včas vytvořeny všechny

podmínky k organizovanému rozvinutí a účinné činnosti průzkumných útvarů v předvečer a na začátku války. Kromě toho úspěch průzkumu v první operaci a ve válce v celku bude záviset na opatřeních organizačního a mobilizačního charakteru, které je nutné připravit v rámci operačního svazu rovněž podle jednotného plánu. K nim v první řadě patří organizace a plánování průzkumu v době míru ve prospěch vedení první operace, příprava orgánů velení a podmínek k vytvoření uskupení sil a prostředků, sladění

různých průzkumných útvarů k vedení komplexního průzkumu v rámci operačního svazu, příprava různorodých kádrů průzkumníků pro válečnou dobu ze záloh, plánování mobilizačních opatření průzkumu ve vojenském okruhu a armádě, organizace systému materiálně technického zabezpečení průzkumných útvarů v jaderné válce.

Na základě těchto úvah můžeme udělat závěr, že bojová pohotovost průzkumu přihraničního vojenského okruhu a armád je charakteristická čtyřmi hlavními faktory.

Síly a prostředky průzkumu a jejich stav

Míníme tím síly a prostředky, které působí v době míru a jsou předurčeny k rozvinutí v předvečer, na začátku a v průběhu války. Musí být schopny splnit úkoly, které má plnit průzkum na daném válečném rozvinutých svazků a operačních svazů na celé plánované období bojové činnosti a především v první operaci. Důležitý význam přitom má organizační struktura průzkumných útvarů a průzkumu vojenského okruhu v celku. Je nutné, aby zabezpečila výhodné sepětí druhů průzkumu, vysokou samostatnost a akceschopnost každého útvaru a jednotky, operativnost velení průzkumným orgánům, neustálou pohotovost k činnosti v libovolné situaci, nejlepší možnosti bojové přípravy a rychlý přechod útvarů a jednotek z mírového na válečný stav. Organizační struktura sil a prostředků průzkumu musí umožnit úspěšné plnění úkolů v soudobé operaci bez jakýchkoli závažných změn.

V rámci bojové pohotovosti je nutné vysoké procento naplnění průzkumných útvarů a jednotek vzhledem k válečné organizaci jak dobře připravenými osoba-

mi, tak vybavením výzbrojí, bojovou, průzkumnou a speciální technikou, dopravními prostředky, municí, výstrojí, potravinami a jinými materiálně technickými prostředky. Složení těchto sil a prostředků musí odpovídat způsobům ozbrojeného boje a podmínkám vedení průzkumu na daném válečném. Morálně politický stav a kázeň vojsk, polní výcvik a sladění útvarů je rovněž nutné udržovat na vysoké úrovni.

Zkušenosti Velké vlastenecké války a poválečných cvičení ukazují, že k udržení bojové pohotovosti průzkumu je velmi důležité doplňovat vzniklé ztráty vojsk a techniky, vytvářet nové útvary a jednotky v průběhu války. Poslední úkol závisí na velikosti zálohy průzkumníků z počtu osob povinných vojenské služby v záloze, na přijatém systému jejich přípravy a neustálém udržování jejich kvalifikace. Důležité rovněž je včas vytvářet v okruhu zálohy bojové, průzkumné a speciální techniky výzbroje a všech potřebných materiálně technických prostředků.

Objem a kvalita včas uskutečněných opatření, která zabezpečí organizovaný vstup sil a prostředků průzkumu vojenského okruhu do boje a jejich účinné použití ve prospěch první operace

K těmto opatřením patří:

— včasné varování velitelství vojenského okruhu, nebo na jeho základě zformovaného frontu, o možné agresi a příprava podkladů k přijetí konečného rozhodnutí pro operaci;

— skryté a rychlé narůstání úsilí průzkumu v první operaci k podstatnému zkrácení splnění důležitých průzkumných a speciálních úkolů.

Průzkum musí mít kdykoli zprávy o činnosti protistojících sil nepřítelů a o objektech, které předpokládáme ničit v prvním jaderném úderu. Toho průzkum dosahuje vysokou úrovní organizace a ne-

ustálým zvyšováním jeho účinnosti v době míru a dobře sladěným využíváním získaných zpráv. Kromě toho je důležité, aby průzkum pečlivě proěřoval klíčové body, úseky a objekty, kde se mohou projevit průzkumné příznaky bezprostřední přípravy agrese. Zprávy o situaci na válečném jsou podkladem i úspěšné činnosti každého druhu operačního průzkumu. Ani jeden z nich v podmínkách rychle probíhajících a vysoce manévrovacích operacích nemůže v krátkých lhůtách plnit úkoly, jestliže v době míru neshromáždí všechny potřebné zprávy o důležitých rajónech a objektech v předpokládaném prostoru činnosti.

Účelné organizace a účinného vedení průzkumu v první operaci frontu a armády dosáhneme včasným a maximálně reálným plánováním průzkumu na všech stupních. Přitom plánování na první operaci zahrnuje v sobě všechny otázky organizace a vedení průzkumu, v tom i zpracování dokumentů velení, spojení, dovedení úkolů vykonavatelům, plán součinnosti s pohraničními vojsky, s průzkumem sousedních vojenských okruhů, s druhy ozbrojených sil (PVOS, dálkovým letectvem) a s jinými průzkumnými orgány, které působí v pásmu frontu a armády a konečně dokumenty materiálně technického a všestranného bojového zabezpečení činnosti průzkumu. Nejpečlivěji planujeme a připravujeme důležité a složité průzkumné a speciální opatření, např. první vzlet průzkumného letectva, vysazení průzkumných skupin do týlu nepřítelů, zmaření jeho zpravodajské činnosti, zvýšení obrany-

schopnosti před rušením spojovacích prostředků, odolnost orgánů, útvarů a jednotek průzkumu.

Ve prospěch bojové pohotovosti průzkumu ještě v době míru vytváříme účelné uskupení jeho sil a prostředků na válčišti, které umožní skrytý a rychle rozvinout síly a prostředky i narůstání úsilí v nebezpečném období i při zahájení bojové činnosti. Velký význam má určení a včasné splnění objemu a kvality opatření při přípravě válčiště s cílem vytvořit výhodné podmínky k rozmístění sil a prostředků průzkumu, zabezpečení jejich rychlého rozvinutí, maskování a skrytí a rovněž ke zkrácení doby splnění průzkumných a speciálních úkolů. Taková opatření jsou např. příprava letišť průzkumného letectva, příprava prostorů operačního rozvinutí průzkumných útvarů a os přesunu k nim, ukrytí techniky a materiálně technických prostředků.

Objem a kvalita včas uskutečněných opatření, která zabezpečí organizovaný a rychlý přechod stálých i záložních sil a prostředků průzkumu z mírového na válečný stav

Zvláštního významu nabývá zkrácení doby uvedení průzkumných útvarů a orgánů působících v době míru na nejvyšší stupeň bojové pohotovosti s cílem úspěšně splnit uložené úkoly a dále včasné jejich vyvedení zpod očekávaných jaderných úderů nepřítelů. Obojího dosahujeme podrobným plánováním, přípravou a všestranným materiálně technickým zabezpečením takových opatření, např.

- uvědomění a shromáždění vojsk po vyhlášení bojového poplachu, odkonzervování vojenské techniky, vyvedení jednotek a útvarů průzkumu z prostorů mírové dislokace do prostorů operačního předurčení, vyvezení nezbytných materiálně technických prostředků;

- rozvinutí průzkumných útvarů a formování nových podle stanovených časů;

- převedení všech mírových sil a prostředků průzkumu na režim práce ve válce.

Při uskutečňování těchto opatření nabývá zvlášť důležitého významu správné určení obsahu stupňů bojové pohotovosti (stálé, zvýšené a úplné) sil a prostředků průzkumu a postupného přechodu z jednoho stupně do druhého.

Vzhledem k tomu, že průzkum na rozdíl od jiných druhů bojového zabezpečení nejen provází, ale i předchází bojové činnosti vojsk, jeho síly a prostředky musí vždy předstihovat vojska a v libovolné době být nejméně o jeden stupeň pohotovosti výše. Tak např. při uvedení vojsk do zvýšeného stupně pohotovosti síly a prostředky průzkumu musí být již v úplné

bojové pohotovosti. Podobného předstihu můžeme ovšem dosáhnout nejen uvedením útvarů a jednotek průzkumu na vyšší stupeň pohotovosti dříve než uvedeme na daný stupeň pohotovosti vojska, ale i stanovením a udržováním vyšších ukazatelů stálé bojové pohotovosti.

Stálá bojová pohotovost průzkumu přihraničního vojenského okruhu a armády musí určovat takový jeho stav, při němž část sil a prostředků vede nepřetržitý a aktivní průzkum každodenní činnosti ozbrojených sil pravděpodobného nepřítelů s cílem získat velení kdykoli potřebné zprávy o rozmístění jeho životně důležitých objektů, vojsk a charakteru jejich činnosti. Přitom druhá část sil a prostředků průzkumu plní úkoly bojové přípravy a je ve stavu, který ve stanovené době umožní přechod do úplné bojové pohotovosti a splnění průzkumných úkolů k zabezpečení použití jaderných zbraní a vojsk v operaci.

K zabezpečení vysoké stálé bojové pohotovosti průzkumu požadujeme určité základní podmínky (ukazatele). Ve frontu a armádě dodržujeme plné doplnění průzkumných útvarů a jednotek, které má dosahovat v početních stavech nejméně 95 % a v počtech specialistů 100 % válečných počtů. Na každý průzkumný leton počítáme nejméně 1,5 připravené osádky. Doplnění výzbrojí, bojovou a speciální technikou má dosahovat 100 % a v technicky dokonalém stavu má být 85 % veškeré techniky (zbytek může být v opravě, na profylaktické prohlídce atp.). Při-

prava důstojníků, poddůstojníků a vojnů a jejich polní výcvik směřují k tomu, aby zabezpečily splnění průzkumných a speciálních úkolů v podmínkách soudobých operací.

Nepřetržitý a aktivní průzkum pravděpodobného nepřítele v míru všemi dostupnými silami a prostředky a metodami v souladu s úkoly generálního štábu s cílem včas předejít připravovanou agresi a zabezpečit první jaderný úder je hlavním ukazatelem jeho stále bojové pohotovosti. Přitom je důležité mít hotovostní síly a prostředky k nepřetržitému řízení a včasnému zesílení průzkumu na hlavních směrech a objektech při náhlé změně situace, nebo k získání prvních příznaků bezprostřední přípravy agrese a rovněž ke shromáždění a nepřetržitému zpracování zpráv a jejich dovedení do zainteresovaných štábů. Stav ostatních sil a prostředků průzkumu musí umožnit během maximálně 5 až 6 hodin (vzhledem k tomu, že hlavní uskupení vojsk NATO je uvedeno do bojové pohotovosti za 10–12 hodin) uvést je do úplné bojové pohotovosti a v případě potřeby je zasadit do boje v zápatí za hotovostními silami.

Jedním z ukazatelů stále bojové pohotovosti je přesná součinnost sil a prostředků průzkumu jak uvnitř operačního svazu, tak i s jinými silami a prostředky průzkumu, které působí už na daném válečném, dále nepřetržitě, pevně, operativně a skryté spojení s podřízenými útvarů, s generálním štábem, štábem pohraničních vojsk a ostatními průzkumnými orgány. Nejdůležitější podmínkou tohoto stupně bojové pohotovosti je včas a pečlivě do všech podrobností rozpracovaný plán průzkumu na první operaci, jehož součástí je přesné stanovení pořadí dovedení všech bojových úkolů a opatření při jeho realizaci jednotlivým vykonavateli.

Přitom je důležité, aby plán průzkumu na první operaci těsně navazoval na mobilizační plán a na plán uvedení útvarů, jednotek a orgánů průzkumu do zvýšeného a úplného stupně bojové pohotovosti. Nezbytným ukazatelem stále bojové pohotovosti jsou rovněž předem vytvořené zásoby materiálně technických prostředků, jejich patřičná ochrana a včasný výdej.

Zvýšená bojová pohotovost průzkumu přihraničního vojenského okruhu a armády je takový jeho stav, z něhož síly a prostředky průzkumu v minimálně krátké době na signál mohou přejít do úplné bojové pohotovosti a vyjít z ubytovacích prostorů k plnění bojových úkolů nebo do prostorů soustředění a mobilizování. Tento stupeň bojové pohotovosti bude pravidlem při zostření nejen všeobecné mezinárodní

situace, ale i na daném válečném a v době konání velkých vojenských cvičení agresivních imperialistických bloků. Tento stupeň bojové pohotovosti průzkumu může být vyhlášen i tehdy, jsou-li vojska okruhu ve stavu mírového výcviku.

Zvýšená bojová pohotovost průzkumu znamená:

- maximální zesílení vedení průzkumu nepřítele všemi druhy a způsoby, které jsou k dispozici v období ohrožení;

- zvětšení počtu hotovostních sil a prostředků a zvýšení jejich pohotovosti převedením do stavu bojové pohotovosti značného množství, a pro některé druhy průzkumu i všech sil a prostředků;

- zesílení hotovosti na místech velení náčelníka průzkumu vojenského okruhu a armád, na VS útvarů a jednotek rádiového a radiotechnického průzkumu;

- částečné rozvinutí prostředků velení a spojení v souladu s plánem průzkumu a upřesnění celé plánovací dokumentace na první operaci.

Tento stupeň bojové pohotovosti předvidá skryté úplné zmobilizování všech útvarů a jednotek průzkumu.

Při vyhlášení tohoto stupně bojové pohotovosti útvarů a jednotky se připravují k okamžitému opuštění ubytovacích prostorů a vyvedení materiálně technických prostředků. Všichni příslušníci se vrací z dovolených a odvelení, důstojníci přecházejí na kasárenský život. Výzbroj a bojová technika se připravuje do bojové pohotovosti, pohyblivé zásoby materiálních prostředků se nakládají na dopravní vozidla. Kromě toho dochází k upřesnění os přesunu a prostorů operačního předurčení nebo soustředění, k zesílení ochrany a k přijetí opatření protijaderné a protichemické ochrany.

Úplná bojová pohotovost průzkumu nastává při bezprostředním nebezpečí napadení nepřítele. Znamená schopnost průzkumných útvarů a jednotek rychle plnit bojové úkoly. Je to takový stav, kdy vedou aktivní a cílevědomý průzkum nepřítele podle cílů a plánu první operace frontu a armády maximálně možným a dostupným množstvím druhů sil a prostředků, které jsou uvedeny na režim práce válečné doby. Ostatní síly a prostředky průzkumu (útvarů a jednotky vzdušného průzkumu, skupiny hloubkového průzkumu, průzkumné skupiny divizí a pluků) jsou připraveny okamžitě na signál zahájit splnění bojových úkolů z ubytovacích prostorů a prostorů rozmístění nebo z prostorů operačního rozvinutí. Průzkum vojenského okruhu můžeme uvést do stavu úplné bojové pohotovosti buď z mírové doby, nebo

ze zvýšené bojové pohotovosti. Průzkumové útvary a jednotky proto cvičíme na těžší variantu — na uvedení do úplné bojové pohotovosti přímo ze stavu mírového života.

Základním obsahem uvedení průzkumu příhraničního vojenského okruhu a armád do úplné bojové pohotovosti je tedy další narůstání jeho úsilí s cílem získat ověřené zprávy o době možného zahájení bojové činnosti nepřítelů a zabezpečit pro velení zprávy nezbytné pro první úder, dále maximálně zvýšit počet hotovostních sil a dokončit přípravu k činnosti všech sil a prostředků průzkumu v nejkratších lhůtách.

Průzkum příhraničního vojenského okruhu je v úplné bojové pohotovosti v případě, že

- rozvinul v období nebezpečí napadení maximálně možné množství sil a prostředků, vede aktivní průzkum podle upřesněného plánu na první operaci;

- průzkumné letectvo je rozptýleno (vyžaduje-li to situace) na záložních letištích a nejméně 2/3 osádek je připraveno ke vzletu za 3—5 minut (ve stavu úplné bojové pohotovosti delší dobu, část těchto sil převádíme na menší stupeň bojové pohotovosti);

- příslušníci průzkumných útvarů a jednotek jsou zmobilizováni, vystrojeni a připraveni ke splnění bojových úkolů, útvary jsou doplněny průzkumnou a speciální technikou, připravenou k bojovému použití;

- průzkumné skupiny útvarů a svazků jsou vyvedeny ve výchozích prostorech a orgány agenturního a speciálního průzkumu

mu jsou v pohotovosti k přepravě do týlu nepřítelů nebo k okamžité činnosti.

Kromě toho útvary a jednotky rádiového a radiotechnického průzkumu svazů a svazků prvního sledu jsou rozvinuty v bojových postaveních a aktivně pracují; je organizováno přesné a stále velení silám a prostředkům průzkumu, součinnost uvnitř útvarů a jednotek frontu a armády i s jinými průzkumnými orgány a rovněž s útvary protirádiové činnosti. S dodržetím dřívějšího režimu práce rádiových prostředků je zřízeno stále, skryté a operativní spojení se všemi orgány, útvary a jednotkami průzkumu, s generálním štábem a rovněž spojení se všemi zainteresovanými instancemi. Všechny pohyblivé a nedotknutelné zásoby průzkumných útvarů a jednotek včetně výzbroje, padáková a výsadková výstroj, ženijní a speciální průzkumná technika, munice, potraviny a výstroj a jiný materiál jsou vyvezeny do prostoru operačního rozvinutí.

Při uvedení sil a prostředků průzkumu do úplné bojové pohotovosti věnujeme zvláštní pozornost skryté činnosti, usku-tečňovat ji jako cvičení a jiná opatření obvyklé činnosti, zabezpečovat PVO, ochranu před ZHN a nepřetržitě velet útvarům a jednotkám.

Zkušenosti ukazují, že doba pobývání vojsk, v tom i sil a prostředků, ve stále a úplné bojové pohotovosti může být dlouhá. V souvislosti s tím má velký význam kontrola jejího neustálého udržování v průzkumných útvarech, jednotkách a orgánech velení, kontrola vysoké bdělosti a pohotovosti k okamžité činnosti.

Objem a hodnota uskutečňovaných opatření k udržení dosažené úrovně bojové pohotovosti a její další zdokonalování

K nim patří:

- včasné reagování na změny úkolů, situace a podmínek vedení průzkumu na válčišti;

- upřesnění všech zpracovaných dokumentů na první operaci a upřesnění činnosti k přípravě sil a prostředků;

- zavedení tvrdého pořádku, který

ovlivní výchovný proces, bojovou práci a život průzkumných útvarů a jednotek a uskutečnění pravidelných a neočekávaných prověrek stavu bojové pohotovosti průzkumných útvarů a jednotek vojenského okruhu a armád v celku;

- splnění speciálních výzkumů, tvůrčí uplatnění všech kladných a odstranění zjištěných nedostatků.

Bojová pohotovost průzkumu zahrnuje mnoho vzájemně spjatých opatření, která musíme zkoumat, v jejich jednotě a v soustavě samostatných prvků. Příhraniční vojenský okruh a armáda mají síly a prostředky průzkumu velmi různorodé co do určení, organizace, výzbroje, technického zabezpečení a způsobů činnosti. Proto dosažení rychlých, dovedných a sladěných činností těchto sil a prostředků v jaderné válce — to je velmi složitý úkol, který vyžaduje čas, systematický výcvik, výzkum a tvůrčí přístup ke každému opatření. Spolu s tím vysoké bojové pohotovosti průzkumu příhraničního vojenského okruhu a armády můžeme dosáhnout ne nějakým jednorázovým aktem, ale každodenní, úsilovnou a houževnatou prací velitelů a štábů, všech příslušníků útvarů a jednotek průzkumu.

Zkušenosti z přípravy velitelů a štábů

Jednou z nejvyšších forem přípravy velitelů, štábů a vojsk jsou vojsková taktická cvičení s bojovou střelbou. Tato zaměstnání je účelné organizovat komplexně, aby zahrnovala takové učební otázky, které by se týkaly všech druhů bojové činnosti. Tak např. na jednom z armádních cvičení zahrnovalo určené téma prověrku bojové pohotovosti cvičících štábů a vojsk, jejich vyvedení do záložních a neplánovaných prostorů, provedení mobilizačních opatření, procvičení přípravy útočné operace s přechodem do obrany k odražení protiúderu velkých sil nepřítele. Divize, která zahájila vlastní cvičení bojovými střelbami, řešila tyto úkoly: organizace a vedení útoku z chodu, manévr silami a prostředky ke zničení záloh nepřítele, odražení protiztečí nepřítele, průlom mezi-lehlého postavení v noci, zahájení a metodu skupinového jaderného úderu a likvidaci následků jaderných úderů nepřítele, násilný přechod horské řeky s použitím vrtulníkového výsadku, rozvinutí útoku omezenými silami a přechod do obrany.

Učební úkoly je vhodné procvičovat v několika etapách. Trvá-li armádní cvičení celkem 7—8 dní, je možné divizní cvičení plánovat ve 3—4 dnech jen v některé z etap armádního cvičení.

Zásadní význam pro splnění stanovených úkolů cvičení má správné a rychlé přijetí rozhodnutí, které odpovídá dané situaci. Proto dále uvedeme poznatky z postupu při přijetí rozhodnutí a z organizace předání úkolů vojskům.

Je pochopitelné, že ten, kdo rychleji přijme správné rozhodnutí a doručí vykonavatelům, má větší předpoklady dosáhnout úspěchu v operaci a boji. Proto se neustále zdokonaluje metodika přijímání rozhodnutí a předávání úkolů podřízených vojskům.

Na základě zkušeností z řady cvičení a válečných her je možné počítat s touto metodou práce velitele a štábu při přípravě rozhodnutí a při formulování úkolů podřízeným.

Po obdržení operační směrnice velitel frontu spolu se členem vojenské rady, s náčelníkem štábu frontu, náčelníky operační a zpravodajské správy, náčelníkem raketového vojska a dělostřelectva a velitelem letecké armády zahájí studium směr-

nice, ujasní si úkol, zhodnotí situaci a stanoví záměr operace i úkoly vojskům. Tato činnost trvá přibližně 1,5–2 hod. Na pracovišti velitele současně zakreslí důstojníci operační správy úkol frontu, záměr operace a úkoly vojsk do 3 (tří) map. Podle potřeby vydává operační správa frontu souběžně předběžná nařízení velitelům svazů (svazků).

Při přípravě rozhodnutí je nejsložitější určit způsob zahájení a metodu 1. jaderného úderu frontu. Omezené možnosti průzkumu před zahájením bojové činnosti nedovolují upřesnit konkrétně objekty, koordináty cílů a potřebnou kilotonáž. Proto při rozhodnutí pro 1. jaderný úder ještě před zahájením bojové činnosti není nutné uvádět koordináty pro každý objekt, kromě nepohyblivých cílů. V tomto případě postačí určit pro většinu objektů jen celkové množství a ráži jaderné munice.

Za 1,5–2 hodiny po obdržení operační směrnice ukládá velitel frontu a náčelník operační správy telefonicky (s využitím VČ, ZAS) úkoly armádám a současně náčelník štábu frontu provádí operační orientaci těm náčelníkům druhů vojsk a služeb, kteří se nepodíleli na přípravě rozhodnutí. Od této doby začíná souběžné plánování u frontu i u armády.

Obdobné metodiky práce se využívá při přípravě rozhodnutí a při předávání úkolů na stupni armády, divizí a útvarů. K rychlému předání úkolů je nutné zabezpečit utajení spojení od frontu po pluk a široké využití formalizované dokumentace na všech stupních za 8 hodin, přičemž jednotlivé stupně velení mají k dispozici pro vlastní práci tuto dobu: front — 5 hodin, armáda — 4 hodiny, divize (pluk) — 3 hodiny.

Předáním úkolů vykonavatelům nekončí příprava operace. Dále pokračuje zpracování plánovacích dokumentů, organizace součinnosti, praktická příprava vojsk k bojové činnosti, kontrola jejich pohotovosti apod. Tato činnost si může vyžádat další čas, jehož délka bude záviset na konkrétní situaci. V žádném případě však snaha o zkrácení přípravy bojové činnosti nesmí negativně ovlivnit kvalitu celkové přípravy.

V průběhu operace jsou kladeny mimořádné nároky na operativnost práce a štábů při řízení vojsk. Toto období je charakteristické rychlými a zásadními změnami situace, což vyžaduje neustále

hledat nové způsoby sběru a zpracování informací o situaci i nové formy přípravy rozhodnutí a předání úkolů vojskům. Dosavadní zkušenosti ukazují, že pro sběr, zpracování a vyhodnocení informací o situaci se vynakládá při dnešních prostředcích spojení a metodách práce štábů ještě příliš mnoho času: 2–3 hodiny u frontu, 1,5–2 hod. u armády a 1 hod. u divize. Je pochopitelné, že v podmínkách manévrové bojové činnosti jsou tyto časy velmi problematické, zejména při přípravě rozhodnutí k zahájení jaderných úderů.

Možné cesty ke zkrácení těchto časů můžeme hledat ve zlepšení úrovně spojujících prostředků, v likvidaci zbytečných mezičlánků a mezistupňů, kterými procházejí jednotlivé zprávy apod. Například je možné zabezpečit předání získaných zpráv současně několika stupňům velení např. z paluby průzkumných letounů současně předávat zprávy všem zainteresovaným štábům apod.).

V průběhu operačních cvičení můžeme v posledním období pozorovat tendenci, směřující ke společnému rozmisťování velitele s hlavními funkcionáři daného štábu. Na stupni frontu nebo armády se vytváří tzv. středisko velení, do kterého patří kromě velitele a náčelníka štábu i náčelníci operační a zpravodajské správy, náčelník raketového vojska a dělostřelectva a u frontu i velitel letecké armády. Toto středisko je vybaveno všemi druhy spojení, které dovolují velet vojskům jak přímo z pracoviště velitele, tak i z pracovišť ostatních náčelníků.

Velký význam pro zabezpečení nepřetržitého velení vojskům má odolnost velitelských stanovišť, především střediska velení. Máme za to, že umístění střediska velení na automobilech tento problém neřeší.

Při přípravě operace a při jejím zahájení je středisko velení velitele frontu umístěno na chráněném velitelském stanovišti. V průběhu operace při přemisťování na vlastním území může být využito chráněné VS jedné z armád a také zařízení, budované ženijním vojskem z předem připravených typových konstrukcí.

Propočty ukazují, že ženijní prapor určený pro budování míst velení je schopen postavit takové zařízení (stavbu) za 1,5–2 dny, přičemž je toto zařízení schopné zabezpečit ochranu osob proti zásahu

jadernou municí střední ráže, nebude-li epicentrum výbuchu blíže než 500 m. Budou-li k dispozici tři soupravy uvedených konstrukcí, může být problém budování chráněných staveb (zařízení) pro střediska velení v průběhu operace úspěšně vyřešen.

Je zřejmé, že odolnost střediska velení před výbuchy jaderné munice velké ráže nelze plně zabezpečit. V souvislosti s tím byly v posledních 3—4 letech zkoumány možnosti předávání velení vojskům frontu z jednoho místa na druhé. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že PVS a VS armády nejsou schopna plně vyřešit úkol velení vojskům frontu, zvláště průzkumu, raketovým vojskům PVO frontu, protože mají nedostatečné orgány a prostředky velení. Pokud jde o TVS, jeho omezené možnosti nedovolují vážně uvažovat o tom, že by mu mělo být předáváno velení vojskům frontu.

Proto vedle dalšího hledání způsobu zabezpečení nepřetržitosti velení vojskům

cestou zvýšení odolnosti VS a předávání velení z jednoho místa na druhé je třeba zkoumat možnosti vytvoření dvou rovnocenných VS v operačních svazech: hlavního a záložního (jedno z nich je v provozu a druhé je v záloze).

Mohou být dva způsoby: první — určité zvýšení počtů velitelství frontu a armád, a druhý — zdokonalení metod práce orgánů velení, jejich určitá reorganizace (bez zvýšení tabulkových počtů) a zlepšení kvality přípravy generálů a důstojníků operačních štábů. Druhý způsob považujeme za nejspříjemnější.

Vytvoření středisek velení je prvním krokem k vyřešení této otázky. Protože ve středisku velení je práce generálů a důstojníků organizována ve směnách a nikoliv po směrech, je možné likvidovat souběžnost při sběru zpráv o situaci od vojsk, snížit rozsah a množství pracovní dokumentace, především map, uspravit procesy přijímání rozhodnutí a předávání úkolů vykonavatelům.

RVD při bojové činnosti s použitím a bez použití JZ

Jedním z nejpodstatnějších předpokladů úspěšného průběhu bojové činnosti v současných podmínkách je vysoká bojová pohotovost raketových vojsk. To platí jak pro zahájení války s bezprostředním použitím jaderných zbraní, tak také pro takové podmínky, kdy jaderné zbraně budou použity v průběhu bojové činnosti.

Bojové použití raketových vojsk

Při posuzování úkolů raketových vojsk musíme si všimnout podmínek, v nichž bude vedena bojová činnost. Při bojové činnosti, která vyžaduje vést od počátku hromadné jaderné údery, spočívá hlavní úkol v tom, zničit mohutnými jadernými údery hlavní uskupení protivníka včetně prostředků jaderného napadení a protivzdušné obrany. Tím vytvoříme všechny předpoklady k úplnému zničení protivníka motostřeleckými a tankovými svazky. Údery raketových vojsk budou přitom vedeny jak v prvním hromadném úderu, tak také v následujících skupinových i jednotlivých úderech na nařízené objekty podle konkrétní situace a záměrů velitele k vedení operace.

Následuje-li bojová činnost bez použití jaderných zbraní, pak vyplývají pro raketové vojsko některé zvláštnosti, které je nutné bezpodmínečně brát v úvahu k zabezpečení jejich úspěšného použití.

Hlavní úkol raketového vojska spočívá v tom, že od počátku bojové činnosti musí být neustále připraveno zúčastnit se prvního hromadného jaderného úderu frontu. K tomuto požadavku je bezpodmínečně nutné přihlížet při plánování bojového použití.

Pro raketové útvary určujeme a připravujeme palebná, záměnná, záložní a klamná postavení. Výměry prostorů neliší se přitom od známých norem. Přesto však může dojít k určitým odchylkám ve vzdálenosti postavení od státní hranice, např. je možné, že pro operačně taktické rakety bude vzdálenost větší než jak uvádí služební předpisy. To závisí na operační sestavě, na geografických podmínkách, na čase, který je k dispozici i na jiných faktorech.

Pro oddíly taktických raket divize prvního sledu armády budou stanoveny ve výchozích prostorech palebná postavení, která si připraví oddíly samy s případnou pomocí divize. Poněvadž vzdálenost těchto postavení od státní hranice může být 30–40 km i více a hlavní síly svazků prvního sledu protivníka mohou být ve výchozích prostorech vzdálených až 50 km, je třeba stanovit pro oddíly taktických raket prostory dočasných palebných postavení

v blízkosti státní hranice. Vzdálenost od přední linie jednotky, určené k ochraně státní hranice, může být 5—10 km.

K vytvoření všech předpokladů k úspěšnému splnění úkolů při prvním hromadném jaderném úderu musí prostory palebných postavení určit štáb, který stanoví zúčastněným raketovým útvarům úkoly s konečnou platností. Pro raketovou brigádu armády je tedy k tomu kompetentní štáb raketového vojska a dělostřelectva frontu a pro raketové oddíly divizí štáb raketového vojska a dělostřelectva armády.

Jinak je tomu s časem k zaujetí prostorů palebných postavení, předpokládaných pro první jaderný úder a pro stupně pohotovosti raketových útvarů. Ten může stanovit před přechodem k použití jaderných zbraní jen štáb raketového vojska a dělostřelectva frontu (na rozkaz velitele frontu). Proč je tomu tak? Každý pohyb raketových vojsk umožňuje protivníkovi zjistit jejich situaci. Rozvíjejí-li se např. raketové útvary do palebných postavení, předpokládaných k prvním jaderným úderům, příliš brzy, mohl by protivník za určitých okolností získat dostatek údajů o našich záměrech. Doba uskutečnění raketových jaderných úderů oznamuje se velitelům teprve krátce před spuštěním úderu. Poněvadž však rakety mohou být udržovány v pohotovostním stupni 1 jen omezený čas, nebyla by — v případě, že by každý velitel chtěl sám rozhodovat o stupni pohotovosti — žádná záruka, že baterie, určené k uskutečnění úderu budou ve stanovené době skutečně připraveny k odpálení. Proto musí štáb raketového vojska a dělostřelectva frontu zhotovit grafiku, na němž by byla znázorněna situace raketových útvarů a vyjádřeno i narůstání stupně pohotovosti.

Stejný postup je při manévru raketových útvarů po zahájení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní. Nadřazený štáb rozhodne, kdo, v jakém pořadí a kdy má palebné postavení opustit a kde, do kdy a jaký stupeň pohotovosti má zaujmout. Štáb raketového vojska a dělostřelectva frontu vydá tedy nutná nařízení ke změně palebných postavení pro raketovou brigádu armády a štáb raketového vojska a dělostřelectva armády pro raketové oddíly divizí prvního sledu. Má-li se raketový oddíl přemístit celý najednou, musí to potvrdit štáb raketového vojska a dělostřelectva frontu. Je-li naproti tomu plánováno přemístění po bateriích, pak stačí to štábu raketového vojska a dělostřelectva frontu jen ohlásit. Za všech okolností však musí být trvale nejméně dvě třetiny všech baterií v palebných po-

staveních. Množí-li se náznaky, že protivník přejde k použití jaderných zbraní, zaujmají postupně všechny baterie palebná postavení a jsou připraveny k úderům v nařízené době.

První hromadný jaderný úder

První hromadný jaderný úder plánuje štáb frontu. Štáb tohoto stupně velení proto, poněvadž jen on má k dispozici základní podklady nejen o protivníkovi, ale i o vlastních prostředcích k úspěšnému splnění tohoto úkolu.

Velitel frontu stanoví armádě

- cíle pro každou baterii raketové brigády,
- záložní cíle,
- příslušnou náplň na každý cíl,
- druh výbuchu,
- dobu a signál uskutečnění úderů.

Na všechny cíle se udávají souřadnice souřadnice. Nejsou-li na některé cíle souřadnice k dispozici, uvádějí se jenom cílové objekty s udáním počtu úderů, druhem výbuchu a dobou (signálem) k uskutečnění těchto úderů. Příklad: „2. raketová brigáda uskuteční na 2.pd 3 údery (síla výbuchu) a 2 údery (síla výbuchu), vzdušné výbuchy, signál ORKAN“. Souřadnice jednotlivých cílů je nutné předat armádě ihned po jejich zjištění.

Pro raketové oddíly divizí postupuje štáb frontu analogicky. Stanoví objekty, počet úderů, sílu a druh výbuchu, kdo a kdy je má zničit. Např.: „2. raketový oddíl, 2 údery (síla) a 2 údery (síla) na 1.pd, vzdušné údery na signál ORKAN + 20 minut“. Také v tomto případě je nutné předat oddílu souřadnice cílů ihned, jakmile budou zjištěny.

Plánování jaderných úderů vyžaduje neustálé upřesňování, prakticky od zpracování plánů až k uskutečnění prvního hromadného úderu. Může se stát, že na začátku operačního rozvinutí bude rozsah průzkumných údajů poměrně velmi omezený, zvláště bezprostředně před zahájením války. Naopak jeho největší rozsah bude po narůstání údajů o přípravách protivníka k použití jaderných zbraní.

Změní-li se při upřesňování na počátku operačního rozvinutí souřadnice plánovaných cílů, popř. budou-li vůbec teprve zjištěny, bude tato činnost na počátku války vždy složitější, neboť zde půjde jen o obnovení souřadnic plánovaných cílů, ale může dojít k změně cílů, které nebyly pojaty do plánu prvního hromadného použití jaderných zbraní, ale na základě jejich důležitosti musíme na ně bezpodmínečně působit.

Ještě složitější bude tato činnost při zahájení války bez použití jaderných zbraní a dojde-li v průběhu bojové činnosti k jejich použití. Zde kromě již uvedeného přichází v úvahu ještě skutečnost, že vlastní prostředky jaderného napadení musí uskutečňovat manévry, takže některé nebudou dočasně připraveny k bezprostřednímu úderu. Za této situace bude nedostatek prostředků jaderného napadení. Přirozeně mohou být také cíle, na něž byly předpokládány údery v prvním hromadném jaderném úderu, vyřazeny z boje jinými prostředky ničení. Tyto ovlivňující faktory měly by být pečlivě analyzovány, aby z nich mohly být vyvozeny závěry k upřesnění plánu prvního hromadného úderu. První hromadný úder postihne protivníka maximální silou jen tehdy, dostaly-li prostředky, které se účastní tohoto úderu, včas nutná upřesnění a změny.

Při upřesňování úkolů prvního hromadného jaderného úderu bude mezi štábem raketového vojska a dělostřelectva frontu a armády určité rozdělení úkolů. Zatímco štáb frontu bude upřesňovat všechny úkoly pro operačně taktické rakety a letectvo, bude štáb armády plnit tyto úkoly pro taktické rakety.

Použití dělostřelectva

Při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní je dělostřelectvo v součinnosti s letectvem hlavní prostředek velitelů k boji s jadernými prostředky a hlavním uskupením protivníka.

Dělostřelectvo svoji palbou připravuje a všestranně podporuje přechod do útoku. Zabezpečuje, aby vojska mohla rychle překonat zabezpečovací pásmo a z chodu prolomit obranu protivníka. Proto musí být použito co nejvíce dělostřelectva v prvním sledu na směru hlavního úderu.

U útvarů a svazků je bezpodmínečně nutné vytvářet dělostřelecké skupiny. U armády vytváříme armádní dělostřeleckou skupinu s cílem, aby velitel armády mohl bezprostředně ovlivnit průběh bojové činnosti na směru hlavního úderu.

Palbu a použití dělostřeleckých skupin plánuje štáb raketového vojska a dělostřelectva armády. V určitých obdobích bojové činnosti může být plánování palby a manévru přeneseno na velitele divize, v jejich pásmech armádní dělostřelecká skupina působí. Přitom musí ovšem armáda bezpodmínečně nařídít, kdy a kde má být armádní a dělostřelecká skupina připravena splnit úkoly ve prospěch armády (např. při průlomu obrany protivníka, při útoku s překonáváním vodních překážek apod.). Armádní dělostřelecká skupina

měla by být zachována až do přechodu k použití jaderných zbraní. Pak je možné přidělit ji divizím prvního sledu, které působí na směru hlavního úderu.

Protitankové dělostřelectvo přidělujeme tak, aby s vytvořeným uskupením mohl být odražen útok tankových jednotek protivníka. Při tom musí být zabezpečeny zvláště boky útočícího úderného uskupení proti tankovým útokům protivníka. Armáda vytváří zpravidla dvě, útvary a svazky prvního sledu po jedné protitankové záloze.

Palebná příprava

Poněvadž na začátku bojové činnosti na státní hranici nebude v každém případě možné určit úsek průlomu, mohou být v době plánování útočné operace stanoveny jen všeobecné výpočty o požadované hustotě hlavní k průlomu a o očekávané spotřebě munice na palebnou přípravu a palebnou podporu. Tyto výpočty jsou však bezpodmínečně nutné, neboť velitel musí učinit rozhodnutí k průlomu obrany protivníka již v průběhu překonávání zabezpečovacího pásma. V tomto rozhodnutí musí být stanovena doba trvání a struktura palebné přípravy i hustota umlčení.

Podle toho pak musí být — jakmile jsou známy průzkumné údaje — stanoven úsek průlomu a naplánována palba. Manévr dělostřelectva je nutné uskutečnit tak, že s přivedením útvarů prvního sledu k přednímu okraji obrany protivníka musí útvary, které se zúčastní palebné přípravy, zaujmout odpovídající uskupení. Tyto výpočty jsou přirozeně potřebné i k plánování vyvedení dělostřeleckých útvarů popř. jednotek z druhého sledu k účasti na palebné přípravě a palebné podpoře; dále pak k včasnému zabezpečení požadovaného množství munice pro palebnou přípravu.

Při určování úseku průlomu je nutné vycházet z konkrétních údajů o obraně protivníka. Přitom by se mělo brát v úvahu, že při použití dvou svazků, které jsou svými křídly v dotyku, měl by být široký nejméně 7–8 km. Další zužování vedlo by ke zvýšené koncentraci sil a prostředků a protivník by nám mohl způsobit značné ztráty.

Uskutečňují-li průlom divize ve svých útočných pásmech, pak šířka úseku průlomu je 3–4 km.

Raketové technické zajištění

Nezávisle na možnosti, že bojová činnost může být zahájena s použitím nebo bez použití jaderných zbraní, je nutné vždy organizovat raketové technické za-

bezpečení a zásobování z hlediska hromadného použití jaderných zbraní. To znamená, že přísun a technická příprava raket a bojových hlavic musí být usku- tečněny včas tak, aby s pohotovostí raketových útvarů k účasti na prvním hromadném jaderném úderu byly všechny palebné jednotky zásobeny raketami. Splnění tohoto požadavku je závislé na přeprave nosičů a bojových hlavic frontem k armádám. Úkolem oddělení raketového vyzbrojování je organizovat technickou přípravu, přezkoušení a montáž všech nosičů bojových hlavic, které armáda obdržela podle plánu přísunu, a dopravit je podle rozhodnutí velitele raketovým útvarům.

Zásady raketového technického zajištění a zásobování jsou známé, proto je není nutné rozvádět. Pokládám za důležitější zabývat se tím, kolik raket, resp. bojových hlavic by mělo být přisunuto raketovým útvarům do začátku bojové činnosti. Z operační stránky se zdůrazňuje požadavek, že prvního hromadného jaderného úderu se mají zúčastnit všechny palebné jednotky, které jsou v pohotovosti. Z toho vyplývající počet raket se přesto neposuzuje jako postačující, poněvadž palebné jednotky po odpálení raket při prvním hromadném jaderném úderu musí být znovu ihned zásobeny, aby byly v nejkratším čase připraveny k dalším úderům ke zničení protivníka. Z toho vyplývá otázka: Kolik raket bezpodmínečně přisunout do začátku bojové činnosti?

Nejdříve byl vžitý názor, přisunout raketovým útvarům tolik raket, kolik jsou schopny pomocí svých organických dopravních prostředků přepravit (tím se dosáhne současně rozvinutí dopravní kapacity raketové technické brigády). Je však také druhý názor, že raketovým útvarům je nutné přisunout tolik bojových hlavic, kolik mají k dispozici nosičů. Jejich přísun musí být tak včasný, aby raketové útvary měly dostatek času k montáži bojových hlavic na nosiče.

Operačně taktických raket by mělo být přisunuto tolik, aby byla plně vytižena

dopravní kapacita. Raketovým oddílům svazku by se měl přisunout počet stanovený velitelem pro první hromadný jaderný úder a pro první den bojové činnosti. Tím by byly tyto oddíly s to splnit úkoly jak při prvním hromadném jaderném úderu, tak i v průběhu prvního dne boje.

Přísun většího počtu by nebyl účelný z tohoto důvodu: Není známo zda dojde první den bojové činnosti k použití jaderných zbraní. Totéž platí i pro druhý den bojové činnosti. Raketové oddíly by byly tedy zatíženy nad požadovanou míru. Dále musíme brát v úvahu, že dojde-li k použití jaderných zbraní teprve třetího dne nebo dokonce čtvrtý den, nemůžeme s určitostí tvrdit, že útvary, které byly v prvním sledu na začátku bojové činnosti, zůstanou v něm ještě v tuto dobu.

Dojde-li během bojové činnosti bez použití jaderných zbraní k vystřídání svazků z prvního sledu, vyplývá pak z toho pro raketové technické zásobování, těmto svazkům buď úplně nebo přinejmenším částečně rakety odebrat a předisponovat je svazkům, které byly přivedeny. Tento úkol je v bojových podmínkách velmi složitý. Jednodušší a výhodnější je, zásobit tyto přivedené svazky přímo raketová technická brigáda.

Jsou-li tedy raketové útvary prvního sledu na začátku bojové činnosti plně zásobeny raketami (podle jejich dopravních možností), jsou pak při eventuálním přemístění z prvního sledu nutné rozsáhlé a časově náročné přesuny raket, kterým může být zabráněno nebo mohou být přinejmenším omezeny na minimum v případě, kdyby byly raketové oddíly zásobeny navrhovaným počtem raket.

K umožnění ještě rychlejšího přísunu raket raketovým oddílům divizí, které působí na směru hlavního úderu, měla by být bezpodmínečně vytvořena možnost přísunu raket pomocí vrtulníků. Při takové možnosti by bylo pak i při dodatečném požadavku zabezpečeno včasné raketové zajištění a zásobování.

Vybrané pojmy z oblasti velení

TECHNIZACE VELENÍ

Technizací velení rozumíme zavádění a využívání prostředků mechanizace a automatizace v procesu velení s cílem:

- zkvalitnit proces velení na základě přesných, podrobných objektivních a v nejvhodnější formě zpracovaných informací, nutných k optimálnímu řešení daného úkolu,

- oprostít velitele od rutinních úkolů,
- zrychlit proces velení tak, aby byl v souladu se složitostí a dynamičností soudobého boje.

Podle technologie zpracování informací můžeme technizaci rozdělit do čtyř stupňů.

1. stupeň — RUČNÍ ZPRACOVÁNÍ

za použití organizačních a výpočetních pomůcek odpovídajících svým charakterem ve výrobě nástrojům (formuláře, listkovnice, výpočetní tabulky, logaritmická pravítka, razítka apod.).

2. stupeň — MECHANICKÉ ZPRACOVÁNÍ

za použití ručně ovládaných strojů odpovídajících ve výrobě např. obráběcím strojům. Mechanizační prostředky často dělíme na prostředky:

- **malé mechanizace** — stroje provádějící jedinou operaci za přímého řízení člověkem (psací stroj, počítačový stroj apod.),

- **střední mechanizace** — stroje provádějící menší či větší skupinu operací za přímého řízení člověkem píšící a počítající nebo provádějící samočinně některé úkony — (organizační automaty, účtovací a fakturovací stroje, některé rozmnožovací stroje apod.).

3. stupeň — POLOAUTOMATICKÉ ZPRACOVÁNÍ

za pomoci strojů schopných samočinně opakovat jedinou operaci nebo skupinu operací.

Tato zařízení se nazývají PROSTŘEDKY VELKÉ MECHANIZACE. Do této sku-

piny je možno zařadit samočinné rozmnožovací stroje, děroštitkové stroje (třídíče, tabelátory) apod.

4. stupeň — AUTOMATICKÉ ZPRACOVÁNÍ

za pomoci strojů schopných provádět velký počet na sebe navazujících různorodých operací, při čemž samy řídí svůj pracovní postup. Tyto vlastnosti mají samočinné počítače.

Ve vojenské praxi se převážně užívá dělení dvoustupňového:

MECHANIZACE VELENÍ, jí rozumíme zavádění a využívání prostředků, které sice vyžadují stálou obsluhu člověkem, ale

podstatně usnadňují sběr, třídění, zpracování a přenos informací (tj. využívání prostředků 2. a 3. stupně). Podle rozsahu zavádění těchto prostředků můžeme hovořit o mechanizaci jednotlivých úkonů nebo operací, o mechanizaci skupin úkonů nebo o komplexní mechanizaci celých agend.

AUTOMATIZACE VELENÍ, již rozumíme zavádění a využívání prostředků, které automaticky zpracovávají podle předepsaného postupu informace od jejich sběru až po přenos a zpracování v požadovaném rozsahu a formě. Automatizace velení má různé stupně, od automatizace jednotlivých úkolů až po komplexní automatické systémy pracující v reálném čase.

PROSTŘEDKY ORGANIZAČNÍ A VÝPOČETNÍ TECHNIKY — KLASIFIKACE

Sjednocovací hlediska pro třídění prostředků organizační a výpočetní techniky zahrnuje oborová norma ON-17 8000, platná od 1. března 1964. I když tato norma plně nevystihuje současný stav v této oblasti, je nutné ji v zásadě respektovat.

KLASIFIKACE

1. Organizační technika

zahrnuje prostředky a zařízení, které by se daly z hlediska prací s daty označit jako prostředky pro **sběr, přenos a uchování dat**. Radíme sem:

— Prostředky **dokladové** techniky — (psací stroje, reprografická zařízení, diktovací přístroje, adresovací stroje apod.).

— Prostředky **evidenční** techniky — (formuláře, lístkovnice, plánovací tabule, indexní zařízení, propisovací desky apod.).

— Prostředky **sdělovací** techniky — (telefonní a dálkopisné ústředny a účastnické stanice, dispečerská zařízení, zařízení pro přenos dat, rozhlasová a televizní zařízení apod.).

— Prostředky **signalizační** techniky — (světelně akustická signální zařízení, zařízení pro dálkové měření a ovládání apod.).

— Prostředky pro dopravu zásilek v budovách.

2. Výpočetní technika

zahrnuje vesměs prostředky a zařízení pro zpracování dat. Člení se na:

— **Počítací přístroje a pomůcky** (výpočetní tabulky, logaritmická pravítka, počítadla apod.).

— **Počítací stroje** — (nejrůznější sčítací a kalkulační stroje).

— **Kontrolní pokladny.**

— **Účtovací a fakturovací stroje.**

— **Stroje na děrné štítky** — (děrovače, přezkoušeče, třídíče apod.).

— **Zařízení pro synchronizaci** — (děrovače a snímače děrné pásky apod.).

— **Samočinné počítače.**

PSACÍ A ORGANIZAČNÍ AUTOMATY

Jsou v podstatě elektrické psací stroje spřažené se záznamovými a snímacími zařízeními záznamového média. Typickou vlastností těchto strojů je možnost snímání abecedně číselných údajů z nositele informací a provádět jejich opis s možností pořizovat nové záznamové médium s novými ručně vkládanými údaji. Jako záznamové médium zde nejčastěji slouží děrná páska.

Psací a organizační automaty zpravidla sestávají:

— z elektrického psacího stroje, jednoho až dvou děrovačů děrné pásky, jednoho až dvou snímačů děrné pásky, řídicí jednotky, ovládací klávesnice.

Tyto stroje se ovládají ručně z klávesnice nebo automaticky programovou děrnou páskou. Dokonalejší typy mohou mimo to být vybaveny programovou deskou, funkčním pravítkem, případně pamětí. Programové děrné pásky se zpravidla pořizují na těch strojích, které v další fázi řídí.

Nejčastější využití psacích a organizačních automatů:

— **v oblasti dálkového přenosu dat** — pro pořizování děrné pásky pro přenos i pro opis přijaté informace na děrné pásce,

— **v oblasti hromadného zpracování dat** — pro přípravu vstupních dat na děrné pásce i pro opis sestav z výstupu počítače na děrné pásce,

— **v oblasti mechanizace administrativních prací** — k psaní osobních dopisů, k psaní programové korespondence, v technické přípravě výroby, k evidenci vědeckotechnických a ekonomických informací, ve skladové evidenci atd.

Mezi nejpoužívanější psací a organizační automaty v ČSSR patří: CONSUL 253 a 251 (ČSSR), OPTIMA 527 a 528 (NDR). V ČSLA se těchto strojů využívá hlavně na pracovištích děrné pásky v oblasti dálkového přenosu informací hromadného zpracování dat a materiálně technických agend.

STŘEDNÍ TECHNIKA DAT

Zahrnuje stroje nebo soupravy na zpracování dat, které je možné zařadit do prostředků střední mechanizace a umožňují spolupráci s jinými prostředky organizační nebo výpočetní techniky pomocí přímé nebo nepřímé synchronizace (viz heslo „Synchronizace“).

Mezi prostředky střední techniky dat je možné zahrnout:

— děrovače děrných štítků nebo děrné

pásky synchronizace se stroji pro optické nebo magnetické čtení písma,

— sčítací nebo jiné stroje malé mechanizace na svém výstupu vybavené zařízeními pro záznam dat na medium, případně napojené na zařízení pro dálkový přenos dat,

— účtovací a fakturovací stroje synchronizované se zařízením pro záznam dat na medium,

— kancelářské počítače (odpočtové automaty) — jsou to elektronické výpočetní soupravy s interním programováním, vybavené elektronickou výpočetní jednotkou pro čtyři základní aritmetické operace. Jsou vybaveny vnitřní pamětí o relativně vysoké kapacitě.

Bývají zpravidla stavebnicové koncepce s možností napojení na vstupu i výstupu řadou přídatných zařízení jako jsou: vnější paměti, děrovače děrné pásky nebo děrných štítků, snímače děrné pásky, magnetické páskové nebo diskové jednotky, zařízení magnetických kont apod.

Uvedená zařízení mohou být využívána samostatně k řešení určitých skupin úkolů nebo ke komplexní mechanizaci celých agend, nebo mohou být napojena do automatických informačních systémů. V armádě nejsou tato zařízení dosud podstatněji rozšířena. Dá se předpokládat jejich široké využití v komplexních automatizovaných systémech a v oblastech týlu. V ČSSR jsou nejdostupnější ASCOTA 7000 (NDR), SOEMTRON 383-5 (NDR), CONSUL 261 (ČSSR).

PŘENOS DAT

Je dálkovým hlášením, jehož předmětem je přenos informací nebo měrných hodnot, které jsou nebo budou strojově zpracovávány. Forma zpracování předávaných dat musí proto odpovídat technickým možnostem těch strojů, které je budou dále zpracovávat.

Přenos dat se nejčastěji uskutečňuje ze záznamového média (děrná páska, magnetická páska) nebo se mohou snímat přímo z míst jejich vzniku (měřidla napojená na řídicí počítače, které regulují

proces výroby). Případně mohou být data vkládána do přenosových zařízení ručně pomocí klávesnice (dálnopis).

Vlastní přenos může být uskutečněn:

a) **dopravními prostředky** (automobil, vlak, letadlo, vrtulník apod.).

b) **telekomunikačními prostředky** — po dálnopisné, telefonní nebo telegrafní síti pomocí speciálních vstupních a výstupních zařízení modulátorů a demodulátorů.

Přenos informací je jedním ze základních problémů integrovaného systému velení. Problematika spočívá především:

— v kapacitě přenosových kanálů,

— v rychlostech přenosu — dosavadní možné rychlosti přenosu neodpovídají rychlostem práce strojů na zprac. informací, zvláště samočinných počítačů. Odstranění této disproporce vyžaduje výstavbu velmi nákladných zařízení,

— v zabezpečení proti chybám — dosavadní systémy kontroly značně snižují přenosové rychlosti,

— zabezpečení proti zneužití přenášených tajných dat.

Vyřešení těchto problémů v armádě bude znamenat kvalitativní skok ve využití automatizačních prostředků ve velení.

SYNCHRONIZACE

Je soubor technických případně technicko-organizačních opatření, která umožňují efektivnější využití technických prostředků jejich vzájemným propojením s vyloučením lidského činitele jako mezičlánku.

Podle způsobu vzájemného propojení strojů může být:

a) **Synchronizace přímá** — představuje přímé elektronické nebo elektromechanické spojení dvou nebo několika strojů stejného nebo častěji různého druhu v jeden agregát. Příklady přímé synchronizace: Spojení stroje malé nebo střední výpočetní techniky s děrovačem děrné pásky nebo děrných štítků (zařízení SED, SOEMTRON 381 DP, ASCOTA 117L apod.), spojení prostředků organizační techniky s výpočetní technikou (ELKATRON — synchronizace org. automatu CONSUL 253 s elektronickou kalkulačkou ELKA 6521).

b) **Synchronizace nepřímá** — představuje zprostředkované spojení dvou strojů pomocí nositele dat zpracovaného ve formě srozumitelné stroji (děrná páska, magnetická páska, děrný štítek apod.). Například: automatické děrování děrných štítků prostřednictvím děrné pásky, která se vyhotovuje současně s prvotním dokladem na psacích, účtovacích nebo fakturovacích strojích. V tomto případě děrná páska musí mimo dat obsahovat i povely pro ovládání děrovače děrných štítků.

V naší armádě má zejména nepřímá synchronizace široké uplatnění např. při centralizovaném zpracování informací z odlehklých pracovišť ve SPS nebo výpočetních střediscích.

REPROGRAFIE

Je souhrnný pojem pro způsoby zhotovení věrných kopií (reprodukcí) z předloh všeho druhu pomocí mikrografie, fotografie, diazotypie, elektrografie nebo jinou metodou přímo z předlohy, nebo rozmnožení většího počtu kopií z předem připravené matrice. Zahrnuje:

— **Snímací a kopírovací postupy** — při kterých elektromagnetické záření ve své viditelné krátkovlnné nebo dlouhovlnné části způsobuje na dané citlivé vrstvě (receptoru) změny, které je možné trvale zachytit. Výsledným produktem je kopie. Rozměry kopie mohou být shodné s předlohou, zvětšené nebo zmenšené. Předloha může být různobarevná, kopie jsou zpravidla jednobarevné do rozměrů A4—A0.

— **Rozmnožovací postupy**, při kterých se zhotovuje větší množství kopií z předem připravené matrice. Mezi nejrozšířenější postupy patří lihové, blánové a ofsetové rozmnožování.

Běžné rozmnožovací stroje pracují maximálně na formát A3. Matrice rozmnožovacích strojů se zhotovují mechanicky nebo pomocí kopírovacích postupů.

— **Mikrografické postupy** umožňují pořízení mikrokopií na filmový pás nebo štítek o poměrně značném poměru zmenšení. Obsah mikrosnímku je možné číst na čte-

cích přístrojích nebo je možné pořídit zvětšeninu v požadovaném formátu.

Reprografie v posledních letech zaznamenala značný rozvoj. Nepřeborné množství různých postupů a technik umožňuje vytváření celých reprografických systémů, kde kopie jednoho zařízení může sloužit jako matrice pro zařízení jiné. Obrazy se mohou přenášet na dálku pomocí telefoto případně televize, tyto obrazy se mohou dále snímat a podle potřeby rozmnožovat. Z toho vyplývá, že jak bude narůstat význam samočinných počítačů v oblasti hromadného zpracování dat, tak se bude rozvíjet i reprografie v oblasti jejich zobrazení v potřebném množství a formě.

Kopírovací stroje a přístroje jsou v naší armádě mimo speciální pracoviště dosud málo využívány. Zatím převažují rozmnožovací stroje k rozmnožování různých rozkazů, nařízení, formulářů a jiných dokladů.

KOPÍROVACÍ STROJE A PŘÍSTROJE

Jsou reprografická zařízení, která pořízují jednotlivé kopie přímo z předlohy během několika vteřin. Některé stroje pracují takovou rychlostí, že je možné je využívat i k rozmnožování. Tyto se nazývají kopírovací rozmnožovací stroje.

Rozdělení kopírovacích postupů:

Fotografické — jsou odvozeny od klasické fotografie; u nás jsou nejrozšířenější: **Difuzní postup** (DOKUFO — MLR). Umožňuje zhotovení černobílé kopie z černobílé nebo barevné předlohy maximálního formátu A3 během 30 vteřin, kontaktním způsobem.

Dvoulázňový stabilizovaný postup (PENTAGON ZB-1, 2). Umožňuje rychlé vyvolání fotokopí nebo zvětšenin. Vyvolání i ustálení je provedeno jedním průchodem přístrojem. Fotografie vychází polosuchá, okamžitě použitelná. Proces trvá u formátu A4 asi 10 vt.

Diazotypické (nesprávně označované za světlotiskové), využívají citlivosti diazoniových solí k ultrafialovým paprskům. Umožňují zhotovení kopií kontaktní metodou z průsvitných jednostranně zpracovaných předloh. Vyrábí se kancelářské světlotiskové stroje pro formát do A3 (OCÉ-106 ČSSR) a velkoformátové do pracovní šíře až 120 cm (OCÉ-112 ČSSR).

Termografické využívají materiálů citlivých na infračervené paprsky. Umožňují zhotovení kopie z černobílé předlohy kontaktním způsobem do formátu A4. Mimo to umožňují zhotovení matrice pro liové a ofsetové rozmnožování (KOH-I-NOOR ČSSR).

Elektrografické jsou založeny na fotoelektrických vlastnostech některých polovodičů (Se, ZnO). Umožňují rychlé zhotovení suchých kopií na nepovrstvený papír (xerografie) nebo povrstvený papír (Elektrofax) optickou metodou z předloh černobílých i barevných, oboustranně zpracovaných, případně z časopisů nebo knih (Pylorsy — PLR, xerograf, COSTOR — ČSSR, elektrofax).

I když v současné době nejsou kopírovací zařízení v armádě značněji využívána, dá se v dohledné době předpokládat jejich rozšíření v oblasti zpracování bojových dokumentů a zhotovování jejich kopií.

Počáteční období Velké vlastenecké války a dnešek

V minulém čísle našeho časopisu jsem připravil stručnou informaci o slovenském vydání knihy maršála SSSR G. K. Žukova „Spomienky a úvahy“, která mezi tím vyšla i česky v nakladatelství Svoboda.

Význam této knihy podtrhuje mimo jiné i ta skutečnost, že česky byla vydána v letošním roce, kdy jsme si připomínali 30. výročí zahájení věrolovného napadení Sovětského svazu fašistickým Německem.

Při této příležitosti jsme si všichni uvědomili, že Velká vlastenecká válka byla obrovskou zkouškou morálních, vojenských a ekonomických sil Sovětského svazu a že konečné vítězství sovětského lidu nad fašistickým Německem bylo přesvědčivým důkazem pevnosti společenského zřízení a mohutnosti jeho ozbrojených sil.

V počátečním období Velké vlastenecké války ztratily sovětské ozbrojené síly velké množství bojové techniky, zvláště tanků a letectva a ostatního materiálu. Nepříznivý výsledek tohoto období ovlivnil celý další průběh Velké vlastenecké války. V podstatě však v průběhu počátečního období sovětský lid odrazil nenadálý útok agresora, kterému se nepodařilo splnit bližší strategické cíle, stanovené pro toto období války.

Při rozvíjení vojenského teoretického myšlení a při upevňování obrany naší země musíme dále využívat zkušeností Sovětské armády z Velké vlastenecké války. Tuto skutečnost obecně známe, avšak v nedávné historii došlo k různému přehrocování s cílem narušovat naše vzájemné vztahy se Sovětskou armádou.

Jedním z pramenů, umožňujících studovat válečné zkušenosti, je kniha G. K. Žukova, který se v ní mimo jiné zabývá velmi podrobně počátečním obdobím Velké vlastenecké války. V té době byl náčelníkem generálního štábu Rudé armády a má proto všechny předpoklady velmi zasvěceně osvětlit průběh tehdejších událostí.

Na základě údajů o zahájení Velké vlastenecké války, které obsahuje kniha G. K. Žukova, pokusím se ukázat na některé problémy zahájení války. Vždyť problematika počátečního období války je pro náš stát a pro naši armádu vysoce aktuální. Tuto skutečnost zdůraznil i na XIV. sjezdu KSČ soudruh Husák, který mj. uvedl: „Žijeme na hranici imperialistického světa a nemůžeme ani na chvíli ztrácet ze zřetele, že musíme být připraveni spolu s našimi spojenci k obraně národní a státní nezávislosti i socialistického zřízení.“

Plukovník ing. Miroslav Nedvěd, CSc.

Při hodnocení celkové připravenosti Sovětského svazu a jeho ozbrojených sil k válce G. K. Žukov ve své knize připomíná, že **příprava civilního obyvatelstva** před válkou měla svoji tradici a zejména příprava mládeže k obraně vlasti před odvodem do armády byla velmi populární. Porovnáváme-li tuto skutečnost s naší konkrétní situací, vidíme, kolik obrovského úsilí nás v této oblasti ještě čeká. Hlavní směry a úkoly stanovil XIV. sjezd KSČ, který zdůraznil nutnost zabezpečení obrany země v celém komplexu v jednotném branném systému, ve kterém jednu z rozhodujících míst bude mít intenzivní branná výchova obyvatelstva a zejména mládeže.

Vojenská teorie v předválečném období správně vycházela z tehdejší úrovně bojových prostředků i z činnosti pravděpodobného protivníka. G. K. Žukov v souvislosti s tím ve své knize uvádí, že válečná strategie správně předvídala, že jedině útočnými akcemi je možno zničit agresora, avšak zároveň došlo k podcenění další varianty boje, jako je střetný boj, ústup a boj v obklíčení. Autor konstatuje, že vojenská teorie byla „na úrovni doby, avšak praxe do jisté míry zaostávala za teorií“.

Porovnáváme-li tuto skutečnost s naší dnešní situací, vidíme určitou analogii, která již byla v řadě případů uváděna v různých dokumentech a rozbořech. Vždyť i v naší praktické přípravě se stále setkáváme s různými projevy podceňování obrany, ústupu apod., i když je nám teoreticky jasné, že naše armáda musí být dobře připravena vést všechny druhy bojových činností.

Pokud jde o **konkrétní úroveň přípravy velitelských kádřů** Rudé armády v období těsně před zahájením války, G. K. Žukov konstatuje, že „otázka velitelských kádřů ozbrojených sil zůstala v letech 1940—1941 stále problematická. Hromadné jmenování mladých a nezkoušených velitelů do vyšších funkcí snižovalo na určitou dobu bojeschopnost armády. V předvečer války byl při provádění důležitých a velkých organizačních opatření nedostatek kvalifikovaných velitelů“ (str. 218).

Na tuto situaci též upozorňuje ve své knize „Tak začínala vojna“ I. Ch. Bagramjan [Vojennoe izdatelstvo MO SSSR, Moskva 1971], který na str. 72 uvádí, že jen u vojsk jejich okruhu (tj. Kyjevského vojenského okruhu) chybělo v květnu 1941 více než 30 000 osob velitelského a technického sboru.

Tuto skutečnost připomínám záměrně, poněvadž i v naší armádě po očistě velitelského sboru byla vyzdvihována do vyšších

funkcí řada soudruhů s menší předcházející teoretickou a praktickou přípravou. Rovněž na nejnižších velitelských funkcích je citelný nedostatek velitelských kádřů. Tyto skutečnosti negativně ovlivňují plynulé zvyšování připravenosti naší armády a při zahájení války by se projevil obdobným způsobem, jako v Rudé armádě v roce 1941.

Rízením na nejvyšší úrovni se G. K. Žukov zabývá ve své knize na mnoha místech. Uvádí, že v posledních předválečných letech byla uskutečněna řada závažných opatření ve stranickém a státním aparátu, vedoucích ke zkvalitnění jeho práce při řízení obrany země. V souvislosti se schválením zákona o všeobecné vojenské povinnosti došlo k reorganizaci i ústředního vojenského aparátu a místních orgánů vojenské správy. Zásadní otázky obrany řešila Hlavní vojenská rada Rudé armády, jejímž předsedou byl lidový komisař obrany a jejími členy náměstkové lidového komisaře a jeden člen politbyra ÚV VKS (b). Zvláště důležité otázky obvykle posuzovala a projednávala v přítomnosti J. V. Stalina a jiných členů politbyra ÚV VKS (b).

Aparátem hlavního stanu vrchního velení se stal při vyhlášení války generální štáb Rudé armády, který byl v míru hlavním aparátem lidového komisaře obrany.

G. K. Žukov v souvislosti se zabezpečením ozbrojených sil v případě války poukazuje na závažné nedostatky. Na jaře 1941 ještě totiž nebyla připravena velitelská stanoviska pro lidového komisaře obrany a pro generální štáb, odkud by bylo možné řídit ozbrojené síly. Autor dále konstatuje, že v důsledku toho muselo vrchní velení, generální štáb a všechny štáby druhů vojsk řídit akce ze svých mírových pracoven, což značně zkomplikovalo jejich práci. Na začátku války nebyly vyřešeny otázky orgánů hlavního stanu vrchního velení — jeho struktury, personálního obsazení, rozmístění zabezpečovacího aparátu a materiálně technických prostředků.

Těchto několik poznámek ukazuje, jakou pozornost je nutné věnovat včasné přípravě a zabezpečení spolehlivého velení na všech stupních.

Počty vojsk byly velmi různé. Střelecké divize měly místo předepsaných 14 500 pouze 9 000—12 000 osob, výzbroj byla na 80—90 % a dopravní prostředky na 25—30 % stavech.

V předvečer války bylo podle údajů autora v pohraničních okruzích celkem 170 divizí a 2 brigády; z toho 19 divizí bylo doplněno na 5 000—6 000 mužů, 7 jezdeckých divizí mělo v průměru 6 000 mužů

a 144 divizí 8 000—9 000 mužů. Podle dříve uvedené knihy I. Ch. Bagramjana měly 4 divize Kyjevského vojenského okruhu při zahájení války jen 2 000—2 500 mužů. Tentýž autor uvádí mj. i počty tanků u vojsk, např. 37. tanková divize měla pouze 32 nových středních tanků a 1 tank typu KV, ostatní tanky byly zastaralého typu BT-7 a T-26. (Jejich kanón ráže 45 mm nebyl vůbec srovnatelný s tehdejšími německými tankem Pz — IV., který byl vyzbrojen dělem 75 mm).

Pokud jde o konkrétní možnosti obrany státní hranice G. K. Žukov ukazuje, že z celkového počtu 149 divizí (čtyř západních pohraničních vojenských okruhů) bylo 48 divizí součástí prvního sledu armád krytých a byly rozmístěny 10—50 km od státní hranice (střelecké divize blíže, tankové divize dále). Hlavní síly pohraničních okruhů byly rozmístěny 80—300 km od státní hranice. Přímě na státních hranicích byly pohraniční jednotky lidového komisariátu vnitřa.

Spojení bylo budováno před válkou převážně na bázi stálé telefonní sítě s předpokladem, že k řízení frontů, vnitřních okruhů a záložních vojsk vrchního velení se budou využívat za války převážně prostředky lidového komisariátu spojení a zvláštní linky lidového komisariátu vnitřa. Spojovací uzly vrchního velení, generálního štábu a frontů měly být vybaveny místními orgány lidového komisariátu spojení, což nebylo vůbec připraveno k práci ve válečných podmínkách. G. K. Žukov uvádí, že tyto okolnosti se v míru projevovaly negativně v přípravě veliteli a štábů, v jejich nedostatečné schopnosti řídit vojska ve složitých a rychle se měnících válečných podmínkách. Konstatuje, že velitelé se vyhýbali použít rádiové spojení a dávali přednost linkovému spojení.

Tato skutečnost musí být pro nás výstrahou, poněvadž v současných podmínkách vedení operací, kdy počítáme s mnohem rychlejšími změnami situace a s vedením manévrové činnosti ve vysokých tempech, musí být rádio hlavním spojovacím prostředkem na všech stupních velení. To si sice uvědomujeme, avšak při cvičeních z různých důvodů — ať je to požadavek utajení apod. — někteří velitelé se snaží velmi málo využívat rádiového spojení a více spoléhají na telefonní linky. Poznatzky z minulé války jasně dokazují, že tato představa je nereálná.

Při hodnocení celkového stavu připravenosti Rudé armády před válkou G. K. Žukov konstatuje, že obrana země byla vedena v hlavních rysech a směrech správně. Na druhé straně přiznává, že byla špatně stanovena doba pravděpodobného útoku

fašistického Německa na Sovětský svaz, což se nepříznivě odrazilo v přípravě k odrazení prvních úderů. Dále autor uvádí, že v roce 1940 byla přijata řada opatření k posílení obrany země, avšak ekonomické možnosti nedovolily za tak krátkou dobu plně uskutečnit plánovanou organizační a jiná opatření v ozbrojených silách. To se odrazilo v tom, že válka zastihla zemi ve stavu reorganizace, přezbrojování a nové přípravy ozbrojených sil, při vytváření nutných mobilizačních záloh a státních rezerv. Autor knihy přiznává, že vojenští činitelé patrně neučinili všechno, aby přesvědčili J. V. Stalina, že válka s Německem je v nejbližší době nevyhnutelná, a aby dokázali, že je třeba učinit okamžitá opatření předpokládaná operačním a mobilizačním plánem.

Při posuzování možností tehdejšího vojenského vedení **odhalit skutečný záměr hitlerovců o době zahájení agrese** G. K. Žukov ukazuje na to, že měli sice k dispozici řadu zpráv a informací o chystaném útoku Hitlera na Sovětský svaz, avšak zprávy byly někdy naprosto protichůdné. Mnozí funkcionáři je pokládali za provokační ze strany kapitalistických zemí, které chtěly touto formou vyprovokovat konflikt mezi Německem a Sovětským svazem. Tato skutečnost dokumentuje na řadě příkladů, z nichž je zajímavý např. výrok J. V. Stalina z jara 1941. Tehdy v západních zemích začaly se šířit provokační zprávy o velkých válečných přípravách Sovětského svazu proti Německu. Stalin tuto skutečnost komentoval slovy: „Tak vidíte, nás straší Německem a Němce zase straší Sovětským svazem a štvou nás proti sobě navzájem“ (str. 219). G. K. Žukov při hodnocení této otázky uvádí: „Stalin si přál zachovat mír jako rozhodující podmínku výstavby socialismu v SSSR, ale zároveň viděl, že britská a americká vláda dělají vše pro to, aby zatáhly Hitlera do války se Sovětským svazem, a že Anglie a jiné západní státy, které se octly v těžké vojenské situaci a snaží se zachránit před katastrofou, mají krajní zájem na útoku Německa proti SSSR. Proto s takovou nedůvěrou přijímal informace západních vlád o přípravě Německa k útoku proti Sovětskému svazu“ (str. 218).

K potvrzení těchto úvah autor poukazuje na tajná jednání s fašistickým Německem, jež probíhala v roce 1939 v Londýně, na kterých navrhovala britská diplomacie Hitlerovi rozdělení sfér vlivu ve světovém měřítku. Tuto dvojakou politiku uskutečňovala Anglie ve stejném roce, kdy v SSSR probíhala vojenská jednání s An-

glí a Francii a která, jak známo, skončila nezdarem vinou západních vlád.

Ještě malá poznámka k možnosti odhadnout přesnou dobu útoku ze strany Německa. Autor poukazuje na to, že Hitler postupně přesunoval svá vojska na východ řadu měsíců před zahájením války. Přímě na hranicích však Němci soustředili vojska až v poslední chvíli a tanková vojska, která byla značně vzdálena, přesunuli do východních prostorů teprve v noci na 22. června.

Dále autor konstatuje, že se však z dostupných zpráv vyvozovaly někdy nesprávné závěry a sovětské vedení mělo jednoznačnou snahu nezavdat žádnou záminku Hitlerovi k rozpoutání válečného konfliktu. Tuto skutečnost potvrzuje G. K. Žukov při popisu jednání u J. V. Stalina večer 21. června, kdy již byla k dispozici řada podkladů, které svědčily o bezprostředních přípravách Němců k zahájení války. Autor poukazuje na to, že ještě po předložení návrhu na vydání směrnic vojskům pohraničních okruhů k jejich okamžitému uvedení do stavu plné bojové pohotovosti poznamenal J. V. Stalin, že je předčasně vydávat takovou směrnici, poněvadž je možné, že se celá otázka ještě urovná mírovou cestou. Dal pokyn k vydání stručné směrnic, ve které mělo být uvedeno, že útok může začít provokačními akcemi německých vojsk a že vojska pohraničních okruhů nesmějí přistoupit na žádné provokace, aby nebyly vyvolány komplikace.

Na základě tohoto pokynu byla vydána vojskům pohraničních vojenských okruhů známá směrnice číslo 1, která byla již publikována v červnu t. r. i v našem denním tisku v souvislosti s 30. výročím zahájení hitlerovské agrese proti SSSR.

Nás zajímá především doba vydání této směrnic vojskům. G. K. Žukov ve své knize uvádí, že předání této směrnic okruhům skončilo 22. června 1941 v 0.30 hod. (str. 227).

I. Ch. Bagramjan [při zahájení války byl náčelníkem operačního oddělení Kyjevského vojenského okruhu] ve své knize k této otázce uvádí, že 22. června v 0.25 hod. začal přijímat okruhový spojovací uzel v Tarnopolu, kde byl rozmístěn štáb okruhu, směrnici z Moskvy. Dále cituje její doslovné znění a konstatuje, že teprve o půl třetí v noci bylo skončeno převzetí této důležité směrnic, takže do začátku fašistického útoku zbývalo půl druhé hodiny. V této době štáb okruhu teprve připravoval potřebná nařízení podřízeným armádám na základě obdržené směrnic a mezi tím nepřítel zahájil letecké a dělostřelecké úderu na vojska okruhu.

Z této statě je pro nás nejdůležitější poznatek, týkající se **uvádění vojsk do bojové pohotovosti**. V této souvislosti chci pouze ukázat na jeden problém. Možný charakter zahájení války vyžaduje, aby vojska byla schopna rychle dosahovat plné bojové pohotovosti i bez období předchozího zosťvování mezinárodní situace. Vždyť náš potenciální nepřítel může připravovat nenadálé zahájení války naopak v období přechodného zmírnění mezinárodního napětí, aby tím dosáhl většího překvapení. Bude proto vhodné v našich cvičeních a prověrkách vycházet více i z této možné varianty a nepočítat jen s možností, že v období zosťvování mezinárodní situace bude možné připravit potřebná opatření ke zvýšení bojové pohotovosti vojsk. S tím souvisí způsob jejího prověřování. Je všeobecně známé, že ohlášené inspekční prohlídky jsou v řadě případů zahajovány prověrkou uvádění daného svazku nebo útvaru do bojové pohotovosti. Poněvadž je tato praxe častá a všeobecně u našich vojsk známá, očekávají zpravidla „prověřovaná vojska“ několik dnů před zahájením plánované inspekční prohlídky vyhlášení bojového poplachu „v plné pohotovosti“. Výsledky takových prověrek nemožno dát reálnou představu o skutečném stavu bojové pohotovosti. Bylo by proto vhodnější tyto prověrky časově nespojovat — pokud jsou inspekční prohlídky platných směrnic ohlašovány a plánovány předem. Na druhé straně by bylo účelné po vyhlášení utajované prověrky bojové pohotovosti pokračovat v taktickém cvičení s vojsky a s bojovou střelbou, aby byl získán reálný obraz o schopnosti prověřovaných vojsk plnit bojové úkoly po vyhlášení bojového poplachu.

G. K. Žukov popisuje, jaká opatření po zahájení nepřátelské agrese přijalo vedení státu a ozbrojených sil. Uvádí, že k ránu 22. června bylo u J. V. Stalina za účasti členů politbyra rozhodnuto vydat směrnici čís. 2 lidového komisaře obrany. Směrnice byla vydána v 07.15 hod. Velitelům vojenských okruhů se v ní nařizovalo zasadit všechny síly pohraničních okruhů proti útočícím jednotkám nepřítelů a zničit je. Autor konstatuje, že vzhledem k poměru sil obou stran a vzniklé situaci a malé znalosti konkrétní situace na frontě byla tato směrnice zjevně ne-reálná a nebyla tedy ani splněna.

I. Ch. Bagramjan ve své knize vzpomíná, že 22. června v 15.00 hod. měli odeslat do Moskvy první operační hlášení, které osobně zpracovával. Přiznává, že situace u vojsk byla nejasná, poněvadž neměl spolehlivé spojení se štáby armád.

Na tuto skutečnost upozorňuje i G. K. Žukov, který uvádí, že 22. června na úsvitě bylo ve všech západních okruzích poškozeno linkové spojení s vojsky a štáby okruhů a armády neměly možnost rychle předávat své rozkazy. Nepřátelská agentura a diverzní skupiny přestřihovaly dráty, zabíjely spojaře a přepadaly velitele, kterým byl oznámen bojový poplach. Znamná část vojsk pohraničních okruhů neměla rádiové prostředky (str. 231).

Na základě těchto zkušeností bychom měli více přihlížet v naší přípravě i k tomu, že armády NATO věnují velkou pozornost diverzní a záškodnické činnosti. Musíme být proto více připraveni na to, že při zahájení války (anebo určitou dobu před jejím začátkem) by se nepřítel snažil likvidovat velitele a příslušníky štábů, narušit spojení, vyřadit spojovací uzly a pod. V této činnosti by nepřítel pochoptelně pokračoval i v dalším průběhu bojů. Musíme proto přijmout potřebné záruky i v přípravě našich vojsk, v organizaci střežení našich velitelských stanovišť, spojovacích uzlů a rádiových středisek, v ochraně velitelů, styčných a směrových důstojníků a prakticky je procvičovat.

S otázkou velení a vzájemné informovanosti souvisí ještě jeden postřeh autora. Ukazuje, že v prvních dnech války někteří velitelé armád, místo důsledného řízení vojsk ze svých stanovišť a místo udržování spojení se sousedy a se štábem frontu, přijížděli k jednotkám a dávali jim pokyny, aniž znali situaci na jiných úsecích fronty. Protože neměli trvalé spojení s nadřízenými, museli často jednat podle vlastního uvážení, což bylo často i na úkor sousedů.

O požadavcích na práci velitelů a štábů a na rychlé a pružné velení bylo již hodně napsáno a řečeno. Víme všichni, že charakter soudobého boje a operace vyžaduje velmi pružné a rychlé rozhodování velitelů, přijímání promyšlených rozhodnutí bez zbytečných časových ztrát a rychlé doručování rozkazů vykonavatelům. V praxi při cvičeních se však v práci v zásadě mnoho nezměnilo. Rozhodnutí jsou přijímána sice rychle, informační zprávy mnohých náčelníků však představují stále „obřad“ ve štábu. Rovněž tak i formulace a délka vydávaných rozhodnutí jsou někdy úplné slohové práce a slovní cvičení. Důsledek této činnosti se odráží v tom, že vykonavatelé by obdrželi mnohdy úkoly od nadřízených ve zcela změněné situaci, než ke které dané rozhodnutí bylo přijímáno.

Jednou z příčin počátečních úspěchů agresora byla jeho počáteční převaha sil a prostředků. G. K. Žukov vzpomíná, že

těsně před zahájením války byl 13. června lidový komisař obrany Timošenko u J. V. Stalina s návrhem na uvedení vojsk pohraničních okruhů do bojové pohotovosti. Při této příležitosti upozorňoval G. K. Žukov na celkové počty vojsk pohraničních okruhů a na skutečné počty divizí. Poukazoval přitom na skutečnost, že podle zpravodajských informací jsou německé divize doplněny na válečné počty a dosahují 14 000—16 000 mužů. Naproti tomu divize Rudé armády měly v té době kolem 8000 osob, takže byly o polovinu slabší (str. 225).

O obrovské převaze útočících fašistických vojsk svědčí např. údaje I. Ch. Bagramjana, který ukazuje (str. 100—101), že proti 87. a 124. střelecké divizi útočilo celkem osm pěších a tři až čtyři tankové divize nepřítelů za mohutné podpory letectva. V tankovém vojsku byla situace ještě podstatně kritičtější v důsledku nízkého počtu moderních tanků T-34 a KV, které mohly jedině rovnocenně bojovat s tanky útočnicka. Autor poukazuje, že např. u jejich frontu v rámci 22. a 15. mechanizovaného sboru bylo celkem 133 tanků typu T-34 a KV, ostatní byly zastaralé tanky T-26 a BT. Proti tomuto počtu měl nepřítel hodnotu 600—700 moderních tanků.

Dále ukazuje, že pěší divize, které byly ve vzdálenosti okolo 200 km od státní hranice, musely tuto vzdálenost překonávat pěšky za stálé úhrzoje leteckých úderů nepřítelů, který měl jednoznačnou leteckou převahu.

V současné době rovněž opomíjíme tyto skutečnosti při hodnocení vzájemného poměru sil našich vojsk a vojsk NATO. Vždyť např. podle předpisu Zprav-51-1 dosahují celkové počty osob divize v armádě USA kolem 16 000 mužů a v armádě NSR kolem 17 000—18 000 osob. Naproti tomu počty našich divizí, se kterými uvažujeme podle cvičné organizace, se pohybují kolem 8 000—10 000 osob. Dále je nutné konkrétně hodnotit počty zbraní a bojové techniky. Je všeobecně známá řada pokusů vyjadřovat tuto skutečnost pomocí různých koeficientů; přibližně proto počítáme v současné době asi s bojovou hodnotou nepřátelských divizí o 50 % vyšší oproti našim svazkům. Tuto skutečnost však zpravidla při cvičeních podceňujeme.

V průběhu prvních dnů a týdnů války se poměr sil a prostředků stále více měnil ve prospěch útočnicka. Tuto skutečnost dokazuje G. K. Žukov, který hodnotí např. výsledky prvních tří týdnů války. Za tuto dobu postoupil nepřítel 500—600 km do vnitrozemí a zmocnil se důležitých hospodářských oblastí a strategických objektů.

Rudá armáda přecházela za vynuceného ústupu do strategické obrany, kdy musela řešit úkoly při nedostatku sil a prostředků, zejména protitankových a protiletadlových. Nepříteli se podařilo od samého začátku získat nadvládu ve vzduchu, což mělo značný vliv na odolnost armády. Jenom za první den války ztratilo letectvo pohraničních okruhů asi 1200 letadel (str. 288).

Dále konstatuje, že slabost obrany spočívala hlavně v tom, že nebylo možné hluboce členit obranu v důsledku nedostatku sil a prostředků. Vzhledem k nedostatku rychlých terénních tahačů nemohla vojska široce manévrovat dělostřelectvem, aby mohla v příhodné době odrazit tankové útoky nepřítel (str. 283).

Pokusíme-li se o určitou analogii mezi těmito poznatky vysoce fundovaného odborníka s naší dnešní skutečností, vidíme, že můžeme řady těchto poznatků a závěrů využít i v našich soudobých podmínkách.

Vždyť hovoří-li autor o omezených možnostech organizace obrany, o vynuceném ústupu apod., pak tyto druhy bojové činnosti musíme plně zvládnout i v naší armádě. Ani v soudobých operacích nemůžeme spoléhat pouze na vlastní útočnou činnost, ale musíme počítat i s případným vynuceným přechodem z útoku do obrany, nebo s odchodem vojsk. Nechci konkrétně rozebírat úroveň, s jakou jsme např. teoreticky a prakticky zvládli problematiku odchodu.

Vezměme dále poznámku G. K. Žukova o nevyhovujících tahačích děl a porovnejme ji s naší skutečností. Velká část našeho dělostřelectva je stále odkázána na komunikace, poněvadž v současné době převládá u dělostřelectva tažená trakce, která nedovoluje delší jízdu a manévr v terénu a ztěžuje překonávání vodních překážek. Tím dochází k opožďování dělostřelectva za postupujícími motostřeleckými a tankovými jednotkami a ke snížení tempa útoku. Tažené dělostřelectvo musí mít dále výhodné podmínky k palbě, jako jsou např. vhodná palebná postavení při přípravě ke střelbě, potřebná doba na přípravu munice, na odpojení děla od tahače apod. To vše vyžaduje velmi mnoho času a ztěžuje rychlý manévr. V souvislosti s tím nechci dále hodnotit dostřel soudobého dělostřelectva a jeho počty v útvech (které po zrušení minometů nedosahují zdaleka počtu dělostřeleckých hlavních z Velké vlastenecké války u pluků a divizí).

Na druhé straně vidíme, že dělostřelectvo nepřítel doznalo v poválečném období značných změn. Zejména se zvýšila jeho pohyblivost, palebná síla a dostřel. K zásadním změnám došlo při zavedení samohybného dělostřelectva, které není závislé na komunikacích a může doprovázet tanky a bojová vozidla pěchoty v terénu. Z těchto několika poznámek je zřejmé, že máme ještě co řešit.

— * —

Místo závěru chci pouze zdůraznit, že jsem se pokusil na několika konkrétních příkladech ukázat vysokou aktuálnost knihy G. K. Žukova „Vzpomínky a úvahy“ pro současnost a podtrhnout účelnost jejího studia.

Rada poznatků autora je velmi důležitá zvláště v podmínkách naší armády, která je v bezprostředním sousedství s prvosledovými divizemi vojsk NATO obdobně, jako v roce 1941 byla proti Rudé armádě připravena na západní hranici vojska fašistického Německa.

Měli bychom se proto snažit plně využít všech poznatků z bojů Rudé armády, zejména z prvního období války s fašistickým Německem. Tyto cenné zkušenosti, posvěcené životem a krví statisíců sovětských lidí, musíme se snažit využít ve všech rozhodujících oblastech života naší armády, zejména při zvyšování její bojové pohotovosti, v přípravě velitelů a štábů, v bojové přípravě, při organizaci PVO, protitankové obrany apod. Musíme vidět, že všechny poznatky Rudé armády, zejména z počátečního období Velké vlastenecké války, jsou v této knize zevšeobecněny jedním z nejpopulárnějších vojevůdců Sovětské armády. Jsme povinni je hluboce studovat a tvořivě využívat ke zvýšení celkové připravenosti naší armády a tím i k zabezpečení obrany naší země i celého socialistického tábora.

ZKUŠENOSTI

PRAXE

MOBILIZAČNÍ VÁLEČNÁ HRA

V „Organizační směrnici MNO pro přípravu pozemních vojsk v roce 1971“ byl stanoven úkol — připravit a provést na stupni svazek, útvar a KVS, OVS mobilizační válečnou hru.

Tato forma přípravy štábů sleduje cíl — dále zkvalitnit úroveň mobilizačních příprav naší ČSLA.

V článku chceme předat zkušenosti z dvoustupňové mobilizační válečné hry, která proběhla v zimním výcvikovém období. Chceme tím přispět k výměně zkušeností mezi jednotlivými štáby s cílem dosáhnout co nejefektivnějších výsledků v této oblasti přípravy štábů.

K přípravě mobilizační válečné hry

Při ujasňování zámyslu, cílů a učebních úkolů válečné hry řídící štáb sledoval tato kritéria:

- současný stupeň připravenosti štábů svazků, útvarů a doplňujících místních vojenských správ v mobilizační přípravě;
- dislokace svazku v teritoriu dvou krajských vojenských správ;
- rozsah účastníků válečné hry musí na jedné straně zabezpečovat pružné řízení válečné hry, na druhé straně však dát možnost štábu svazku a KVS nepřetržitě velet v celém komplexu řešených otázek;
- z jednotlivých štábů stanovit především ty funkcionáře, kteří se podílejí na zpracování mobilizačních plánů a jejich realizaci;
- forma a metoda řízení válečné hry má co nejvíce odpovídat skutečné situaci a praktické činnosti jednotlivých cvičících štábů v průběhu mobilizace.

K přípravě zámyslu mobilizační válečné hry

Po ujasnění kritérií a požadavků na válečnou hru jsme stanovili téma: „Zabezpečení zmobilizování vševojskového svazku a krajských vojenských správ za složité pozemní, vzdušné a radiační situace.“

Cíl válečné hry: „Zdokonalit štáb svazku, štáby krajských vojenských správ, útvarů a doplňujících okresních vojenských správ v řízení a zabezpečování mobilizačních úkolů za složité pozemní, vzdušné a radiační situace. Sladit vzájemnou činnost mezi štábem svazku, útvarů a místními vojenskými správami.“

Učební úkoly:

- procvičit štáb svazku, podřízených útvarů a MVS v činnosti po vyhlášení bojového poplachu a mobilizace;

- zdokonalit činnost MVS po vyhlášení všeobecné evakuace a součinnost s doplňovanými útvary;

- prověřit řídicí činnost štábu svazku, KVS, útvarů a OVS při narušení mobilizace v jejím průběhu činnosti diverzních výsadek nepřítelů;

- zdokonalit činnost cvičících štábů při zabezpečování mobilizace za složité radiační situace po hromadném jaderném úderu zbraněmi hromadného ničení nepřítelů na teritoriu;

- procvičit operativnost cvičících štábů při řešení úhrady ztrát na zálohách, materiálu a bojové technice k zabezpečení dokončení mobilizace v časových normách.

Účastníci válečné hry:

Štáb vševojskového svazku s pěti operačními skupinami podřízených útvarů, dva štáby KVS a sedm operačních skupin OVS.

Skupina **Řízení** měla celkově 17 důstojníků.

Při zpracování časového plánu průběhu válečné hry jsme dbali na to, aby rozehra jednotlivých situací, jejich vyhodnocování, přijímání potřebných opatření a rozhodnutí, jejich hlášení nadřízenému štábu probíhalo podle zásad velení ze stupně na stupeň a v souladu se zpracovanými plány činností jednotlivých funkcí.

Jejich reálnost, úplnost a účelnost jsme si v průběhu válečné hry ověřovali.

Řídicí skupina zabezpečovala především tyto úkoly:

- rozehru jednotlivých situací;

- vyhodnocovala činnost cvičících štábů, sledovala a zabezpečovala přísné utajení velení;

- přijímala v roli nadřízeného velitelství nařizená hlášení a řešila předkládané požadavky, které vyplývaly z dané situace a nebyly v kompetenci řešení cvičících velitelů a náčelníků.

Pro mobilizační válečnou hru jsme připravili v souladu se zámyslem, cílem a učebními úkoly tyto situace (etapy):

čís. 1 — postupné vyhlašování

- bojového poplachu,

- mobilizace,

- všeobecné evakuace,

- shoz diverzních výsadek;

čís. 2 — rozehru hromadného úderu ZHN nepřítelů na teritoriu,

čís. 3 — situace na teritoriu po hromadném úderu s jeho důsledky.

Výchozí situaci pro cvičící jsme zpracovali formou námětu s potřebnými údaji pro štáby. Vzhledem k tomu, že válečnou hru jsme zpracovávali na podkladech účinných plánů cvičících štábů, zabezpečili jsme veškerá opatření k utajení v souladu s platnými předpisy a nařízeními.

Plán provedení jsme zpracovali graficky na mapě 200 000 s přílohou, kde byla uvedena situace, časové údaje, možná činnost cvičících, řídicí skupiny a některé potřebné doplňující údaje.

Organizační opatření

Důležitý byl výběr a zabezpečení pracovišť pro jednotlivé cvičící štáby, včetně organizace šifrového spojení. K tomu účelu jsme připravili budovu velitelství vševojskového svazku, která kladeným požadavkům nejlépe vyhovovala.

V organizačním nařízení pro cvičící štáby jsme stanovili:

- cíl a učební úkoly válečné hry;
- dobu a místo provedení;
- funkcionáře jednotlivých štábů, kteří se válečné hry zúčastní;
- rozsah mobilizační dokumentace, kterou cvičící musí mít jako podkladové materiály, a způsob jejího zabezpečení;
- zvláště jsme zdůraznili, že veškeré vzájemné informace, rozkazy a hlášení budou předávány výlučně jen s pomocí pomůcek utajeného velení;
- organizaci řídicí skupiny.

Provedení mobilizační válečné hry

Situace jednotlivým cvičícím štábům jsme rozehrávali tak, jak ve skutečnosti by je získávaly v systému informací. Tím jsme docílili, aby byla maximálně využívána vzájemná informovanost o situaci.

Dále jsme dbali na to, aby vyhodnocování situace, přijímání podkladů k jejímu řešení, projednávání součinnostních otázek, předkládání hlášení a požadavků bylo časově i obsahově v souladu se zpracovanými plány činnosti (metodikou práce) příslušného štábu.

Řídicí skupina při tom sledovala a konfrontovala reálnost časových norem, obsahovost a úplnost jednotlivých dokladů, úroveň součinnosti jak uvnitř cvičících štábů, tak i vzájemnou součinnost a celý systém velení podřízeným stupňům.

Řídicí mobilizační válečné hry na závěr každé situace (etapy) přijal návrh na rozhodnutí velitele svazku a náčelníků KVS. Požadavky velitelů a náčelníků reálně posoudil a v daných možnostech řešil. Již také proto, že jedním z cílů této mobilizační válečné hry bylo zdokonalit metodiku práce jednotlivých velitelů, náčelníků a štábů, stanovil řídicí válečné hry ke každé situaci časovou normu k jejímu řešení a hlavní obsahové zaměření informačních zpráv příslušných velitelů (náčelníků).

Tím jsme dosáhli určité metodické posloupnosti v řešení jednotlivých situací, kde jsme kladli důraz na to podstatné a rozhodující.

Zvláštní důraz jsme kladli na reálnost všech propočtů a podkladů k rozhodnutí a jejich skloubenost s plánovanými opatřeními v mobilizačních plánech.

V průběhu mobilizační válečné hry jsme omezili osobní styk mezi cvičícími štáby na minimum. K předávání rozkazů, informací a hlášení jsme plně využívali prostředky šifrového spojení a ostatních technických pojítek s použitím materiálů utajeného velení. Tím jsme přiblížili systém spojení optimálně skutečným podmínkám.

Z á v ě r

Mobilizační válečná hra poskytla cvičícím štábům i řídicímu štábu mnoho poznatků a námětů k dalšímu zefektivnění mobilizačních příprav, zkvalitnění řídicí činnosti štábu svazku i KVS v průběhu mobilizace a dořešení neúčinnější vzájemné součinnosti a informace.

Ukázala také, že rozhodující pro konečný efekt je její důsledná, konkrétní příprava a zabezpečení maximálních podmínek cvičícím štábům, které se přibližují skutečné situaci.

V metodice činnosti štábů MVS je třeba se co nejvíce přibližovat metodice činnosti polních štábů, i když obsahové otázky k řešení jsou rozdílné. Analytická činnost, příprava podkladů pro rozhodnutí, metody velení podřízeným štábům musí však mít shodná kritéria.

Mobilizační válečná hra ukázala širokou škálu řešených i řešitelných problémů, které je třeba neustále rozpracovávat a zdokonalovat.

Zkušenosti z divizního taktického cvičení

Divizní bojové taktické cvičení je vyvrcholením výcviku vojsk. Je náročnou prověrkou připravenosti velitelů a štábů, vyvíjenosti vojsk a jejich morálně politického stavu. Je také zdrojem cenných poznatků a zkušeností, které v zohledněné podobě mohou kladně ovlivňovat systém a kvalitu výchovy a výcviku na všech taktických stupních.

Proto považuji alespoň hlavní poznatky ze cvičení zveřejnit. Zaměřím se pře-

devším na problémy, které se dotýkají řídicí činnosti štábu divize.

Bojové taktické cvičení na téma: „Přesun tankové divize ve druhém sledu armády a její zasazení do průlomu bez použití jaderných zbraní. Rozvíjení útoku v operační hloubce a ničení přicházejících záloh s přechodem na použití jaderných zbraní“ proběhlo na počátku výcvikového roku v náročných zimních podmínkách.

1. Příprava štábu

Při přípravě cvičení štáb navazoval na dlouholetý systém výcviku, při kterém dosáhl určitého stupně teoretických znalostí, sladění oddělení a celého štábu i praktických návyků ve štábní práci. Šlo o to doplnit teoretické znalosti příslušníků štábu v probírané tematice. Příprava probíhala po odděleních.

Na to měla podle metodických zásad navazovat další zaměstnání po odděleních a v celém štábu, která by prohloubila sladění jednotlivých oddělení, např. štábní nácvik oddělení, štábní nácvik v celém štábu, zaměřený na jednotlivé fáze bojové činnosti, komplexní štábní nácvik v terénu s pojiťkou. Vzhledem k termínu cvičení jsme však nemohli uskutečnit všechny formy. Proto proběhl jen komplexní štábní nácvik v terénu s pojiťkou s vyvedením operačních skupin útvarů — s cílem prohloubit návyky ve velení a řízení vojsk. Důkladná příprava a náročný průběh tohoto komplexního štábního nácviku pomohla vyřešit to nejpotebnější pro realizaci velení.

Upevnil se rozhodovací proces ve štábu včetně potřebného sladění činnosti jednotlivých náčelníků a zabezpečování podkladů pro souběžné plánování u podřízených útvarů, upřesnil se tok informací a získali jsme potřebné znalosti pro velení

vojskům. Průběh cvičení potvrdil, že toto zaměření přípravy štábu bylo za dané situace správné. Nedostatky, které se během cvičení vyskytly, neohrožily splnění hlavního úkolu štábu — pevně a pružně řídit bojovou činnost divize. Kromě toho proběhl samostatný nácvik PVS, zaměřený na sladění činnosti vyčleněných funkcionářů, na zaujímání stanovišť, budování pozorovatelných velitele divize apod.

Komplexnímu štábnímu nácviku předcházela příprava spojovacích jednotek divize. Při ní šlo o sladění divizních sítí v odpovídajících terénních podmínkách a na skutečné vzdálenosti. V potřebném rozsahu jsme procvičili i činnost jednotek zabezpečujících štáb, provozní roty, roty chemické ochrany a vrtulníkové letky.

Mimořádnou péči jsme věnovali propracování systému řízení a velení za pochodu na velké vzdálenosti, který jsme si prověřili na komplexním štábním nácviku.

Materiální příprava spočívala v zabezpečení potřebných map a veškeré dokumentace, v prověrce výstroje, prostředků protichemické ochrany jednotlivce, v technické přípravě vozidel všeho druhu apod.

Práce štábu k přípravě vojsk na divizní bojové taktické cvičení probíhala obvyklým způsobem, proto ji nebudu popisovat.

2. Přesun do vyčkávacího prostoru

Cvičení předcházela prověrka bojové pohotovosti. Tato forma zahájení bojového taktického cvičení má své složitosti v tom, že materiální zabezpečení útvarů a jednotek při uvádění do bojové pohotovosti a při bojovém taktickém cvičení je značně odlišné a vyžaduje mimořádné úsilí velitelů, štábů i vojsk při přechodu na vlastní cvičení. Velké množství materiálních zásob se musí přeložit a vrátit do posádky a značná část techniky se bez potřebného ošetření musí zaparkovat.

Rídicí činnost štábů jsme usměrňovali k plnění tří hlavních úkolů. Za prvé na uvádění vojsk do bojové pohotovosti, za druhé na reorganizaci útvarů a jednotek k dosažení pohotovosti ke cvičení v nařízeném složení, sestavě a materiálním vybavení (z toho vyplynula i řada kontrolních úkolů štábu) a za třetí na plánování bojového úkolu pro zahájení vlastního taktického cvičení.

Na řešení těchto problémů nelze najít všeobecně platný recept. Nám se osvědčilo rozdělit činnost štábu tak, že operační skupina štábu řídila uvádění vojsk do bojové pohotovosti, velitel se svými zástupci a příslušnými náčelníky přijal rozhodnutí a vydal v krátké době potřebná nařízení pro organizaci vojsk na cvičení. V další fázi se kontrolní činnosti a ovlivňováním průběhu reorganizace zabýval zástupce velitele s potřebnými materiálními funkcionáři (po určitou dobu i zástupce velitele pro technické věci a zástupce pro týl) a velitel se svými ostatními zástupci a náčelníky oddělení měl tak dostatek času i klidu pro plánování bojového úkolu.

Plánování přesunu do vyčkávacího prostoru nečinilo našim štábům divizních útvarů zvláštní potíže. Některým otázkám přes to je třeba věnovat pozornost. Je to především realnost časové kalkulace přesunu. Nemůžeme se spokojit s takovým plánem, který počítá s maximálními rychlostmi a vytváří předem časově napjaté podmínky pro přesun, a také ne s plánem, který počítá s velkými časovými zálohami a zapřičiňuje nahromadění přesunujících se jednotek na regulačních čarách, v rozchodištích a nepříznivě ovlivňuje plynulost přesunu.

Plán má vytvářet optimální podmínky. Je třeba podrobně vyhodnotit terén a komunikace a pak reálně stanovit časy průjezdu jednotlivými regulačními čarami, počítat s objížďkami nebezpečných prostorů a dalšími opatřeními k zabezpečení plynulosti přesunu.

Plán musí být podřízen potřebám přesunujících se útvarů a jednotek tak, aby

jím rozkazy byly doručeny včas. V našem případě jsme po základních propočtech zpracovali nejprve podklady pro podřízené a teprve pak dokončili plán přesunu jako dokument.

Velmi obtížné je vyvedení útvarů divize do výchozích míst tak, aby bylo plynulé, bez nakupení jednotek před výchozími místy a při zabezpečení maximálního utajení. Zvláště obtížné je, kdy útvary jsou před zahájením přesunu rozmístěny na velkém prostoru a ve značných vzdálenostech od výchozích míst. V našem případě jsme v plánu vyvedení řešili předemutací některých útvarů do vyčkávacích prostorů poblíž výchozích míst a tím jsme usnadnili jejich začlenění do pochodové sestavy. Bylo nutné, aby každý útvar vyváděl na pochodovou osu příslušník štábu divize, který pro plnění tohoto úkolu je dobře připraven a vybaven. Kromě toho každý útvar musí přesně znát, kdo se přesunuje před ním a za ním. Je výhodné, aby velitelé útvarů se mezi sebou dohodli o místě, kde útvar vyjždí na osu, o časových údajích, označení čela a zádi proudu a o způsobech činnosti v průběhu pochodu.

Rízení přesunu je složité, proto náš štáb věnoval již při přípravě na cvičení této otázce mimořádnou pozornost. Byla to jedna z hlavních učebních otázek při komplexním štábním nácviku. V systému řízení jsme plně uplatnili ustanovení Oper-2-1. Vyvádění útvarů do výchozích míst řídilo velitelské stanoviště divize, od výchozích míst po čáru rozchodišť pomocné VS a poslední fázi přesunu předemutací VS.

Předpokladem pro úspěšné plnění funkce těchto míst velení je spolehlivé spojení. Nejvýhodnější je organizovat linkové spojení s využitím teritoriálních telefonní sítě. Protože to není vždy možné, je třeba opřít spojovací systém za přesunu o radioreleové spojení mezi místy velení, výchozími místy, regulačními čarami a rozchodišti. Podle konkrétních podmínek můžeme tyto systémy vhodným způsobem kombinovat. V našem případě jsme s výhodou využili stálého linkového spojení mezi výchozími místy a VS divize. Pro řízení přesunu je možné využívat i rádiové sítě pořádkové služby. Musíme však přísně dodržovat zásady utajeného velení. K tomu jsme vypracovali a nacvičili způsob předávání krátkých signálů podle zásad provozního řádu. Kód signálu obsahoval údaje o tom, který útvar hlášení podává a na kterém kilometru pochodové osy se nachází.

Signály jsme vysílali bez potvrzování z takových míst, které zabezpečovaly optimální příjem. Tento způsob vyžaduje, aby

údaje o vzdálenostech na pochodových osách byly jednotné v celé divizi, což jsme zabezpečili zpracováním potřebných údajů do nařízení pro přesun útvarů. Systém řízení přesunu musí umožňovat veliteli divize, aby mohl kdykoliv ovlivnit přesun buď po pojítkách na regulačních místech, nebo s využitím sítě pořádkové služby. K tomu je výhodné vyčlenit pro velitele jedno osobní vozidlo, rádiový vůz, který trvale odposlouchává síť pořádkové služby a zabezpečuje veliteli stálou informaci o situaci útvaru za přesunu, vrtulník s rádiovou stanicí a spojkou na motocyklu. Tato skupina je velmi pohyblivá a umožňuje veliteli rychle se přesunout na místo, kde je potřebný jeho osobní zásah.

Důležitý úkol při řízení plní pořádková služba. Zásady pro organizaci pořádkové služby jsou jasné a všeobecně známé. Chci proto podtrhnout význam připravenosti pořádkových jednotek. Dnešní materiální prostředky umožňují dosáhnout jednotného a dokonalého vybavení pořádkových orgánů a to má z morálního hlediska svůj význam. Závažnou otázkou je jejich výběr a vycvičení. Tomu jsme věnovali mimořádnou péči, která se pak projevila v bezchybném výkonu pořádkové služby, v energickém řízení pohybu proudů a v přesném pořádkovém vystupování. U každého útvaru jsme měli organizovanou jednotku v počtu 30 vojáků, na obrněných transportérech s potřebnými spojovacími prostředky a spojkami na motocyklech, která plnila úkoly podle centrálního plánu pro potřeby celé divize. V počtu této jednotky byla vyčleněna záloha 7 vojáků s Gazem a rádiovou stanicí, se kterou mohl disponovat výhradně velitel divize. Byla určena pro regulaci případných objížděk, nebo pro řešení jiných náročných úkolů při řízení přesunu. Kromě toho u divize byla připravena další záloha pořádkových orgánů z počtu pro-

vozní rotý divize a vrtulník Mi-4, který podle letových podmínek mohl operativně přepravit tuto zálohu na místo zásahu.

Část přesunu divize zabezpečovaly pořádkové orgány, vyčleněné z prostředků armády. Tyto jednotky měly zkušené velitele a jsou zvlášť pro tento úkol vycvičeny. Záleželo na tom, jak kvalitně a včas jsme s nimi navázali součinnost. Součinnost byla zaměřena na určení pochodových os, pořadí přesunovaných útvarů na pochodových osách, času průchodu jednotlivými regulačními čarami (čelo, zád), míst velení a na označení pochodových proudů. Podle těchto údajů jsou velitelé jednotek schopni si sami splánovat činnost pořádkových orgánů. Je výhodné tyto údaje pro pořádkové jednotky armády předem připravit. Důležité je přesně určit místa velitele pořádkové jednotky a způsob spojení, abychom při neočekávané změně pochodové osy nebo pochodové sestavy mohli zabezpečit manévry pořádkových jednotek.

Chci ještě upozornit na význam činnosti rekognoskačních skupin při zaujetí vyčkávacího prostoru. Je výhodné mít pro tento úkol vyčleněny stále, vycvičené orgány a jednotky, vedené funkcionáři s potřebnými zkušenostmi v rozmístování velitelských stanovišť a jednotek. Někdy podceňujeme úlohu těchto rekognoskačních skupin a jejich složení nevěnujeme patřičnou pozornost. Proto vznikají komplikace při zaujetí VS, dochází k nahromadění vozidel na nechráněných místech, prozrazuje se činnost jednotky, nelze organizovat účinnou protivzdušnou obranu a ochranu proti zbraním hromadného ničení atd.

Při neorganizovaném zaujetí prostoru v noci se zpravidla ani nemaskují vozidla, protože je běžná praxe, že se s rozedněným rozmístěním upřesňuje, případně mění a tím se znovu vytvářejí podmínky pro prozrazení.

3. Přesun z vyčkávacího prostoru a zasazení divize do útoku z chodu

Hlavní poznatek z období plánování přesunu a zasazení divize do útoku z chodu je potřeba včas doručit podklady útvarům pro souběžné plánování. Situace na frontě si často vynucuje, aby druhořadová divize byla zasazena do boje urychleně a pak čas na splánování této činnosti je krajně omezený. Rozpočet času pro přípravu rozhodnutí velitele divize musí vycházet z potřeby útvarů. Rozhodnutí musí velitel vydat tak, aby útvary měly dostatek času pro přípravu a vydání rozkazů podřízeným. Již při rozhodování na stupni divize podle metodiky práce jsou útvary doručována předběžná nařízení, která u-

možňují velitelům urychlit přípravu k plnění úkolů.

Obecná nařízení jsou pro útvary málo platná. Předběžná nařízení by měla být konkrétní, avšak taková, aby nemusela být v dalším průběhu rozhodování měněna. Každá změna se lavinovitě projevuje až u jednotek, vnáší do práce podřízených velitelů chaos a takové souběžné plánování není pro útvary přínosem, naopak vyčerpává předčasně energii příslušníků štábů i jednotek.

Cvičení ukázalo na potřebu připravenosti manévru na pochodových osách za přesunu na čáru zasazení, zejména při

překračování řeky. Štáb musí předvídat vyřazení vybudovaných přeprav a musí včas vysunout zálohu přepravních prostředků k řece, aby zdrženl při budování nových přeprav bylo minimální.

Složitá fáze činnosti divize je rozvíjení prvosledových pluků a zasazení do boje. Úloha štábu spočívá ve včasném vyvedení jednotek do určených prostorů. Nejlépe se osvědčilo vyslat zkušené a připravené důstojníky štábu k plukům a útvarům druhů vojsk, zejména k dělostřelectvu, s konkrétním úkolem vyvést útvar do určeného místa ve stanoveném čase. V té době se štáb v podstatě pouze přesunuje

a proto se vyplatí vyčlenit část štábu pro vyvedení útvarů na čáru zasazení.

Je nutné, aby velitel divize upřesnil útvarům na čáře zasazení úkoly přímo v terénu. Předsumuté VS bude mít za úkol připravit pro to podmínky. Povolat velitele prvosledových útvarů, dělostřelectva, zástupce jednotek v dotyku a sousedů a připravit pozorovatelnu. Velitel s potřebnými funkcionáři se přesune na pozorovatelnu rychlými dopravními prostředky, nejlépe vrtulníkem. Po upřesnění úkolů zůstane na předsumuté VS a velí odtud do té doby, dokud VS se nerozvine a dokud nezíská přesný přehled o situaci.

4. Přeskupení divize a průlom nepřátelské obrany

Po nezdařeném útoku z chodu si situace vyžádala organizovat průlom nepřátelské obrany. K tomu bylo potřeba přeskupit síly a prostředky. Zde chci podtrhnout důležitost jednoduchého manévru. V našem případě jsme zasadili především druhosledové jednotky a k vyvedení jednotek z dotyku a zároveň k zabezpečení utajení manévru jsme využili průzkumu bojem.

Velitel za průlomu velí z pozorovateln, kde měl možnost osobně ovlivňovat bojovou činnost prvosledových útvarů.

Úkolem dělostřelectva je dokonale splánovat palebnou přípravu jako základní předpoklad úspěchu průlomu. K tomu je třeba stanovit promyšleně cíle a podrobnou potřebu hlavní. Bylo nezbytné přibrat pro palebnou přípravu i tankové jednotky druhosledového pluku, což v této fázi boje bude asi pravidlem. Narůstá význam sou-

činnosti se sousedy a kontrolní činnosti štábu, zejména v období přeskupení.

Při rozvíjení průlomu došlo k přechodu na bojovou činnost s použitím jaderných zbraní. Zkušenosti potvrdily, že je třeba včas předvídat možnost použití jaderných úderů nepřítel, neustále vyhodnocovat příznaky a připravovat opatření k ochraně vlastních vojsk. Úsilí operačního, zpravodajského oddělení a štábu raketových vojsk a dělostřelectva se musí soustředit na přípravu vlastních jaderných úderů. Jde o včasné stanovení cílů pro úder, určení ráže a druhu výbuchu, nejvhodnější dobu pro úder i o technickou přípravu raket. Včasné a úplné podklady pro rozhodnutí velitele jsou prvním předpokladem pro úspěšné použití vlastních jaderných zbraní.

5. Přechod do obrany k odrazení silné nepřátelské protizteče a rozvíjení útoku částí sil divize k vytvoření podmínek ke splnění úkolu dne

V této fázi cvičení se vytvořila složitá situace. Divize rozvíjela útok ve dvou směrech se třemi pluky v prvním sledu. Druhosledový pluk nebyl schopen okamžitěho použití, protože dokončoval odstranění následků jaderných úderů a otravných látek nepřítel. Nepřítel přisunoval silné zálohy na obou směrech a připravoval protizteče.

Štáb měl za úkol pečlivě zhodnotit situaci a připravit reálné podklady pro rozhodnutí velitele. Jako prvořadé bylo odhadnout zámysl nepřítel a propočíst poměr sil na jednotlivých směrech bez podceňování nepřítel. Jednoznačný závěr z poměru sil — přejít do obrany většinou sil — si vynutil hledat podmínky pro úspěšné odrazení nepřátelské protizteče. Každý předpokládaný směr bylo třeba vyhodnotit, stanovit jeho kapacitu a určit po-

třebu sil a prostředků k jeho obraně. Při tom jsme museli podrobně vyhodnotit terén tak, aby bylo možné bránit tankové směry i menšími silami.

Důležité bylo vytvořit dostatečnou hloubku obrany s takovým uspořádáním bojové sestavy, aby umožňovala v příhodnou dobu přejít do útoku a splnit úkol dne.

Situace umožňovala na pravém křídle divize částí sil pokračovat v útoku. Šlo o to, abychom dobře zvážili, zda je to vzhledem k úhroze nepřátelských protiztečí reálné. Posoudit to nebylo možné bez podrobného propočtu poměru sil, časových kalkulací vedení obranného boje a manévru druhým sledem a záloh. Bylo třeba vzít v úvahu i vývoj situace u sousedů a její vliv na plnění vlastního úkolu, dále terén-

ní a časové podmínky. Na základě těchto podkladů velitel divize usměrnil činnost jednoho pluku tak, aby plnil úkol na samostatném směru k ovládnutí přeprav přes řeku a k vytvoření podmínek pro další rozvíjení útoku. V dané situaci to bylo rozhodnutí odvážné, ale naprosto reálné a objektivně zdůvodněné, což také potvrdil výsledek bojové činnosti. Nepřátelská zteč byla odražena a divize mohla pokračovat v plnění úkolu. Volné síly z hloubky obrany jsme ihned zasadili na směr, kde tankový pluk na pravém křídle divize ú-

spěšně rozvíjel útok a z chodu překročil řeku.

Volba čáry zasazení však nebyla tak jednoznačná. Bylo třeba posoudit, zda bude výhodnější volit kratší směr, na kterém budou však muset zasazované jednotky nejprve zničit část sil nepřítel z předchozí protizteče, nebo hluboký manévr volným prostorem, ovšem s větší potřebou času. Přesné propočty znovu pomohly veliteli divize tento problém reálně řešit a divizi se přes složité podmínky podařilo splnit stanovený úkol dne.

6. Některé obecné poznatky

Průběh cvičení prokázal, že velitel se při rozhodování neobejde bez reálných kalkulačních podkladů. Ty musí vzít v úvahu již při tvorbě zámyslu rozhodnutí. Tomu má odpovídat i metodika práce štábu. Je třeba počítat s úměrnou potřebou času pro zpracování těchto podkladů a podle toho přehodnotit vžitě formy práce velitele i štábu. Používané metodiky práce velitele a štábu při přijímání rozhodnutí příliš schematicky uplatňují článek 51 Vševojsk-1-1 a neberou v úvahu, že velitel má právo i povinnost plně využít všechny známé údaje. To nikterak neodporuje požadavku, aby velitel osobně hodnotil situaci (čl. 48 Vševojsk-1-1) a samostatně rozhodoval (čl. 51 Vševojsk-1-1).

Roste význam přesných informací, předkládaných nadřízenému veliteli a štábu. Zatím však kvalita informací, které docházejí z útvarů na štáb divize, neodpovídá tomuto významu a celkové potřebě. Chybí zejména údaje o nepříteli a charakteru činnosti bojujících stran. Příčinu nedostatků je třeba hledat v přípravě velitelů a štábů a dále v neodpovídající možnosti pro utajené předání zpráv.

Nedostatků v přípravě velitelů a štábů můžeme vcelku spolehlivě odstranit důsledným a náročným procvičováním, různými formami zaměstnání jak na štábech útvarů, tak za řízení štábu divize.

Metody kódového spojení na stupni divize — útvar jsou však tak těžkopádné, že neumožňují rychle a přesně přenášet informace mezi jednotlivými místy velení. Tato skutečnost je dlouhou dobu všeobecně známa a přesto zůstává na okraji pozornosti těch činitelů, kteří o způsobech utajení velení rozhodují. Již samotný fakt, že nevyhovující upotřebitelnost dosavadních signálních a hovorových tabulek nutí velitele v zájmu rychlého a přesného předání zpráv často používat i otevřené

řeči, by měla přimět odpovědné funkcionáře k hledání řešení tohoto palčivého problému. Velitelé vědí, co mají nadřízenému štábu hlásit, ale v zájmu zkrácení kódované zprávy na únosné rozměry, raději řadu údajů vypustí, nebo porušují zásady utajení. A to by se v zájmu věci nemělo přecházet bez povšimnutí.

Ukazuje se nutnost zkvalitnit kontrolní činnost štábu v průběhu boje. Funkcionáři štábu si příliš zvykli vázat se na určitá místa velení a spoléhají výhradně na technická pojítka. Přímý styk hlavních funkcionářů divize s podřízenými útvary v nejdůležitějších fázích boje nemohou nahradit styční důstojníci ze štábu divize (čl. 58, Vševojsk-1-1).

Obrovské množství času jsme na divizi věnovali na přípravu vzorové dokumentace, potřebné pro řízení bojové činnosti. Na její formu i obsah jsou různé názory a v mnohem se nekryjí s požadavky nadřízených orgánů. I toto cvičení ukázalo, že připravená dokumentace z velké části nevyhovuje.

Bylo by výhodné, kdyby odpovědné orgány i této otázky věnovaly patřičnou pozornost a řešily ji centrálně a komplexně. Zkvalitnila by se tím práce štábu. Je totiž potřeba zavést do přípravy velitelů a štábů pevný systém tak, jak je tomu např. v oblasti bojové přípravy jednotek.

Při schvalování rozhodnutí nadřízený velitel použil metody přednášení informačních zpráv a návrhů jednotlivých funkcionářů štábů tak, jak je zvykem při válečných hrách štábů. Tato forma je velmi náročná a zevrubně prověřuje znalosti jednotlivých funkcionářů a jejich podíl na tvorbě rozhodnutí velitele divize. Je však také velmi náročná na čas a proto je třeba přísně zvážit, do jaké míry to ovlivní včasné doručování rozkazů a nařízení vojskům i kontrolní činnost štábu.

Ženíjní zabezpečení boje tankové divize

Navazují několika zkušenostmi z oblasti ženíjního zabezpečení boje tankové divize na článek pplk. ing. Miroslava KURKY, který všeobecně shrnuje zkušenosti z rozhodovacího procesu a řízení bojové činnosti. V souladu s tímto článkem člením i otázky ženíjního zabezpečení v časovém sledu.

Ženíjní zabezpečení přesunu tankové divize

Při organizaci ženíjního zabezpečení přesunu jsme vycházeli z ustanovení předpisu Vševojsk-2-2, čl. 6, 48 a 49. U všech pluků i u divize byl organizován OZP ve složení a s materiálním vybavením, které umožňuje organizace ženíjního vojska. Divizní OZP ve složení žkr bez mostních tanků nebyl zesilován zemními stroji, protože v daných zimních podmínkách buldozer, dopravovaný na podvalníku, nestačí tempu bojové techniky.

V souhlase s rozhodnutím velitele divize, zabezpečit divizním OZP přesun hlavních sil divize na čáru zasazení, musel OZP projet napříč výchozím prostorem divize. Aby zaujal své místo před výchozí čarou, aniž by rušil nebo sám byl zpomalován řadícími se pochodovými proudy, byly mu uloženy úkoly předběžným nařizením, které obsahovalo nezbytné údaje k jeho začlenění do pochodové sestavy i počáteční činnost. Při výběru místa jeho začlenění do proudů divize nebyl doceněn vliv civilního provozu v raní špičce. Nadměrná šířka jeho vozidel nepříznivě zdržovala civilní provoz a posléze i jeho zařazení na pochodovou osu.

Protože velitel OZP nedostal pro krátkost doby přesné časové údaje a nebylo povoleno rádiové spojení, musel uskutečnit dohovor s velitelem pluku, za jehož předsvojem se pohyboval. Poněvadž velitelem OZP byl určen velitel žkr během pochodu, podařilo se mu uskutečnit dohovor a zařadit se do pochodové sestavy jen s velkým úsilím.

Při přesunu v civilním prostoru byla činnost OZP omezena na vytyčování objížděk, které si vynutila „zničení“ některých objektů na pochodové ose. OZP zabezpečil přesun až na čáru rozvinutí do praporečnických proudů, kde ve skrytu vyčkal dalších rozkazů.

Při přesunu musely pochodové proudy překonat vodní překážku. Při rozhodování, tj. v době, kdy prvosledové divize vedly boj na vodní překážce, bylo uvažováno o nejméně příznivé variantě, o zničení stálého mostu. Na druhé pochodové ose byla vyčleněna pontonová rota posílená ženíjní četou (pontonová rota nemá v míru dostatek sil zřídít mostové přepraviště) a 1/4 soupravy PMS s obsluhou z prostředků armády a předsunula se na čelo pochodového proudy. Toto řešení v době, kdy přišla zpráva o zničení stálého mostu se projevilo jako výhodné. Pontonová jednotka byla téměř s 90 minutovým náskokem předsunuta k řece. Měla dostatek času ke stavbě v noci (před rozedněním) a grafikon pochodu nebyl narušen. Podobné řešení by jistě bylo výhodné i v případě, že stálý most by byl zničen již za přesunu. Zdržení pochodových proudů nepřesáhne v tomto případě dobu potřebnou ke zřízení mostového pře-

praviště. Je nutné podotknout, že divizi po zasazení do splnění úkolu dne nečekal násilný přechod, do dalšího dne boje existovala možnost manévru přepravními prostředky.

Protože pontonová rota byla více než z poloviny doplněna čtyři měsíce před uskutečněním cvičení (termín cvičení byl znám dva měsíce předem), bylo pro ni kromě normálního výcviku naplánováno 14t denní soustředění k zdokonalení ve stavbě mostu ve dne i v noci a na jeho závěr ženijní taktické cvičení. Cvičení potvrdilo, že rota získala dostatek znalostí a zkušeností. Ani společná stavba s cizí jednotkou neměla negativní vliv na splnění úkolu.

Zasazení divize a vedení útočného boje

Divize byla z pochodové sestavy do praporek proudů rozvinuta v daném případě s využitím stále komunikační sítě. V únosném (zmrzlém) terénu nečinilo tankovým jednotkám rozvinutí do bojové sestavy bez terénních úprav potíže. Stojí snad jen za zmínku důležitost výběru vhodné čáry zasazení s ohledem na terénní podmínky.

K udržení pohyblivosti skupiny velitele divize, který velel zasazovaným plukům z předpusutého velitelského stanoviště, byl počet vozidel skupiny omezen (zkušenost ze štábního nácviku). Proto rádiová stanice ženijního náčelníka zůstala na VS. Rozkaz k zásahu divizního POZ musel být nejprve předán na VS a odtud POZ. S výhodou byl použit krátký signál otevřenou řečí, známý všem ženijním důstojníkům, protože bez dešifrování mohl být předán dále. Otázka velení ženijním odřadům v tomto období (velení z PVS) není dosud uspokojivě dořešena. Při současném počtu radiových prostředků, jedno z míst velení nemá prostředek k okamžitému a přímému předávání rozkazů ženijním odřadům. Při vedení útočného boje byly úkolovány i ostatní odřady ženijního zabezpečení.

OZP při zabezpečování přesunu po divizní ose musel v rozpětí 4 km dvakrát uskutečnit stavbu 21m mostu ze soupravy MS. Při dodržení časových norem pro stavbu nepřekročilo tempo postupu OZP 2 km/h. Na postup druhého sledu a divizních útvarů nemělo nízké tempo OZP vliv. Z toho vyplývá, že v období vedení bojové činnosti může OZP v určitých situacích uskutečňovat rozsáhlejší úpravy z místního materiálu, za účelem ušetření normovaných prostředků.

Ze ženijní zálohy bylo vyčlenováno ženijní jádro ZUO. Vyčlenění a vybavení jednotky proběhlo rychle a organizovaně.

I když pro ZUO bývá jednotka předurčena, nebylo možné ji pro různost úkolů, které může ženijní záloha v průběhu bojové činnosti plnit, jednoznačně vybavit jen pro činnost v ZUO. Jednotku i materiál je nutné předurčit a při plnění jiných úkolů ženijního zabezpečení brát předurčení v úvahu. Musí se počítat s určitým minimálním časem na sestavení a odeslání jednotky do ZUO.

Přechod části sil divize do dočasné obrany

Plánování přechodu do dočasné obrany zahájil štáb divize včas, byl dostatek času k předání rozkazů plukům. Nařízení ženijního náčelníka k přechodu do obrany bylo plukům doručeno a byly v něm stanoveny úkoly ženijního zabezpečení. K budování okopů pro tanky ve věžovém postavení a velitelského stanoviště byly plukům přiděleny zemní stroje (rypadlo, buldozery). V tomto případě nebyl doceněn příliš velký rozdíl povětrnostních a terénních podmínek na předním okraji oproti podmínkám na VS divize. Ženijní stroje nebyly schopny překonat zledovatělá svahy, musely uskutečnit zdoluhavý manévr a tak došlo k jejich pozdnímu zasazení.

Ani velitelé vševojskových útvarů nevěnovali budování obrany dostatečnou pozornost, nebyly vytvořeny organizační ani materiální podmínky (nedostatek nářadí). Také únava vojáků z předešlých dnů měla svůj vliv na snížení pracovních výkonů. Ukázalo se, že ani krátké ženijní nářadí (polní skládací lopatky) není dost vhodné pro těžký terén. Ocelové listy lopatek se značně zdeformovaly a část jich nebyla schopna dalšího použití.

V otázkách budování obrany, zejména možnostech skrytí a ukrytí živé síly a techniky, nejsou jednotné názory mezi vševojskovými a ženijními funkcionáři. Budování obrany je společnou věcí všech velitelů i odborných náčelníků a nemůže být výhradně záležitostí ženijních náčelníků.

Ženijní jednotky při přechodu do obrany měly za úkol připravit komunikační směry k ničení. Potvrdilo se v praxi, že proces rozhodování, průzkumu a přípravy dokumentace je příliš zdoluhavý, že na vlastní přípravu k ničení zbývá minimum času a ve snaze splnit úkol snižuje se nepřipustně kvalita prací. V kalkulacích se nedostatečně bere v úvahu postupné ubývání sil, které vytváří roznožkové hlídky. Ani mnohým velitelům nejsou dostatečně známy otázky součinnosti se vševojskovými jednotkami.

V době přípravy a uskutečnění přesunu při zákazu rádiového spojení je velmi značně omezena možnost velet ženijním odřadům. Je možné využít odposlechu spojení pořádkové a regulační služby z pohyblivých rádiových stanic. Zprávy jsou jen jednostranné, je proto vhodné, aby ženijním odřadům v těchto situacích veleli zástupci velitele ženijního praporu, kteří mají větší zkušenosti a předpoklady orientovat se ve složitých situacích a uskutečňovat součinnost se vševojskovými útvary. Z tohoto hlediska se ukázalo výhodné volit při přechodu řeky čáru kontrolních propuštěcích míst současně jako regulační čáru, čímž byl udržován přehled o průjezdu jednotek.

Jak již bylo hodnoceno v předchozím článku, hovorové tabulky k velení ženijním odřadům jsou příliš složité a těžkopádné.

Větší zájem bude nutné věnovat plánování a budování obrany, aby přechod do obrany byl skutečně rychlý, organizovaný s využitím všech dostupných prostředků k jejímu budování. Otázky obrany a jejího budování nejsou dosud chápány jednotně.

Ženijní jednotky v součinnostních cvičeních, zejména jejich velitelé, získávají nezbytné zkušenosti z organizace ženijního zabezpečení vševojskových útvarů, které jim nemohou poskytnout samotná odborná taktická cvičení.

Tematický plán na rok 1972

Zaměření časopisu Vojenská mysl zůstává i v roce 1972 beze změny.

Hlavní pozornost chceme věnovat

— **v obecné teorii** — aktuálním problémům vojenské politiky, které vyplývají ze závěrů XIV. sjezdu KSČ, hlavním vojenskovědeckým a vojenskoteoretickým úkolům a teoretickým zásadám branného systému;

— **ve vojenském umění** — útočné operaci, systému velení a trvalé bojové pohotovosti;

— **z problematiky druhů vojsk** — přechodu k činnosti s použitím jaderných zbraní v průběhu operace, zabezpečení překrytí státní hranice, vzdušné operaci, boji s radioelektronickými prostředky a týlovému zabezpečení útočné operace;

— **v informacích** — výsledkům vojenskoteoretické práce v bratrských socialistických armádách, odhalování cílů imperialismu a vývojovým tendencím vojenství na Západě, výsledkům vojenskovědecké práce v ČSLA.

Dále chceme pokračovat v uveřejňování zkušeností ze spojeneckých cvičení a z činnosti našich štábů.

O B E C N Á T E O R I E

Aktuální problémy vojenské politiky, které vyplývají ze závěrů XIV. sjezdu KSČ:

— Varšavská smlouva — záruka míru, bezpečnosti a socialistického rozvoje naší vlasti, její základy a cesty upevňování;

— jednotný branný systém ČSSR a jeho zásady; místo a úloha ČSLA při jeho realizaci;

— ČSLA — mocenskopolitický nástroj socialistického státu, koncepce jejího rozvoje;

— stranické řízení ozbrojených sil — objektivní zákonitost života a bojové činnosti vojsk;

— řídicí a organizátorské práce v životě štábů, vojsk, vojenských škol a dalších vojenských zařízení jako klíčový pro-

blém při realizaci závěrů XIV. sjezdu KSČ;

— velitelský sbor a jeho úkoly v současné době;

— výchova příslušníků ČSLA v duchu marxismu - leninismu a politické linie strany;

— význam vědeckotechnické revoluce ve vojenství;

— agresivní podstata imperialismu a systém aktivních opatření proti působení jeho ideologického vlivu v ČSLA.

Vojenskopolitická problematika:

— leninské principy řízení a výstavby armády;

— jednotné principy výchovy v armádách Varšavské smlouvy;

— morálně politické a psychologické aspekty soudobé války;

— jednota operační (bojové) a politické přípravy v ČSLA;

— ideově politická funkce vojensko-odborné přípravy a vojenského výcviku;

— problémy komunistické výchovy v ČSLA;

— politickovýchovná práce proti anti-komunismu;

— problémy uvědomělé kázně socialistické armády;

— speciální propaganda a její úkoly v soudobých operacích;

— poznatky ze stranickopolitické práce při řízení operačních a taktických cvičení.

Úkoly vědeckovýzkumné a vojensko-teoretické práce:

— marxisticko-leninská vojenská věda a její metodologické problémy;

— společenské vědy v systému vědeckovýzkumné práce;

— řízení a plánování vědeckovýzkumné práce a vědeckoinformační činnosti v ČSLA a její úkoly;

— integrace vojenskovědecké a informační činnosti v rámci ČSSR a koalice států Varšavské smlouvy;

— šíření, vyhledávání a využívání poznatků vědy a techniky bratrských armád;

— realizace vědeckovýzkumných poznatků v podmínkách armády;

— zákony ozbrojeného zápasu, jejich platnost a využití;

— rozvoj prostředků ozbrojeného zápasu a jejich vliv na vedení soudobých válek;

— teoretické zásady jednotného branného systému a jeho jednotlivých částí;

— rozvoj systému vzdělání vojáků z povolání v ČSLA v současné době a v příštích letech;

— formy a prostředky ke zdokonalování a taktické přípravy velitelů a štábů;

— zvyšování úrovně učební a výcvikové základny;

Vojenské aspekty výročí historických událostí:

— 35. výročí Velké říjnové revoluce;

— 50. výročí vzniku SSSR;

— 30. výročí bitvy u Stalingradu.

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Vedení útočné operace A a F při různých variantách jejího zahájení

— překrytí státní hranice,
— operační rozvinování vojsk (vytváření národních a koaličních uskupení),
— zmaření útoku nepřítele a přechod do rozhodné činnosti,

— efektivní použití jaderných zbraní v 1. jaderném úderu a využití jeho výsledků pozemním vojskem a letectvem,

— otázky západoevropského válčičství,
— problémy jednotného plánování 1. operace,

— organizace součinnosti a prohlubování součinnosti se spojeneckými vojsky,

— sladění úsilí průzkumných orgánů všeho druhu,

— využití vzdušných výsadek,
— průlom připravených obranných pásem,

— překonávání vodních toků a širokých pásem zátarasů v rychlém tempu,

— boj v horském a zalesněném terénu,

— přesuny a střetný boj.

Problémy obranné operace při odrážení protiúderu nepřítele

Trvalá a vysoká bojová pohotovost ČSLA

— upevňování vysoké bojové pohotovosti,

— ujednacení názorů na zásady bojové pohotovosti,

Rozvoj řízení a velení

— rozvoj teorie velení,

— účelnost mechanizace a automatizace velení za pohybu,

— racionalizace velení,

— k otázkám kontroly ve velení,

— příprava kádru,

— odolnost a manévrovost VS,

— způsob velení v podmínkách nenadálého napadení a po krátkém bezjaderném období.

Metodika práce velitelů a štábů:

- příprava kádrů velitelského sboru,
- zvyšování úrovně řídicí práce velitelů a štábů na operačním a taktickém stupni,
- polní výcvik a metody jeho zkvalitňování,
- příprava a řízení taktického cvičení s bojovou střelbou svazku (útvary).

Problematika druhů vojsk a služeb

Přechod frontového letectva k použití JZ v průběhu operace.

Překonávání protivzdušné obrany protivníka.

Organizace součinnosti armády PVOS s PVO armády a frontu.

Využití prostředků mechanizace a automatizace velení ve frontovém letectvu a ve vojscích PVOS.

Organizace boje s radioelektronickými prostředky nepřítele ve svazu PVOS a ve frontovém letectvu.

Účast frontového letectva ve vzdušné operaci a přechod k podpoře pozemních vojsk.

Zvýšení mobilnosti technického zabezpečení letectva v útočné operaci frontu.

Tendence v rozvoji palebných prostředků **dělostřelectva** na různých stupních velení.

Úloha a místo vzdušného průzkumu k zabezpečení palby RVD.

Rozvoj protitankové obrany.

Podíl prostředků RVD na boji s tanky a obrněnými cíli.

Mechanizace a automatizace velení RVD.

Vztahy řídicích orgánů systému RVD a složek materiálně technického zabezpečení.

Ženíjný zabezpečení překrytí státní hranice.

Ženíjný zabezpečení zaujetí výchozího prostoru.

Aktuální problémy branného systému ČSSR [zejména obrany teritoria]:

- součinnost územních řídicích orgánů se štáby polních vojsk při vedení operace na vlastním teritoriu,
- zabezpečení přesunů vojsk na velké vzdálenosti,
- protivýsadeková činnost na teritoriu,
- územní orgány při obraně teritoria,
- školení teritoriálních štábů.

Ženíjný zabezpečení frontového letectva.

Odtarasování v armádní útočné operaci.

Zásady optimálního použití **chemických** záloh frontu a armády v útočné operaci. Systém využití mechanizačních a automatizačních prostředků k řešení ochrany proti ZHN.

Organizace chemického zabezpečení frontového letectva v útočné operaci.

Zásady rychlé obnovy bojeschopnosti letectva po napadení ZHN.

Vliv vzdušné radiační situace na bojovou činnost letectva v útočné operaci frontu.

Perspektiva vývoje rádiového **spojení**. Problematika dálkového ovládání rádiových stanic.

Problematika rozvoje rádioreléového spojení na teritoriu.

Týlové zabezpečení útočné operace.

Zásady dopravního zabezpečení frontové útočné operace.

Hlavní směry rozvoje manipulace s materiálem.

Možnosti zastupitelnosti míst velení a využití TVS.

Velení v PFZ, současný stav a možnosti.

Význam materiálně technického zabezpečení frontového letectva v soudobých operacích.

Nové zásady zdravotnického zabezpečení vojsk.

INFORMACE

Ze socialistických armád

Výsledky vojenskoteoretické práce z oblasti

- aktuálních vojenskopolitických problémů,

- vojenskovědecké práce,
- operačního umění a taktiky,
- operačního a bojového zabezpečení,
- velení,
- branného systému.

Z kapitalistických armád

— vojenská politika kapitalistických států v sedmdesátých letech a její hlavní principy,

— Severoatlantický pakt a jeho vývojové tendence,

— závěry z operační přípravy štábů, vývoje a použití prostředků ozbrojeného zápasu v hlavních státech NATO s důrazem na armádu USA, NSR, Francie,

— rozbor důležitých operačních a tak-

tických cvičení hlavních armád Severoatlantického paktu,

— zkušenosti z agresivních válek.

Různé

— informace o habilitačních, disertačních, diplomových a vědeckých pracích,

— informace o důležitých akcích v armádě,

— recenze významných vojenských a vojenskopolitických publikací včetně memoárové literatury vojenských odborníků.

ZKUŠENOSTI — PRAXE

— nové poznatky a zkušenosti ze všech druhů bojové činnosti vojsk (štábů)

СОДЕРЖАНИЕ

Майор Йосиф Доубравски 30 лет чехословацко-советских отношений	3
--	---

Автор анализирует ряд важных вопросов связанных с выполнением конвенции, заключенной между СССР и ЧСР 18-го июня 1941 года. Успешное развитие чехословацко-советских отношений было обусловлено усилием московского управления КПЧ и всех прогрессивных сил народно-освободительного движения Чехословакии.

Кандидат военных наук, доцент-полковник Франтишек Цврчек Инициатива	10
---	----

Автором объясняется возможность и необходимость инициативы в условиях организма армии. Обуславливаются условия ее возникновения, показываются примеры воздействия, размаха и вида инициативы. Внимание уделяется отношению инициативы к вопросам управления и приводятся некоторые принципы воспитания к инициативе. (Завершение статьи в следующем номере).

Подполковник Владимир Кратки Социалистическое право и ЧНА	18
---	----

Автор прежде всего объясняет суть и действие права в ЧНА. В дальнейшем он приводит перечень проблем, или же направлений исследования в этой отрасли в ЧНА.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Йиржи Нечас Советское оперативное искусство	23
---	----

Автор показывает развитие советского оперативного искусства с времени его зарождения после Великой Октябрьской Социалистической Революции вплоть до нашего времени.

Подполковник Яромир Кунча Прикрытие государственной границы	29
---	----

Автор решит актуальную в настоящее время тематику. Анализирует значение, цели и способы организации прикрытия государственной границы на Среднеевропейском театре военных действий.

Полковник Зденек Шик Распределение целей для нанесения ядерных ударов	35
---	----

Автор оценивает применение ракетных войск и авиации в нанесении ядерных ударов по всем видам целей. Приводит удобные средства ракетных войск и авиации для поражения разного вида целей.

Подполковник Владимир Гудбодь Из истории развития противотанковой обороны и ее преодоления	40
--	----

Автор анализирует развитие противотанковой обороны, способы ее оборудования и преодоления. В аргументации он опирается на данные второй мировой войны. Приводит некоторые взгляды на ведение боя с танками противника в армиях НАТО и также на перспективу развития противотанковых средств и минирования.

Подполковник Станислав Некут

Информация из тыловой военно-научной конференции армий стран-участниц Варшавского Договора

47

Статья содержит информацию о актуальных проблемах, обсуждаемых в ходе тыловой конференции армий стран-участниц Варшавского Договора. Речь идет главным образом о проблеме тылового обеспечения при переподчинении войск и также о унификации техники, материальных средств и документации.

ИНФОРМАЦИЯ

Боевая готовность разведки приграничного военного округа 51

В статье обуславливается необходимость достижения высокой степени боевой готовности органов, сил и средств разведки с целью успешного выполнения задачи. Анализируются мероприятия, обеспечивающие организованный переход сил и средств разведки с мирного положения на военное.

Опыт подготовки командиров и штабов 57

Статья содержит краткие взгляды на организацию бойсковых тактических учений с боевой стрельбой, на отработку решения и доведения задач до исполнителей и также на обеспечение непрерывного управления войсками.

Ракетные войска и артиллерия в ходе боевых действий в условиях применения и без применения ядерного оружия 60

В статье приводятся принципы применения ракетных войск в условиях ведения боевых действий без применения ядерного оружия. В дальнейшем в ней анализируется маневр ракетными частями в ходе планирования первого ядерного удара, обсуждается вопрос применения артиллерии и огневой подготовки и также ракетно-технического обеспечения.

Избранные понятия в области управления 64

Продолжение серии, объясняющей избранные понятия в области управления.

Кандидат военных наук – полковник Мирослав Недвед

Начальный период Великой Отечественной Войны и настоящее время 69

Автор, исходя из книги маршала Советского Союза Г. К. Жукова, показывает некоторые проблемы начального периода войны с точки зрения актуальных требований.

ОПЫТ – ПРАКТИКА

Полковник Владимир Полцар, подполковник Йосиф Штефанец

Мобилизационная военная игра 76

Авторы обобщают опыт двухступенной мобилизационной военной игры

Подполковник Мирослав Курка

Опыт дивизионного тактического учения 80

Автор ознакомляет читателей с опытом дивизионного тактического учения, проведенного в зимних условиях. Основное внимание он уделяет руководящим действиям штаба дивизии во время подготовки и в ходе учения.

Подполковник Вацлав Вокурка

Инженерное обеспечение боя танковой дивизии 85

Автор исходит из предыдущей статьи и приводит некоторый опыт инженерного обеспечения передвижения танковой дивизии, ее ввода в бой, ведения наступательного боя и перехода части сил дивизии к обороне. В заключении показывает также некоторый опыт управления и связи.